

XXVI. *Nullus alio migret invito abbate.* — Nam sine hac causa multo semper studio devitanda, nullus abbas monachum alterius cujuscunque abbatis ordinis nostri sine ejus assensu retineat : nullus in domum alterius cujuslibet, sine ejus voluntate, suos ad inhabitandum monachos introducat.

XXVII. *D. Cisterciensis quomodo corrigendus.* — Eodem etiam modo si forte, quod absit, abbates nostri ordinis matrem nostram Cisterciensem Ecclesiam in sancto proposito languescere, et ab observatione Regulæ vel ordinis nostri exorbitare cognoverint, abbatem ejusdem loci per quatuor primos abbates, scilicet de Firmitate, de Pontiniaco, de Claravalle, de Morimundo, sub cæterorum abbatum nomine, usque quater, ut corrigatur ipse, et alios corrigere curet, admoneant, et cætera quæ de aliis dicta sunt abbatibus, si incorrigibiles apparuerint, circa eum studiose adimpleantur : excepto quod si cedere sponte noluerit, nec deponere, nec contumaci anathema dicere poterunt ; donec in generali capitulo, aut si illud forte jam visum fuerit expectari non posse, in conventu alio, convocatis abba-

tibus qui de Cistercio exierunt, et aliquibus aliorum, virum inutilem ab officio suo deponant : et tam ipsi quam monachi Cistercienses idoneum abbatem eligere studeant.

XXVIII. *Quid si ipse et ejus monachi non acquiescant.* — Quod si abbas ille et monachi Cistercienses contumaciter recalcitrare voluerint : gladio excommunicationis eos ferire minime vereantur.

XXIX. *Resipiscentes quo possint confugere.* — Postea vero si quis horum prævaricatorum tandem resipiscens, et animam suam salvare cupiens, ad quamlibet quatuorstrarum ecclesiarum, sive ad Firmitatem, sive ad Pontiniacum, sive ad Claramvallem, seu ad Morimundum, confugerit : sicut domesticus et coheres ecclesiæ cum regulari satisfactione recipiatur, quoadusque propriæ ecclesiæ, sicut justum fuerit, reconciliatæ, quandoque reddatur.

XXX. *Capit. generale ubi tunc habendum.* — Interim annum abbatum capitulum non apud Cistercium, sed ubi a quatuor supra nominatis abbatibus prævisum fuerit, celebrabitur.

USUS ANTIQUIORES ORDINIS CISTERCIENSIS.

(*Nomasticon Cisterciense seu antiquiores ordinis Cisterciensis consuetudines, Paris. 1664.*)

ADMONITIO.

Cum, ut superius vidimus, primæ constitutionis ordinis Cisterciensis seu Chartæ Charitatis auctores, eandem vivendi et agendi rationem omnibus monasteriis ac personis ejusdem ordinis præscripsissent, libellum hunc ex usibus ac cæremoniis quas illuc usque tenuerant concinnatum singulis monasteriis, iisdem moribus ac ritibus inter se colligandis, imperarunt. Cujus subinde libelli directionem universus ordo ita complexus est, ut de alio sibi comparando, via ab eo tempore cogitaret. Hunc ergo librum, et si jam semel et iterum in lucem prodierit, pluribus illius manuscriptis inter se collatis, in ea quam primum habuit forma, non nudum tamen ut hactenus, sed notis et observationibus adornatum, ac in quinque veluti partes juxta diversitatem materiæ quam pertractat, majoris perspicuitatis gratia distributum, additis ac notatis iis quæ illi aliquando pro quarundam festivitatum celebratione instituenda identidem accesserunt, sine ulla sive titulorum sive capitulorum immutatione, nova hac editione et accessione in publicum rursus abire permittimus.

Ac ut illius in ipso limine lectori rudem ob oculos ponamus imaginem :

I^a illius pars Breviarii ac Missalis Cisterciensis dispositionem tradidit, eamque juxta Regulam S. Benedicti.

II^a quæ incipit a cap. 52, cæremonias tam in horis canonicis quam in missarum celebratione observandas, usque ad cap. 70, juxta antiquiorem usum Ecclesiæ prosequitur.

III^a quæ a cap. septuagesimo usque ad octuagesimum nonum se extendit, modum agendi ac ritus in cæteris exercitiis regularibus tenendos demonstrat.

IV^a Quæ ab eodem capite octuagesimo nono usque ad centesimum secundum protenditur, infirmorum curam, mortuorumque suffragia persequitur.

V^a Denique, quæ ab eodem capite centesimo secundo usque ad finem ejusdem libri pertingit, hebdomadariorum seu ministrorum sibi invicem in ecclesiasticis regularibusque obsequiis qualibet hebdomada succedentium, superiorum item ac officialium quorumlibet munia fuisse sapienterque describit.

His autem de fine ac ordine libelli hujus utcumque prælibatis, si quis tempus illius ac ætatem inquirat, antiquitatem illi potius quam certum annum asseremus. Verosimilius tamen est eum, aut simul cum Charta Charitatis, aut immediate post fuisse concinnatum, ut vel ex eo patet, quod inter libros necessario habendos in prima cujuslibet monasterii fundatione recensetur capite duodecimo Institutorum ejusdem ordinis quæ anno millesimo centesimo tricesimo quarto edidit sanctus Raynardus, Cistercii quartus abbas, quindecim circiter annis post confirmationem Chartæ Charitatis. De auctore vero seu conscriptore nihil certum.

PARS PRIMA.

Breviarii ac Missalis Cisterciensis secundum Regulam S. Benedicti dispositio.

CAPUT PRIMUM.

De Adventu Domini.

In Adventu Domini, Dominica prima *Esayas* incipiat ad Vigiliis, et deinceps totus legatur per Adventum, non solum ad Vigiliis, sed et in refectorio prout tempus expetierit. Eisdem quoque diebus cum post Vesperas et Laudes et ad missam de ipso Adventu et aliquo sancto facienda est commemoratio, prius de Adventu, et postea de sancto fiat commemoratio. In tertia vero septimana ejusdem Adventus, jejunia Quatuor Temporum omni anno sunt agenda; et homiliæ Evangeliorum ad ipsos tres dies jejuniorum pertinentes ad Vigiliis legendæ: quarum primæ lectiones a diaconis, quos cantor voluerit, pronuntiandæ sunt; et feria quinta ejusdem septimanæ sermones sancti *Augustini* de Incarnatione Domini, videlicet *Legimus sanctum Moysen*; et, *Vos, inquam, convenio (o Judæi)* ad Vigiliis sunt recitandi.

Si quando vero festivitas sancti *Thomæ* apostoli in eadem feria quinta evenerit, tertia feria ejusdem septimanæ, prænotati sermones legantur. Sciendum tamen quod Antiphona illa, quæ quinta die ante diem Nativitatis intitulatur ad *Benedictus*, sicut in Antiphonario notatur, id est *Nolite timere*, etiamsi ipsa dies quinta Dominica evenerit, non obmittitur, sed dicitur ad *Benedictus*. Illa vero de Dominica, scilicet *Ave Maria*, remaneat.

CAPUT II.

Quomodo per hiemem privatis diebus ad Vigiliis dividuntur Responsoria.

Omnia Responsoria quæ cantantur a Kalendis Novembris usque in Pascha Dominicis diebus, et Responsoria Apparitionis, scilicet *Hodie in Jordane*, dividantur trina per singulos dies privatis diebus usque ad sextam feriam. Sexta vero feria repetantur a capite, exceptis illis diebus qui habent propria Responsoria: scilicet ante Natale Domini et post, et ante Pascha et dum cantantur Responsoria, *Domine, ne in ira*. Porro *Aspiciens* quod in Dominica cum tribus versibus canitur, quoties privatis diebus repetetur, cum solo ultimo versu cantabitur. Quod si aliqua festivitas duodecim lectionum intervenerit, illa tria Responsoria, quæ dicenda fuerant in ipsa die quam occupavit festivitas, dicantur ea die quæ vacua successerit festivitati.

CAPUT III.

De vigilia Nativitatis Domini.

In Vigilia Nativitatis Domini post Nocturnos more solito Vigiliæ pro defunctis agantur: et cætera omnia sicut aliis privatis diebus persolvantur, cum flexione genuum usque ad Vesperas Natalis Domini; excepto quod missa illius diei post Primam sine flexione genuum, et ea veneratione qua Dominicis die-

A bus canitur, sit celebranda. Ad quam una tantum oratio dicatur; nisi forte præsens defunctus fuerit. Et prophetia *Esayæ* ante Epistolam a quolibet fratre rogato a cantore legatur.

In capitulo autem post primum versum primæ lectionis quæ sic incipit, *Jesus Christus Filius Dei in Bethlehem Judæ nascitur*, totus conventus pro veneratione sanctæ Nativitatis prostratus, orationem brevem faciat: et abbate vel priore, si Abbas defuerit, surgente, cæteri etiam se erigant et resideant, lectorque tunc reliqua lectionis prosequatur.

Si autem Vigilia Nativitatis Domini evenerit die Dominica, ita celebretur. Invitatorium, *Levate capita vestra*. In primo nocturno Antiphona, *Domine, in virtute*. Psalmus, *Domine, in virtute, et, Deus Deus meus, respice*, et cætera ut in Breviariis. Versus, *Hodie scietis quia veniet Dominus*. Lectiones vero dicantur quæ in ipsa Dominica quarta in Adventu Domini in libro Lectionari scriptæ sunt, id est, *Audite me, qui sequimini quod justum est*. Et in eodem primo nocturno legantur Responsoria *Canite tuba. Non auferetur. Me oportet minui. Ecce jam venit*.

In secundo nocturno, Antiphona, *Dominus defensor*. Psalmus, *Dominus illuminatio*, et *Ad te clamabo*, etc. Versus, *Crastina die delebitur iniquitas terræ*. Responsoria, *Virgo Israel. Juravi, dicit Dominus. Non discedimus a te. Intuemini quantus sit*.

Ad Cantica, Antiphona, *Alleluia*. Canticum, *Domine, miserere nostri*. Versus, *Egredietur virga*. Evangelium, *Cum esset desponsata*. Homelia Origenis; ex qua homelia legantur quatuor Lectiones, sicut designatæ sunt in libro; quarum primam legat die quidem Dominico diaconus hebdomadarius; privatis vero diebus, quem cantor voluerit. Responsoria, *Sanctificamini. Constantes estote. Sanctificamini, filii Israel. Nascetur vobis*. Evangelium post *Te Deum laudamus, Cum esset desponsata mater Jesu*. Collecta, *Deus qui nos Redemptionis*.

In laudibus, *Alleluia*. Psalmus, *Miserere mei, Deus, et, Confitemini Domino*, etc. Capitulum, *Ecce venio cito*. Responsorium, *Hodie scietis*. Hymnus, *Splendor paternæ gloriæ*. Versus, *Constantes estote*. Ad Canticum de Evangelio: Antiphona, *Orietur sicut sol*. Collecta, *Deus qui nos redemptionis*. Pro Commemoratione Dominicæ: Antiphona, *Ave Maria*. Versus, *Emitte agnum, Domine*. Collecta, *Excita, Domine, potentiam*.

Missa matutinalis de Dominica, id est, *Memento nostri, Domine*, cum sua collecta dicatur, nisi præsens defunctus fuerit. Major vero missa de Vigilia, id est, *Hodie scietis. Alleluia* dicatur, et *Credo in unum Deum*. Prophetia *Esayæ* ante Epistolam non obmittatur.

Ad horas diei *Alleluia*, Versiculi autem de Vigilia scilicet, Ad Tertiam : versus, *Hodie sciatis*. Ad Sextam : versus, *Crastina die delebitur iniquitas terræ*; Ad Nonam, versus, *Constantes estote*. In Tertia vero capitulum et Collecta de Vigilia. Ad Sextam et ad Nonam, sicut in aliis tribus Dominicis diebus transactis.

Ad Vesperas super Psalmos dicatur sola prima antiphona, scilicet, *Antequam convenirent*, Psalmum, *Dixit Dominus. Confitebor. Beatus vir. Laudate, pueri*, quatuor scilicet Psalmi sub una Antiphona. Capitulum, *Paulus servus Christi Jesu*. Responsorium, *O Juda et Jerusalem*. Hymnus, *Intende, qui regis*. Versus, *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Ad Magnif. Antiph. *Cum esset desponsata*. Collecta, *Deus qui nos redemptionis*. Post quas Vesperas non fit commemoratio de Dominica.

CAPUT IV.

De Nativitate Domini.

In nocte Nativitatis Domini cellerarius provideat de duobus conversis, qui ignera in calefactorio monachis ad intervallum calefaciendis præparent, si tamen frigus hoc exegerit. Finita namque post Evangelium Collecta, exhibit conventus de ecclesia : et lampadibus in claustro et in lavatorio accensis, ab illo fratre qui in capitulo per intervalla post Nocturnos lumen solet deferre, sedebunt fratres in claustro, et qui voluerit calefaciat se.

Dehinc, ut tempus dictaverit, pulsato modice signo a sacrista, præparent se ministri altaris ad missam, *Dominus dixit ad me*. Ad quam missam adjuvent ad induendum et exuendum illi duo fratres qui postea ad missam matutinalem, scilicet post Laudes, hoc iterum facturi sunt. Præparatis vero ministris, iterum signo pulsato ut conveniant fratres in chorum, supradicta missa sicut in natali unius apostoli celebretur. Expleta missa, factoque intervallo atque sedentibus fratribus in claustro, eo ordine quo supra taxavimus signum a sacrista pulsetur, et Matutinorum Laudes inchoentur.

Post Matutinorum Laudes fratres lege suprascripta in claustro sedeant. Secretarius (11) vero signo solito altaris ministros ad præparandos se accersat, temperato sic hoc intervallo post Matutinorum Laudes, ut incipiente dici aurora, incipiatur missa, *Lux fulgebit*. Ad quam missam non cantentur missæ privatæ donec Offerenda compleatur, exceptis missis pro communicandis conversis. Porro ista missa in mane sicut in diebus Dominicis agatur, et fratres infirmi et diversis officiis deputati ad communionem eant. Qua missa celebrata mox exeuntibus fratribus de choro, signum pulsetur a sacrista : et uti mos est festivis diebus intervallum custodiri, inter Matutinarum Laudes et Primam : ita teneatur inter hanc missam, *Lux fulgebit*, et Primam. Iterum pulsato signo ad Primam veniant fratres in chorum, et faciant soli-

(11) Secretarius, id est sacrista.

(12) Memoria et festivitas S. Thomæ Cantuariensis, non erat in primis Usibus, sed hic addita est anno

tam orationem. Post Primam autem intuent capitulum.

CAPUT V.

De octavis Domini.

In tribus autem sequentibus diebus missa matutinalis erit, *Puer natus est nobis*. In prima die istorum trium dierum scilicet sancti *Stephani*, ad hanc prædictam missam prima Collecta erit, *Concede, quæsumus, omnipotens Deus*. Secunda vero, *Da nobis, quæsumus*. Deinde Epistola, *Apparuit gratia Dei*. Evangelium, *Exiit edictum*.

In secunda autem die, videlicet in die sancti *Joannis* evangelistæ, prima Collecta erit, *Concede, quæsumus, omnipotens Deus*; secunda vero, *Ecclesiam tuam*; tertia, *Da nobis, quæsumus*: Deinde Epistola, *Apparuit benignitas*; Evangelium, *Pastores loquebantur*.

In die sanctorum *Innocentium* prima Collecta erit, *Concede, quæsumus, omnipotens Deus*, secunda : *Deus, cujus hodierna die*; deinde, *Da nobis, quæsumus*; In quarto loco, *Ecclesiam tuam*; Epistola, *Apparuit gratia*; Evangelium, *Exiit edictum*.

Notandum tamen quia si in die sancti *Stephani* dies Dominica occurrerit, vel præsens defunctus ad missam matutinalem supervenerit in die sancti *Joannis*: Epistola, *Apparuit gratia*; Evangelium, *Exiit edictum*, dicatur. In die vero *Innocentium* Epistola, *Apparuit benignitas*; Evangelium, *Pastores loquebantur*. Similiter si in die sancti *Joannis* dies occurrerit Dominica, vel præsens defunctus supervenerit in die *Innocentium*: Epistola, *Apparuit benignitas*; Evangelium, *Pastores*.

Ipsa die ad Vesperas prima commemoratio fiat de sancto *Thoma* (12); postea de Nativitate et de octavis sanctorum. Cætera omnia de sancto *Thoma* sicut in libris adnotatum est, fiant. Cujus festivitas tam in nocte quam in die plenarie agatur. Et observatur illa ratio quæ in tribus præcedentibus festivitatibus est assignata: scilicet de commemorationibus faciendis, de matutinalis missæ dispositione de Dominica si occurrerit, de mortuo si præsens fuerit. Ad introitum vero majoris missæ, *Lætabitur justus*. Collecta, *Adesto, Domine*, etc., sicut in festo sancti *Vincentii*. Quod si Dominicus dies fuerit, post Laudes fiat primitus commemoratio dici *Dominicæ*, id est *Dum medium silentium*; postea de Nativitate: deinde de octavis sanctorum per ordinem. Missa matutinalis, *Dum medium silentium*. Prima Collecta, *Omnipotens sempiterne Deus, dirige*. Secunda, *Adesto, Domine*. Tertia, *Concede*. Postea de octavis sanctorum. Ad Vesperas super Psalmos dicatur una Antiphona, *Iste sanctus pro lege*.

In crastino sancti *Thomæ*, nisi dies Dominicus fuerit, peractis nocturnis mox pergant fratres more solito ad luminare legere, et post Laudes sine in-

D. 1191, quo quidem anno ejus festivitas recepta et imperata est a capitulo generali.

tervallo Prima sequatur. Qua dicta, missa celebratur ut in Dominicis diebus, scilicet *Puer natus est nobis*. Collectæ, *Concede, quæsumus : Da nobis, quæsumus : Ecclesiam tuam : Deus, cujus hodie*. Epistola, *Apparuit gratia* : Evangelium, *Exiit edictum*.

Post missam vacent fratres lectioni, usque ad horam secundam. Deinde dicta tertia, eant in capitulum, et postea ad opera manuum. Sed et hoc notandum, quod ad Vigiliis hujus diei expositio Evangelii, scilicet *Exiit edictum*, legenda sit et pronuntianda a quolibet diacono, ut in duodecim lectionibus. Si dies hæc Dominica fuerit, sicut in libris continetur, ita fiat.

CAPUT VI.

Quomodo a Nativitate Domini usque ad Septuagesimam, diebus Dominicis officia missarum asponantur singulis annis.

Prima semper Dominica quæ post diem Nativitatis Domini evenerit, officium, *Dum medium silentium*, ad missam matutinalem dicatur. Similiter prima semper Dominica quæ post diem Apparitionis evenerit, officium, *In excelso throno*, ad missam matutinalem cantetur, excepto quod si eadem Dominica officium *Omnis terra* simul cum historia, *Domine ne in ira*, propter celeritatem instantis Septuagesimæ fuerit canendum, *In excelso throno*, in crastino Apparitionis dicatur. Et notandum quia cum dies Dominicus tertia die post Epiphaniam, et deinceps usque ad Octavam Apparitionis evenerit, omni die post Octavam Apparitionis, ad Laudes et ad Vesperas, Collecta, *Vota, quæsumus, Domine*, usque in subsequentem Dominicam, qua *omnis terra*, cani debet, continuatur. Eadem quoque missa, id est *In excelso throno* per eosdem dies, videlicet post Octavam Apparitionis secundum quod in sententia (13) de missis diebus privatis dicendis ordinatum est, dicatur : si tamen officium *Omnis terra*, in ipsis Octavis Apparitionis vel ante dictum non fuerit.

Cum autem inter septimanam illam qua cantatur, *In excelso throno*, et Septuagesimam quinque veniunt hebdomadæ, tunc, *Omnis terra*, duabus primis : *Adorate Deum* vero tribus ultimis canatur hebdomadis ; ita scilicet ut unaquæque septimanarum illarum, quibus, *Omnis terra* canetur, suam propriam habeat Collectam, cum Epistolis et Evangelii ad eam pertinentibus : et tres ultimæ septimanæ quibus, *Adorate* canetur, similiter ; hoc scilicet modo. Prima hebdomada dicitur officium *Omnis terra*. Collecta, *Omnipotens sempiterne Deus, qui cœlestia simul* : Epistola, *Habentes donationes* : Evangelium, *Nuptiæ factæ sunt*. Secunda hebdomada item officium, *Omnis terra* : Collecta *Omnipotens sempiterne Deus, infirmitatem* : Epistola, *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos* : Evangelium, *Cum descendisset Jesus*. Tertia hebdomada officium, *Adorate Deum* : Collecta, *Deus qui nos in tantis* : Epistola, *Nemini quidquam debea-*

tis : Evangelium, *Ascendente Jesu*. Quarta hebdomada item officium, *Adorate Deum*. Collecta, *Familiam* : Epistola, *Induite vos* : Evangelium, *Simile est regnum cœlorum homini qui seminavit*. Quinta hebdomada item officium *Adorate* cum supradicta Collecta, Epistola et Evangelio.

Cum vero infra prædictum terminum quatuor veniunt hebdomadæ, tunc, *Omnis terra* duabus primis : *Adorate* vero duabus ultimis canatur. Cum vero non nisi tres infra prædictum terminum veniunt hebdomadæ : *Omnis terra*, prima trium illarum hebdomada, cum primis duabus collectis, scilicet *Omnipotens sempiterne Deus, qui cœlestia : et omnipotens sempiterne Deus, infirmitatem* cum Epistolis et Evangelii ad ipsas pertinentibus, dicatur ; ita scilicet ut feria quinta *Omnipotens sempiterne Deus, infirmitatem*, ad Laudes incipiatur. Ipsaque die Missa *Omnis terra*, cum Epistola et Evangelio ad ipsam pertinentibus cantetur : et usque in Sabbatum tam ad Vesperas quam ad Laudes teneatur ; reliquis vero duabus ultimis hebdomadis ut supra in quatuor hebdomadis descriptum est, agatur.

Et cum infra sæpe memoratum terminum ab *In excelso throno* usque ad Septuagesimam, non nisi duæ eveniunt hebdomadæ : in prima quidem, ut in tribus descriptum est, fiat. Secunda vero qua cantabitur, *Adorate Deum*, de duabus Collectis, scilicet *Deus qui nos in tantis, et, familiam tuam* : cum Epistolis et Evangelii ad eas pertinentibus, agatur similiter. Cum vero una sola hebdomada inter illam de, *In excelso throno* et Septuagesimam evenerit, tunc ambo illa officia cum supra memoratis Collectis, Epistolisque et Evangelii ad eas pertinentibus, illis duabus hebdomadis prima scilicet qua cantatur, *In excelso throno*, et secunda quæ est ante Septuagesimam, Cantor ut melius potuerit exsolvere, procuret : si tamen in eadem secunda hebdomada quæ est ante Septuagesimam propter aliquam solemnitatem duodecim Lectionum, vel propter commemorationem alicujus sancti qui proprietatem (14) habet in graduali persoivi non potuerunt.

Quod vero ob brevitatem temporis, de duabus Collectis in una septimana dicendis cum suis Epistolis et Evangelii, et de secunda Collecta feria quinta incipienda diximus observandum : si ob præsentem defunctum vel duodecim lectionum solemnitatem, vel commemorationem alicujus sancti, qui proprietatem habet in graduali feria quinta venientem, id impeditum fuerit prima die quam, post illam feriam quintam ante Dominicam ab hujusmodi expeditam, cantor invenerit totum persolvat. Quod si etiam feria sexta aliquo horum occupata fuerit tunc quidem Sabbato Dominicalis missa canatur. Itaque feria quinta vel sexta, vel Sabbato ubi prius vacuum a proprietate sancti, locum invenerit : Dominicale Officium persolvatur ; nec pro præsentem defuncto differatur, sed utraque missa dicatur. Simili-

(13) In sententia, id est in cap. de missis.

(14) Proprietatem, id est officium proprium.

ter etiam observetur quoties aliqua Dominicalis missa A dicta non fuerit in conventu.

CAPUT VII.

De sancto Silvestro.

Festivitas sancti *Silvestri* tam in nocte quam in die plenarie agatur, et commemoratio Nativitatis Domini teneatur. Missa vero ita agatur. Ad Introitum, *Sacerdotes tui, Domine*. Collectæ, *Da, quæsumus, omnipotens Deus ut beati Silvestri: Concede, quæsumus, omnipotens Deus: Da nobis, quæsumus, Domine: Ecclesiam tuam: Deus cujus hodierna die.*

Quod si Dominicus fuerit dies, post matutinales Laudes fiat primitus commemoratio diei Dominici, id est *Dum medium*, et postea de Nativitate: deinde de octavis sanctorum per ordinem. Missa matutinalis erit, *Dum medium silentium*: Collecta. I: *Omnipotens sempiterne Deus, dirige actus nostros*. II: *Da, quæsumus, omnipotens Deus ut beati Silvestri*. III: *Concede, quæsumus, omnipotens Deus*, postea de Octava sanctorum.

Ad Vesperas super Psalmos dicatur una Antiphona de confessore, id est *Cognovit eum Dominus*: Capitulum vero et deinceps usque ad finem, de Octava Dominicæ Nativitatis. Commemoratio fiat in primis de sancto *Silvestro*, postea de Dominica et deinde de Octavis sanctorum.

CAPUT VIII.

Quid post Circumcisionem Domini usque ad Septuagesimam ad Vigiliis sit legendum.

Post Circumcisionem Domini privatis diebus legantur Epistolæ Pauli ad Vigiliis usque ad Septuagesimam: non tamen Dominicis diebus, sed authenticorum Patrum Sermones de Nativitate Domini, sive de Circumcisione, sive de Epiphania Domini, donec canantur Responsoria *Domine, ne in ira tua*. Quod si tempus a Circumcisione usque ad Septuagesimam breve fuerit, non solum in ecclesia, sed etiam in refectorio legantur Epistolæ Pauli; quod fiet secundum quod cantor ordinaverit.

CAPUT IX.

In Vigilia Epiphaniæ.

In Vigilia Epiphaniæ Domini missa, *Puer natus*; Collecta, *Corda nostra*: et post, *Deus qui salutis et cæteræ usitatæ*. Et sciendum quod Collecta, *Concede nos famulos* inter usitatas non reputatur: quæ etiam a Vigilia Nativitatis Domini usque in crastinum Epiphaniæ intermittenda est. Epistola, *Apparuit benignitas*: Evangelium, *Defuncto Herode*.

Quod si Vigilia Epiphaniæ in Dominica evenerit, hæc suprascripta missa cum sua Collecta, Epistola et Evangelio post Tertiam canatur: Matutinalis vero Missa sit, *Puer natus est*, cum Collecta, *Deus qui salutis*: Epistola, *Apparuit benignitas*: Evangelium, *Pastores loquebantur*: Et notandum quia cum hæc

(15) *Alleluia*, etc., usque ad *Quadragesimam*. Hoc secundum Regulam S. Benedicti, cap. 15.

(16) *Usque ad Dominicam qua*, etc., id est usque ad

Vigilia in Dominica evenerit, Collecta *Deus qui salutis æternæ*: in nocte post Evangelium ad Laudes et ad Tertiam dicitur: Collecta vero, *Corda nostra* tantum ad majorem missam.

CAPUT X.

De « Domine, ne in ira, » et « Benedicam Dominum. »

Ab Octavis Epiphaniæ usque ad Septuagesimam, Dominicis diebus ad Vigilias dicantur Responsoria, *Domine, ne in ira tua*, et privatis diebus *Benedicam Dominum*, etc., ut inveniuntur in Antiphonario. Antiphonæ vero de Dominica ad Nocturnos et privatis diebus ad primum Nocturnum usque ad Pascha dicantur, et ad Vesperas super Psalmos usque ad Cœnam Domini, et ab Octava Pentecostes usque ad Nativitatem Domini. Quæ vero privatis diebus secundo Nocturno attitulantur, tantum in Quadragesima dicantur.

Alleluia vero ab Octava Pentecostes usque ad *Quadragesimam* (15). Invitatoria privatis diebus attitulata usque ad Passionem Domini, et a Kalendis Novembris usque ad Adventum. Parva Responsoria ad Nocturnos, ab Octava Pentecostes usque ad Kalendas Novembris. Parva Responsoria ad Laudes et ad Vesperas usque Septuagesimam, et ab Octava Pentecostes usque ad Adventum Domini. Antiphonæ ad *Benedictus* et *Magnificat* et omnes versiculi usque ad *Quadragesimam*, et ab Octava Pentecostes usque ad Adventum. Antiphonæ ad Laudes super Psalmos ad Primam, ad Tertiam, Sextam et Nonam usque ad Dominicam in Palmis: et ab Octava Pentecostes usque ad Adventum.

Quod si festivitas duodecim Lectionum intervenerit, post festivitatem nihilominus hæc his quibus attitulata sunt diebus dicantur. Similiter fiat post Octavas Assumptionis sanctæ Mariæ. Et notandum quod quando *Domine, ne in ira tua* quinquies canitur: ultimæ Lectiones et ultimæ Antiphonæ, si necesse est, repetuntur: et cum quater canitur, ultima Antiphona repetitur.

CAPUT XI.

De Septuagesima.

Responsoria, *In principio*, dicantur in Septuagesima et Sexagesima tam Dominicis diebus quam privatis hoc tempore. A Septuagesima scilicet usque ad *Dominicam qua libri dividuntur* (16): pars *Genesis* ad Vigiliis legatur ea, quæ Vigiliarum lectionibus per totum hoc tempus ad arbitrium cantoris convenienter sufficere possit. Reliqua vero pars si quid ab his Vigiliis residuum est, alique libri qui sequuntur usque ad libros Regum in Refectorio legantur. Ubi hoc sollicitè provideatur ut ante Dominicam qua canitur officium, *Judica me, Deus*, perfecti sint.

Veruntamen in Dominicis diebus legantur prius

Dominicam primam *Quadragesimæ*, in qua monachis libri dividuntur secundum Reg. S. Ben., ut infra dicitur.

in Refectorio *Homiliæ Evangeliorum Dominicalium* : A diebus se ad celebrandam missam præparent. Tunc vel si aliud aliquid de aliqua festivitate fuerit legendum qualibet die. Prima igitur Dominica Septuagesimæ, lecta in Refectorio homilia vel alio aliquo de aliqua festivitate (si adest) ut dictum est, incipiatur lectio *Genesis*, vel aliorum librorum ut diximus ibi, ubi cantor Lectionem Vigiliarum usque ad Quadragesimam debere finire præviderit.

A prima autem Dominica Quadragesimæ qua scilicet libros dividimus, ad Vigiliis in Ecclesia privatis diebus utimur tractatibus sancti Augustini super Psalmos usque ad Dominicam qua *Hieremias* inchoatur. Si vero Dominica Septuagesimæ, evenerit, Purificatio sanctæ Mariæ, feria secunda inchoetur historia ad Vigiliis, videlicet liber Geneseos cum B Præfatione et Responsoriis, *In principio Deus* : et sequenti Dominica dicantur Lectiones ad Vigiliis, *Tulit ergo Dominus hominem*.

CAPUT XII.

De Tractibus.

In Septuagesima et exinde omnibus Dominicis diebus et festivitatibus duodecim Lectionum, ad majores missas usque ad Pascha omnes Tractus ab utroque choro alternatim cantentur. Et similiter in Parasceve fiat de Tractu, *Eripe me*. In Vigiliis etiam Paschæ et Pentecostes, *Laudate Dominum, omnes gentes* ; et in Sabbatis quatuor temporum similiter Tractus, *Benedictus es*, ab utroque choro alternatim canitur. Qui quidem Tractus incipitur a choro Invitatorii : et alter chorus jungat, *Et laudabilis*, etc., et sic fiat in singulis versibus. In fine vero, primus versus repetatur ab illo qui incipit : et totus ab utroque choro simul decantetur ; sed et in fine prædictorum Tractuum, ambo chori simul cantent : cæteros Tractus totus simul chorus et conventus cantet.

Non est autem consuetudo ut privatis diebus extra Quadragesimam dicatur Tractus, exceptis Sabbatis Quatuor Temporum, et Vigiliis Pentecostes et missis defunctorum præcipuis et privatis ; sed nec in matutinalibus missis Dominico die tam infra Quadragesimam quam extra : nisi matutinalis missa de Dominica fuerit, propter missam de festo, post Tertiam non repetenda. Nam privatis diebus in Quadra- D *Domine, non secundum*, et Tractus ille, *De necessitatibus meis* ; et, *Domine, exaudi orationem* : Feria quarta ante Pascha pro qualibet solemnitate non omittuntur. Tractus qui alternatim canuntur, in illo choro in quo est Invitatorium incipiantur. Alios Tractus cantor vel qui ejus ad missam gerit officium in quocunque choro sit incipiat.

CAPUT XIII.

De Capite Jejunii.

Feria quarta in capite jejunii (17) dicta Prima excant fratres in claustrum, et altaris ministri ut cæteris

(17) *Caput Jejunii* accipitur pro die Cinerum.

(18) *Super formas* scilicet super partem superiorem inferioris chori.

sacerdote alba et manipulo induto, signoque pulsato fratres in claustrum se discalceent, atque in eodem calceamenta dimittentes loco ecclesiam intrent, et in ordine suo versis vultibus ad altare stent. Altaris itaque hebdomadarii in vestiario se discalceantes in chorum veniant. Post hæc cantor incipiat Antiphonam, *Exsurge*, quam dum incipit vertant vultus ad invicem : et subsequatur versus *Deus auribus nostris*, et *Gloria Patri*. Deinde hebdomadarius missæ dicat versum, *Ostende nobis, Domine* : et fratribus super formas (18) prostratis subsequatur, *Kyrie eleison*, et *Pater noster*, et *ne nos inducas*, atque totus psalmus *Deus misereatur cum Gloria Patri*. Versus, *Et veniat super nos ; Dominus vobiscum* : *Oremus, Concede nobis, Domine, præsidia*. Postea surgant et stent versis vultibus ad altare usque ad introitum missæ.

Postquam ergo abbas accepta a secretario stola et pastoralis virga in presbyterio (19) verso vultu ad Aquilonem benedixerit cineres antea in ipso presbyterio a secretario positos, atque aqua eos benedicta asperserit, cantetur Antiphona, *Exaudi nos, Domine*, et aliæ ut in libris habentur. *Exaudi nos, Domine* incepta : abbas, stola deposita, veniens ante gradum et sub illo flexis genibus, ab hebdomadario missæ prius sacros accipiat cineres. Quibus acceptis erigens se, resumpta stola stet supra gradum ; et versus ad chorum, super singulorum capita mittat cineres benedictos, incipiens a ministris altaris, omnibus flectentibus genua in terra. Et dum mittuntur, sedeat qui voluerit. Si tamen congregatio major fuerit, secundum dispositionem abbatis per diversa loca distribuantur cineres. Cumque omnes per impositionem cinerum suæ corruptionis memores esse admoniti fuerint, tunc abbas stola deposita veniat in chorum.

Quod si abbas hebdomadarius missæ fuerit, cantor alii missam injungat. Absente abbate, hebdomadarius missæ cineres benedicat. Quibus benedictis primus eos a quolibet sacerdotum stola induto a cantore præmonito accipiat cum ministro, et ipse hebdomadarius ei a quo accepit imponat, et post in locum suum revertatur. Et qui ei cineres dedit, det et cæteris omnibus secundum ordinem conversionis suæ accedentibus. Sciendum autem quia dum hoc officium cinerum agitur, ille cui cantor injunxerit, eos ante abbatem tenere debet.

Inchoata vero Antiphona, *Immutemur habitu*, sacerdos et minister calceent se, et signo pulsato accedant ad missam celebrandam. Cæteri vero omnes discalceati remaneant donec missa peragatur, tunc que se recalceent in claustrum. Porro cineres hos extra chorum familiæ et hospitibus si affuerint, prior adjuncto sibi aliquo fratre imponat.

Sciendum est quia Tractus *Domine, non secundum*,

(19) *Presbyterium* hic accipitur pro ea parte quæ a primo gradu chori astat ipsi altari.

tam in hac die quam in aliis tribus diebus per Quadragesimam scilicet secunda et quarta et sexta feria, usque ad quartam feriam ante Pascha dicitur : excepta tantummodo feria quarta post primam Dominicam Quadragesimæ, quia in ipsa feria quarta Tractus *De necessitatibus* canitur. Canonialis præfatio videlicet, *Qui corporali jejunio* tam hac die quam aliis omnibus Quadragesimæ diebus ad missam de jejunio, usque ad cœnam Domini dicatur.

CAPUT XIV.

De festis sanctorum quæ a Capite Jejunii usque ad Dominicam in Palmis venerint.

Si festivitas duodecim Lectionum in qua laboramus privatis diebus a capite jejunii usque ad Dominicam in Palmis venerit, primo dicatur missa de jejunio dimissis usitatis Collectis, quam cantet hebdomadarius hebdomadæ præteritæ : eamque conventus ex toto audiat. Qua finita ac recalceato conventu, si quarta feria in Capite Jejunii fuerit, sequatur missa de festa canenda a præsentis hebdomadæ hebdomadario. Et post Offerendam privatæ missæ agantur. Ad quam missam ad induendum et exuendum juvent illi qui ad præcedentem hoc idem fecerunt. Huic missæ conversi non intererunt. Id ipsum teneatur de festo sancti *Mauricii*, cum in jejuniis Quatuor Temporum in Septembri venerit.

Conventus ad *Te igitur* prioris missæ in Quadragesima super formas prosternatur : horæ vero totius diei sine flexione genuum peragantur et de festo fiant. Quod si festum in quo non laboramus fuerit ; prima missa de jejunio erit, sed non solemniter : et ad *Te igitur* prosternentur fratres. Quod ad missam solemnem post Tertiam non fiet. Sane memoriæ commendandum est, quod flexio genuum ad *Te igitur*, in die duodecim Lectionum non fit, nisi in Quadragesima.

CAPUT XV.

De Dominica prima Quadragesimæ et observatione ejusdem temporis.

Dominica prima Quadragesimæ post Primam cantor adjunctis sibi fratribus, si necesse habuerit, quos ejus petitione prior ei assignaverit, interim dum missa matutinalis cantatur, deferat libros qui dandi sunt in capitulo et ante sedem abbatis aliqua re substrata honeste ordinet : lectio vero regularis de observatione Quadragesimæ, videlicet, *Licet omni tempore* (20), et pars ultima præcedentis sententiæ, scilicet, *In Quadragesimæ vero diebus*, illa die in capitulo legatur. Qua lecta et exposita, cantor jussu abbatis cum solatio suo vel etiam aliis si necesse fuerit libros distribuat ; quos monachi duabus manibus præ gaudio divinarum Scripturarum suscipientes, singuli profunde et lætanter inclinent. Et sciendum quod huic capitulo intererunt monachi infirmi, libros cum aliis accepturi. Postea abbas designet fratres qui se-

secundum Regulam horis quibus vacant fratres lectioni per totum annum circumeant monasterium : cum tamen necesse esse intellexerint, de his scilicet providentes officinis, *claustris*, *oratorio*, *capitulo*, *dormitorio*, *cafectorio*, *refectorio*, *coquina*, *auditoriis*, ne forte aliquis inconvenienter se habere inveniat : et propter hoc officinas prædictas ingredi poterunt exceptis *auditoriis* (21).

Hac die post Completorium cruces cooperiantur et *cortina* (22) ante presbyterium tendatur, quæ ita omnibus diebus privatis per Quadragesimam usque ad quartam feriam ante Pascha post Completorium remanebit. In Sabbatis vero et in Vigiliis sanctorum duodecim Lectionum ante Vesperas a conspectu presbyterii, est *cortina* retrahenda : et in crastino post Completorium est remittenda. Similiter retrahatur ad missam pro præsentis defuncto : et ad exequias, *non intres in judicium* : donec septem Psalmi finiantur post sepulturam, et ad benedictionem Novitii. Ad missam vero privatis diebus, ut sacerdos libere ab abbate si adfuerit ad Evangelium legendum benedictionem petat, subdiaconus cornu cortinæ in parte abbatis modice retrahat : et data benedictione ut prius erat remittat. Diaconus vero accedat ad cortinam ubi sublevata est, quærens benedictionem.

His vero sanctis diebus Quadragesimæ secundum beati Benedicti Patris nostri monita, orationibus intenti esse debemus peculiaribus. Et ideo omni die unusquisque fratrum certa consuetudine orationem privatam tempore lectionis in Ecclesia Domino offerat : nisi præsens defunctus impederit. Si acciderit per hos dies Quadragesimæ ut crux quæ est retro altare cooperta tollatur inde pro quolibet defuncto, vel infirmo communicando sive inungendo, discooperiatur quoadusque proprio loco, scilicet super altare, restitatur.

CAPUT XVI.

De duabus hebdomadis ante Pascha.

Duabus Dominicis ante Pascha, *Gloria Patri* ad *Asperges me* non dicatur : sed post *Versum* a capite repetatur. Aliis temporibus post *Gloria* fit repetitio ad *Lavabis me*. Per hos quatuordecim dies in quibus, *Gloria Patri*, non dicitur ad Introitum Missæ, exceptis missis solemnitatum et privatis quæ non sunt de Quadragesima, ministri altaris qui quando ille Introitus cantatur, stant ad aditum chori expectantes horam ingrediendi : ubi audierint inchoare *Versum* psalmi post Introitum semel percantatum, statim introeant procedentes ad altare.

Librum *Hieremiæ* prophetæ his diebus tam in ecclesia quam in refectorio legendum dividat cantor in duas partes, et una pars legatur in ecclesia privatis diebus ad Vigiliis usque ad quintam feriam ante Pascha. Quæ pars inchoetur prope initium

cum priore colloquerentur.

(22) *Cortina*, id est velum, quod inter chorum et presbyterium hoc solo Quadragesimali tempore expanditur.

(20) Ex cap. 49 Reg. S. Ben. et ex cap. 48.

(21) Per *auditoria* intellige locum claustris regulari adjacentem, in quem juxta cap. 72 hujus lib. secedere solebant monachi ut de sibi necessariis

ipsius libri paulo ante ubi Dominica nocte ad Vigili-
 as octava Lectio finem fecerit, id est *Videte Verbum
 Domini. Nunquid solitudo factus sum.* Et ab eo loco
 designet cantor de illa prophetia secundum longitu-
 dinem vel brevitatem noctium per unumquemque
 annum quantum existimaverit sufficere posse ad hoc
 quod dictum est. Ubi autem partem illam non nisi
 in ecclesia legendam, judicaverit finiendam, faciat
 ipsam die Dominica qua ipsa prophetia ad Vigili-
 as incepta est, in refectorio inchoari: perfecta tamen
 prius homilia beati Gregorii papæ de Evangelio, *Quis
 ex vobis arguet me de peccato,* et percurratur usque
 ad finem libri: procurans ante omnia ut infra istos
 dies totus liber perlegatur.

CAPUT XVII.

Ordo in Ramis Palmarum

Dominica in Palmis ab abbate exorcismus aquæ
 agatur: deinde tertiam ipse incipiat. Qua finita, ac-
 cepta pastoralis virga, super presbyterii gradum ar-
 borum ramos, ante horam tertiam a secretario ibi
 locatos benedicat, et postea aqua benedicta aspergat.
 Quibus peractis, cantor postquam ramum abbati ob-
 tulerit, incipiat Antiphonam, *Pueri Hebræorum*:
 moxque secretarius cum solatio suo, et quibus a
 priore jussum fuerit, ramos benedictos monachis ac
 novitiis distribuat, reliquam partem fratribus laicis
 et familiæ ac hospitibus si adfuerint porrigat. In-
 terim prænotata Antiphona finita, cantetur alia,
Pueri Hebræorum.

His ergo ita ordinatis, incipiente cantore Antiphona-
 nam, *Occurrunt turbæ*, exeat subdiaconus cum aqua
 benedicta, subsequente diacono cum cruce discoo-
 perta, quem subsequatur conventus eo ordine quo
 stat in choro laicis monachis præeuntibus, ita ut
 abbas vel sacerdos hebdomadarius si abbas defuerit,
 eat posterior, et post ipsum novitii, post novitios
 vero laici fratres: et fiat processio tantum per clau-
 strum. Prior autem provideat ne quid inconueniens
 inveniatur in claustrum, dum ista processio vel alia
 in Purificatione vel in Ascensione agitur. Finita An-
 tiphona, *Occurrunt turbæ*, incipitur Antiphona
Collegerunt: Et dum hæc canitur fiat prima statio
 in parte quæ exstat juxta dormitorium. Qua finita
 et sequente mox versu, *Unus autem*, moveant se
 fratres ab illo loco: et agatur juxta refectorium
 statio secunda. Ad repetitionem vero hujus Anti-
 phonæ, scilicet *Quid facimus quia hic homo*, proce-
 datur ad ultimam stationem juxta ecclesiam: et in
 unaquaque statione diaconus et subdiaconus ha-
 beant vultus suos versos et crucem versam ad
 conventum, et in ambulando et in stando subdiacono-
 nus ante diaconum sit. Porro in ultima statione in-
 cipiente cantore, *Ave, rex noster fili David*, inclinet
 ad crucem conventus genibus et manibus in terra
 positus: et omnes erecti deinceps stent conversi ad
 crucem usque dum incipiatur, *Gloria, laus.*

Interea dum hæc Antiphona *Ave rex noster* cani-

(25) *Jusum* seu *Jussum* ponat, idem est ac in terram
 deponat.

tur, secretarius analogium, quod ipse ante Tertiam
 collocavit in capitulo cum textu Evangeliorum et
 stola, ad locum ubi diaconus Evangelium lecturus
 est, deferat: hoc est ante ostium ecclesiæ. Circa
 finem itaque antedictæ antiphonæ *Ave, rex noster*,
 diaconus crucem sanctam subdiacono porrigat. Qui
 et ipse interim subdiaconus aquam benedictam *jussum
 ponat* (25). Cum vero stola amictus diaconus fuerit
 parum se movendo ab analogio, ab abbate benedi-
 ctionem petat: et postea versus circa orientem Evan-
 gelium legat, subdiacono ante eum cum cruce as-
 tante: et ad conventum vultum suum habente. Quo
 perfecto stolam deponat et crucem recipiat: atque
 subdiaconus aquam benedictam resumat. Tunc
 etiam conventus stet versis vultibus ad invicem. Duo
 autem fratres, qui jam a cantore præmoniti esse
 debent, circa finem Evangelii ecclesiam intrent: et
 clauso ostio stantes versa facie ad processionem,
 Versus *Gloria laus*, uti in libro ordinati sunt can-
 tent. Quibus finitis et ab eisdem fratribus principio-
 eorumdem Versuum *Gloria laus* repetito, revertan-
 tur ad processionem: et stent in ordine suo. His
 igitur peractis inchoet abbas Responsorium, *Ingre-
 diente Domino*: et ecclesiam omnes illud cantando
 intrent. Ramos quoque quos manibus gestant in-
 trantes chorum super gradum presbyterii deponant,
 quos secretarius continuo auferat. Ubi vero diacono-
 nus crucem deposuit, usque post Completorium
 discooperta ibi remaneat.

Postea missa celebretur sicut in natali unius apo-
 stoli. Et sciendum quod ad processiones quæ sunt
 per claustrum, non liceat hospitibus interesse, nec
 ad sermones in capitulum intrare, nisi aliqua fuerit
 tam reverenda persona, cui hoc permitti deceat. Et
 hanc septimanam de Evangelio nullus diaconus se-
 cundum ordinem accipiat, nec sacerdos hebdoma-
 dam missæ: sed quibus cantor hæc officia in tabula
 consilio abbatis commendabit. Diaconum tamen in
 Sabbato, si necesse fuerit, mutare licebit.

CAPUT XVIII.

Quomodo incipiendæ sunt Passiones.

Ad Passionem vero hujus missæ, et *Dominus vo-
 biscum*, et *Gloria tibi, Domine*, dicitur. Ad Passiones
 feriæ tertiæ et feriæ quartæ, *Dominus vobiscum* dici-
 tur, sed *Gloria tibi, Domine* non dicitur. Feria autem
 sexta nec *Dominus vobiscum*, nec *Gloria tibi, Domine*,
 dicitur. Et quando non dicitur ad Passionem *Gloria
 tibi Domine*: non se muniunt fratres signo crucis.

CAPUT XIX.

De feriæ quarta ante Pascha.

Feria quarta ante Pascha post Vesperas regulares
 officium pro defunctis cum suis Antiphonis et Col-
 lectis sicut aliis diebus dicatur. Cortina (24) post
 Completorium auferatur.

CAPUT XX.

De Cæna Domini et Parasceve et Vigilia Paschæ.

Feria quinta ante Pascha usque ad feriam secun-

(24) *Cortina* id est Velum quod tempore Quadra-
 gesimæ ante majus altare expansum pependerat.

dam post octavam Paschæ; nihil agatur pro defunctis; excepta quotidiana missa, quam tamen intermittimus in die Parasceve et sequenti Sabbato et die Paschæ, in qua tamen die hebdomadarius quotidianæ missæ cantans de Resurrectione dicat Collectam, *Inclina, Domine*, et si Tricenarium fuerit, subjungat, *Deus cui proprium est*.

Feria quinta et sexta et Sabbato ante Pascha, postquam nocturna laus peracta fuerit, et fratres ad luminaria in claustro sederint, et sacrista viderit advenisse tempus, quo regulariter (25) circa diem Laudes sunt canendæ: candelam unam accendat, ac in primo gradu presbyterii super candelabrum ponat, sicque, signo feria quinta, Feria vero sexta et Sabbato tabula vocentur fratres ad horam. Interim vero dum hymnus illius horæ canitur omnia luminaria ecclesiæ a secretario (excepta illa prædicta candela) extinguantur. Dum cantor Antiphonam ad *Benedictus* incœperit, etiam candelam illam idem sacrista extinguat. Et dum abbas, *Pater noster* incœperit candelam ardentem quæ antea quam illa ad *Benedictus* extinguatur, in absconsa occultari debet: ad Collectam dicendam in chorum deferat.

CAPUT XXI.

Item de Cœna Domini.

Feria quinta ante Pascha, missa celebretur post primam solemniter ut in natali unius apostoli et sine flexione genuum: omnesque tam conversi quam cæteri ad magnum altare communicent; nisi aliter multitudo exegerit. Diaconus autem tot hostias consecrandas apponat, ut et ipsa die fratribus omnibus sacra communio sufficiat: et tam pro officio sequentis diei, quam pro infirmis pars sacræ communionis reservari possit. Post pacem vero corpus Domini de vasculo supra altare sumatur: et super patenam illa hora sumendum ponatur. Linteum etiam mox de eodem vasculo auferatur, aliudque a sacrista illa hora præsentatum in eodem ponatur: illoque mutato ab eodem secretario, mox abbas vel qui cantat missam, partem sacræ Communionis in crastinum servandam in vasculo ante notato honorifice recondat. Et tunc linteum vetus in patena diligenter excussum super piscinam comburatur, cineresque ejus in eam projiciantur. Et sciendum quod hac die, privata missa non sit ab aliquo cantanda: nisi pro conversis communicandis, ubi multitudo exegerit, et ipsa missa de die sit. Missa autem de sancta Maria, ad quam nullus hac die communicet, et quotidiana pro defunctis cantabitur.

Post sextam horam portarius (nisi alteri abbas jusserit) tot pauperes eligat, quot monachi sunt in cœnobio. Hi vero omnes ad orationem non suscipiantur, sed in uno loco maneant donec ad mandatum ducantur, et interim dum Nona cantatur, conversus laicus adjutor monachi hospitalis, et cæteri fratres laici quos cellararius advocaverit, ducant pauperes in claustrum, ibique eos sedere et discalciari

(25) Regulariter, id est secundum Regulam S. Benedicti.

A faciant: incipientes ab ostio ecclesiæ quo monachi exire et claustrum intrare solent. Vasa et lintea seu tersoria ad Mandatum necessaria, aquamque calidam illuc deferant, et omnia ordinate disponant, quæ vasa et cætera necessaria cellararius provideat.

Dicta vero Nona exeant fratres de ecclesia, incipientes a prioribus eo ordine quo *privatis diebus*, et in die *Natalis Domini*, scilicet unus post unum, vadunt in capitulum: ita ut abbas omnes transeat pauperes usque ad ultimum, et mandatum faciant in claustro pauperibus. Porro fratres laici, ut illius sancti Mandati cooperatores existant, aquam et tersoria monachis Mandatum facientibus competenter et diligenter administrent, cellararius autem, qui denarios ad opus pauperum monachis porrigit, extremis in ordine monachis innuat: ut in pauperibus infirmorum et absentium monachorum, et portarii qui in ultimo ordine pauperum collocandi sunt, Mandati officium adimpleant: Infirmis de infirmitorio qui adesse poterunt sedere liceat. Et postquam abluerint, et exterserint et osculati fuerint pauperum pedes, proprias monachi manus lavent. Hoc expleto a singulis fratribus singuli nummi singulis dentur pauperibus. Qui denarii flexis genibus sunt dandi: et manus pauperum osculandæ. Postea vero simul se erigant fratres, iterumque veniam ante pauperes petentes (26) dicant: *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui*: et postea eant ad opus manuum si tempus permiserit. Deinde deducantur pauperes ad cellam hospitem, ubi abbas cum coadjutoribus suis aquam fundat in eorum manibus ac postea reficiant. Et sciendum quod omnes supervenientes hac die pro reverentia Dominici Mandati charitative hora competenti pane et pulmento sunt reficiendi.

Expleto pauperum Mandato sacrista mox ascitis sibi fratribus quot necessarios habuerit, altaria discooperiat: et pallas, quas inde tulerit honeste aptet et recondat. Vespera itaque tabula pulsetur lignea, et ipsa hora alte cantetur uti alijs diebus. Abhinc non pulsetur campana in ecclesia usque ad missam in Vigilia Paschæ; sed nec in refectorio, nec in horologio. Et illud sciendum quod abhinc versus in refectorio ante cibum et post cibum ac *Benedicite* cum benedictione potus ante collationem: versus quoque in capitulo remissius voce humili usque post Vesperas in Vigilia Paschæ sunt dicendi.

Postquam conventus a mensa surrexerit, fratres, qui in ipso die in capitulo ad Mandatum illius diei sunt per tabulam vocati, aquam calidam quam ipsimet antea calefacere debent, in claustrum deferant. Ubi tamen abbas in trahenda et calefacienda aqua ac in claustrum deferenda, adjutorio conversorum opus esse viderit: cellararius sufficienter per conversos subministret. Et facto parvo intervallo eant

(26) *Veniam petentes*, id est genuflectentes, manibus ad terram positis.

fratres more solito in refectorium libere. Deinde A
sacrista tabulam ad Mandatum percutiat : mona-
chorum quoque conventu in claustro residente sic-
ut in Sabbatis ad Mandatum, ac priore locum ab-
batis tenente, incipiat cantor Antiphonam, *Domini-
nus Jesus* presentibus infirmis qui adesse poterunt :
et conversis hinc inde residentibus : scilicet post
ultimos monachos et postremos novitios. Tunc ab-
bas et coadjutores sui, linteis præcincti, lavent,
tergant, et osculentur pedes omnium; ita ut abbas
duodecim tantum, id est quatuor monachorum,
quatuor novitiorum, et quatuor fratrum laicorum
pedes lavet. Quod si numerus defuerit novitiorum,
de fratribus laicorum suppleatur. Servitores vero
lavatoribus deputentur hoc modo : abbati duo, cæte-
ris autem unicuique unus, qui et aquam et linteam B
eis sufficienter administret. Quoties vero ante
priorem transierint inclinent se, tam abbas quam
cæteri. Peracto itaque obsequio, abbas duorum ser-
vitorum suorum pedes lavet, cæterique sibi invicem
lavent. Novissime vero alter ex sibi deputatis, prior
scilicet in eodem loco abbatis pedes lavet, alter vero
tergat et osculetur. Post hoc tam abbas quam cæ-
teri sibi vicissim aquam in manibus fundant. Dein-
de cucullis induti veniant ad locum, in quo septi-
manarii coquinæ solent inclinare Sabbatis post
Mandatum, et ibidem inclinent. Et tunc priore as-
surgente abbatiq[ue] cedente, omnes pariter assur-
gant, eoque residente cuncti sedeant. Ad collatio-
nem autem lectio Evangelii, scilicet *Ante diem fe-
stum Paschæ* ab illo diacono cui cantor præceperit
sedente, sicuti aliis diebus, legatur. Cujus lectionis
finis in providentia est abbatis. Hinc Completorium
remissius mediocri voce dicatur; ita tamen ut
psalmodiæ sonus clare et distincte resonet. Quod
etiam abhinc omnibus horis in psalmodia et cantu,
exceptis Vigiliis et Laudibus usque ad Vesperam
Paschæ fiat.

CAPUT XXII.

De Parasceve.

In Parasceve, parvo (post Laudes) intervallo fa-
cto discalcient se fratres in dormitorio, et infirmi
in infirmitorio, nisi nimis graventur. Deinde pulse-
tur tabula, et conventus veniat in chorum, oratio-
que fiat brevis (27) super formas : sollemnis vero D
oratio ante Tertiam persolvatur ex more. Dicta
autem prima sequantur omnes abbatem eo ordine
quo stant in choro et intrent capitulum, sedeatque
abbas ad dexteram cum choro suo, priorque ad si-
nistram cum suo in introitu capituli : et post eos.
omnes eo ordine sedeant quo processerunt, ac
Psalterium ex integro persolvant. Expleto Psalterio
per totam diem vacent fratres lectioni. Post Nonam
induant se abbas et ministri ad officium.

Interim autem, secretarius altaris superficiem
mundis cooperiat pallis et ab uno ministrorum duo
luminaria circa altare accendantur, ut mos est fe-

stivis diebus. Deinde pulsata tabula veniat conven-
tus in chorum et legatur sine titulo lectio, *In tri-
bulatione sua*, a quodam fratre a cantore præmo-
nito. Quam dum inceperit ingrediatur abbas cum
ministris ad altare nudis pedibus, orationem solitam
prætermittentes ante altare. Lectione autem finita
dicatur Tractus, *Domine, audivi*, postea Collecta
Deus a quo et Judas : sed non *flectamus genua*.
Deinde legatur lectio, *Dixit Dominus ad Moysen et
Aaron*, a subdiacono cum manipulo similiter abs-
que titulo. Quam non ut Epistolam, sed plane legat
ut aliam Lectionem. Qua dicta canatur Tractus,
Eripe me Domine : et subsequatur Passio et oratio-
nes solemnes, id est *Oremus, dilectissimi*.

Et circa finem earumdem orationum secretarius
aliquod grossum linteum in presbyterio ante altare
sternat, ubi crux est adoranda. Et duo presbyteri
vel diaconi a cantore præmoniti albis se induant ad
officium crucis; et antequam, *Per Dominum no-
strum* ultimæ Collectæ finiantur, retro altare venien-
tes, crucem coopertam jam ante Nonam a sacrista
ibidem depositam, finita oratione accipientes ad
gradum altaris portent : abbate et ministris ab al-
tari discedentibus. Postea crucem aliqua re ab hoc
convenienti subnixam, unus ad dexteram et alter ad
levam tenentes, flexis poplitibus cantent, *Popule
meus*. Et duo fratres ante gradum presbyterii ter
dicant *Agios*, semel in primo flectentes genua, *fini-
o Theos*, et erecti cætera prosequantur. Et chorus
Sanctus ter repetat. Similiter ad primum flectentes
genua, dicto *Sanctus Deus* : et hoc tam a choro
quam a fratribus tertio similiter fiat. Et dum ulti-
mum *Sanctus Deus* incipitur, qui crucem tenent
eam breviter adorent. Qui cantu finito detegentes
eam inchoent Antiphonam *Ecce lignum crucis* :
moxque omnes veniam petant econtra. Et cruces
aliæ a sacristis discooperiantur, Abbas vero solus et
post illum insimul diaconus et subdiaconus in albis
sine manipulis : ac deinde duo et duo monachi et novi-
tii universique laici toto corpore prostrato in presby-
terio crucem adorent et osculentur tantummodo et
breviter. Et dum adoratur stent versis vultibus ad
altare : sedeat tamen qui voluerit. Portarius vero
ipsa hora veniat et adoret, et recedat : moxque ad
portam redeat. Et sciendum quod illum ordinem,
quem ad pacem et communionem accedentes ser-
vant, in adoranda et osculanda cruce servare de-
beant. Interim autem cantus ad hoc pertinens offi-
cium persolvatur. Et sciendum quod liceat vases
cruces ad adorandum tam monachis quam conver-
sis ad alia altaria prout abbas ordinaverit exhibere.
Et dum hæc aguntur prior aliam crucem cum reve-
rentia comitante illum sacrista, vel alio fratre quem
signo vocaverit, hospitibus si affuerint et familiæ
extra chorum ad adorandum præsentet. Postquam
igitur omnes adoraverint, qui crucem tenent levantes
eam inchoent Antiphonam, *Super omnia et pro-*

(27) *Oratio brevis*, id est *Pater noster, Ave Maria*. *Sollemnis oratio*, id est *Pater, Ave et Credo*.

tinus conventus econtra veniam petat. Monachi autem crucem in suum super altare locum restituant.

Tunc abbas et diaconus resumptis, quæ deposuerant ad altare cum subdiacono sicut erant, nudis pedibus accedant, et orationem faciant, confessionemque dicant. Quo facto diaconus corporale super altare ponat a sacrista prius super ministerium positum. Abbas vero corpus Dominicum cum vasculo in quo est, ad altare deferens juxta corporale ponat: et cum diaconus calicem cum vino aqua misto abbati oblatum super altare, uti ad missam solitum est, ordinaverit, abbas incenso prius adhibito, deinde aperto vasculo digitos suos lavet, et extractam de vasculo sanctam Communionem super corporale ponat. Et tunc nec corpore Domini, nec calice levato, mediocri voce dicat, *Oremus. Præceptis salutaribus moniti et Libera nos, quæsumus, Domine: illoque dicente, Per eundem Dominum nostrum, etc.* Corpus Domini in tres partes dividat, ac postea, *Per omnia sæcula sæculorum*, submissa voce dicat, atque cunctis respondentibus, *Amen*, ipse etiam partem in calicem mittat nihil dicens. Porro diaconus facta thurificatione, ablutis manibus cum subdiacono stet ubi stare solet ad Collectas, donec communicaturus accedere debeat ad altare. *Pax Domini* nec dicatur, nec dabitur, nec venia a conventu petetur, nec *Agnus Dei* cantabitur. Deinde abbas et ministri communicent. Interim fratres habeant facies versas ad altare. Et postquam ministri communicaverint, conventus exeat, pedesque suos calciamentis munit. Aqua autem in claustro a cellerario calida sit procurata, ut qui voluerit pedes abluere possit.

Sacrista vero ante Vesperam pallas auferat de altari. Deinde pulsata tabula vesperæ celebrentur. Et laici fratres refectionis hora ecclesiam mudent. Monachique in refectorio more servitorum gratias reddant: et prædicti fratres laici post Completorium claustum et capitulum mudent.

CAPUT XXIII.

De Vigilia Paschæ.

In Sabbato Vigiliæ Paschæ, anni Domini et epactæ concurrentes, et indictiones in chartula a cantore præparata cereo benedicendo ipsa die affigantur. Post sextam secretarius altaria omnia adornet. Post Nonam vero tabula ab eo modice pulsata abbas et ministri vestibus se induant sacris, et sacrista deferat Analogium (28) super quod legitur Evangelium et librum Evangeliorum superpositum super gradum presbyterii; ubi abbas peragere solet benedictiones. Et deferat cereum benedicendum super candelabrum, similiter non excedentem pondus trium librarum panis regularis, ponens illum in dextera parte Analogii.

Quibus paratis ut in chorum convenient fratres, iterum tabula percutiatur. Tunc ignis in patella carbonibus allatus vivis benedicatur: et aqua benedicta aspergatur ab abbate stante super gradum presby-

terii. Interim omnia ecclesiæ luminaria extinguantur: et de igne benedicto postea accendantur. Cum vero de eo candela accensa fuerit, a diacono stola accincto et vultu ad altare verso Paschalis benedicatur cereus: astante ad dexteram ejus subdiacono candelam manu tenente. Cum autem diaconus legendo venerit ad locum illum, *Suscipe, sancte Pater, incensi hujus sacrificium vespertinum*: cantor quinque grana incensi crucem formando in eum imprimere curet. Ubi vero idem levita hoc prompserit *rutilans ignis accendit*, lumen de manu Subdiaconi sumens cereum flammescere faciat. Deinde subdiaconus candela extincta eat in locum suum. Cereus autem ardeat usque post completorium in crastinum, in loco ubi benedictus fuit, usque ad diem Ascensionis Domini permansurus.

Benedictione ergo consummata, sequatur lectio, *In principio Deus creavit cælum et terram*, et cæteræ sine titulo. Levita quoque stolam deponat, et cum manipulo in locum suum revertatur. Et sciendum quod patella cum prædictis carbonibus non sit de presbyterio efferenda, donec cereus accendatur: ut si forte candela accensa extincta fuerit, de eisdem carbonibus possit reaccendi. Abbas vero casula indutus, jam inchoata lectione, *In principio creavit Deus cælum et terram*, solus accedat ad altare, orationem tamen solitam ante illud minime faciat. Tunc etiam chori habeant vultus suos ad invicem versos, reliquas autem lectiones cum Collectis et Tractibus, uti in codicibus constant, ordinate persolvant. Et sciendum est quia ordo fratrum has lectiones legendum incipitur a prioribus, in Sabbatis vero Quatuor Temporum a minoribus. In quibus tamen a cantore considerandum est, ut hi qui legunt (secundum Regulam) (29) possint ædificare audientes. Lectionibus vero cantuque atque Collectis celebratis, abbas regressus ad vestiarium, casulam ibidem relinquat, et sic in locum suum eat. Quo ab altari discedente Letania dicatur a duobus fratribus ante gradum presbyterii, utroque choro simul respondente. Cum autem ventum fuerit ad illum locum, *Peccatores te rogamus, audi nos*, abbas et ministri vestiarium ingressi ad missam se præparent.

D Cantore itaque vel succentore, si Invitorium in choro ejus fuerit, post Letaniam solemniter incipiente *Kyrie eleison*: tres lampades et duæ candelæ circa altare de igne benedicto accendantur, et abbas cum plenario ministrorum officio ad altare accedat, ac solitam orationem, deinde confessionem faciat. Illoque hymnum *Gloria in excelsis* pronuntiante, ac cantore *pax hominibus* prosequente, campana pulse-tur, quousque dicatur *Domine Deus, rex cælestis*. In hac die nulla missa privata ab aliquo est dicenda. Ad hanc missam *Pax Domini* dicatur, sed non *Agnus Dei*. Et post *Pax Domini*, statim unusquisque in loco suo vertant vultus ad altare, donec abbas dicat *Oremus post Dominus vobiscum*. Quod si cantor per-

(28) Analogium, id est pulpitum ad legendum.

(29) Vide Reg. S. Ben., cap. 48.

spexerit tempus diei non sufficere ut lumine diei omnia impleantur, procuret ut aliquantulum minus morose quam aliis diebus vespertinales Laudes psallantur. Post refectionem more solito faciant Mandatum.

CAPUT XXIV.

De festis sanctorum quæ post Sabbatum ante Dominicam in Psalmis usque ad Octavas Paschæ occurrunt.

Si festivitas beati Benedicti Patris nostri, seu alia festivitas duodecim lectionum qua non laboramus post Sabbatum quod præcedit Dominicam Palmarum usque ad feriam quintam septimanæ Paschæ illuxerit, ipsa feria quinta agatur. Si duæ, quæ prima est, agatur quinta feria, sequens in Sabbato. Quod si post Sabbatum quod præcedit Dominicam in Ramis palmarum usque ad Cœnam Domini, et a quinta feria Paschæ usque post Octavas, festivitas duodecim lectionum in qua laboramus evenerit : pro festo duodecim lectionum ad Vesperas in Vigilia, et ad Laudes, ad missam et ad Vesperas illius diei commemoratio fiat. Festum vero de quo commemoratio fieri solet, assueta commemoratione terminetur. Si autem a Cœna Domini usque ad feriam quintam Paschæ festivitas duodecim lectionum occurrerit in qua laboramus, vel unde commemorationem agimus, nulla inde fiat mentio.

CAPUT XXV.

De septimana Paschæ.

Tribus diebus qui Paschæ diem sequuntur, erunt fratres in lectione, nec laborabunt, quia hos tres dies pro veneratione sanctæ Resurrectionis solemnes habemus, sicut festum alicujus apostoli. Invitatoria tamen nunquam nisi in duodecim lectionibus a duobus fratribus canentur. Aliis vero tribus diebus qui sequuntur laboramus, sed tamen missam quotidianam solemnem agimus. In qua etiam missa adsunt duo ministri, diaconus videlicet et subdiaconus : et duæ candelæ ardentes juxta altare, et incensum post Offerendam. Sciendum etiam quod die Paschæ et tribus sequentibus diebus *Gloria in excelsis Deo*, et Præfatio, *Te quidem, Domine, omni tempore* : ac *Communicantes*, et *Hanc igitur oblationem*, ad utramque missam repetuntur. Cæteris vero sequentibus diebus quando laboramus, una missa quotidie post Tertiam celebrabitur, ad quam *Gloria in excelsis Deo*, ac prædicta Præfatio, et *Communicantes*, et *Hanc igitur oblationem* quotidie dicentur. *Credo in unum Deum*, tantum in die Paschæ canitur.

Illud memoriæ commendandum, quod feria secunda Paschæ ad matutinalem missam non dicitur Collecta de die sicut in aliis diebus sequentibus, quia Collecta in die Paschæ, et Collecta in feria secunda habent unam secretam, et eandem post Communionem. Cæteris vero diebus, scilicet feria tertia quarta, ad missam matutinalem prima Collecta sit de resurrectione : et secunda de ipsa die. Porro una sola missa tribus diebus sequentibus celebrabitur : per tres dies istos post primam Collectam de feria, di-

atur de Resurrectione, *Deus qui hodierna die per Unigenitum tuum.*

CAPUT XXVI.

De octavo die Paschæ.

Dominica autem in Octavis Paschæ, prima missa erit *Resurrexit*, et secunda *Quasi modo geniti*, et Præfatio *Te quidem, Domine, omni tempore, et Communicantes*, et *Hanc igitur oblationem* ad utramque missam dicantur. Secunda hujus diei missa ea veneratione agatur, qua fit in festo unius apostoli. Et sciendum est quia Evangelium quod legitur in hac die ad majorem missam, scilicet *Cum esset sero die illa*, postquam ex integro Dominica die lectum fuerit : in cæteris privatis diebus ipsius septimanæ mos est illud in duas partes dividere. Prima autem pars a capite incipiens usque ad, *Thomas unus ex duodecim* se extendit : secunda vero ab eodem loco usque ad finem.

CAPUT XXVII.

De tempore resurrectionis.

Ab Octavis Paschæ usque ad Rogationes, *Alleluia* quæ dicta sunt in Dominica ad majorem missam, privatis diebus vicissim repetantur. Similiter per Octavas Ascensionis Domini. Et sciendum quod a Pascha usque ad Ascensionem Domini, omnibus Dominicis diebus missa matutinalis debeat esse de Resurrectione Domini, videlicet *Resurrexit*, nisi festivitas alicujus sancti hoc impedierit. Ad quam missam tamen minime dicatur Præfatio *Te quidem, Domine, omni tempore, et Communicantes*, et *Hanc igitur oblationem*. Et si forte fuerit (ut dictum est) de aliquo sancto ipsa missa matutinalis, tunc dicatur Collecta de Resurrectione Domini, id est *Deus qui per unigenitum tuum* post Collectam de sancto, scilicet ante Dominicalem.

Quod si festum duodecim Lectionum in ipsa Dominica evenerit, ipsa missa erit de Dominica, et Collecta de Resurrectione, post illam de festo dicitur. Si tamen dedicatio ecclesiæ, vel Inventio sanctæ crucis hoc tempore die Dominica evenerit, missa Dominicalis differatur. In Dominica tamen ante Ascensionem Domini nullo modo differatur.

Porro hebdomada post Septimanam Paschæ leguntur *Actus apostolorum* in Refectorio. Et dum Responsorium *Dignus es, Domine* in ecclesia cantatur, liber *Apocalypsis* inchoatur. Cum autem Responsorium *Si oblitus fuero tui* incipitur, Epistolæ *Canonice* leguntur.

A Sabbato primæ hebdomadæ Paschæ usque ad Octavas Pentecostes non dicatur Responsorium ad missam, nisi pro defunctis. Verumtamen privatis diebus et ad matutinales missas dicatur unum *Alleluia*, excepto Sabbato infra Octavas Paschæ, quando in eo duodecim Lectionum festivitas in qua non laboramus evenerit. Ad majores vero missas duo dicantur *Alleluia*.

CAPUT XXVIII.

De Rogationibus.

Post Tertiam in diebus Rogationum pulsato signo

sicut ad missam pulsari solet, duo fratres ante gradum presbyterii stantes cantent *Litaniam* : fratribus in utroque choro insimul respondentibus et stantibus ad invicem versis vultibus sicuti ad missam solent : et ad *Peccatores, te rogamus*, ministri exeant, sequæ ad missam præparent, diaconus scilicet si affuerit, stolam sumens et sacerdos casulam. Si aliqua autem festivitas duodecim Lectionum in qua non laboramus, in uno trium dierum Rogationum illuxerit, ipsa festivitas plenarie, eadem die agatur. Si festum sancti *Petri Tarentasiensis* (50) his diebus evenerit, duæ missæ canentur post Tertiam. Post Primam vero *Letania*, et postea missa de jejuniis cum commemoratione festi præsentis, et alia post Tertiam de solemnitate. In his tribus diebus mistum non sumitur.

CAPUT XXIX.

De Ascensione Domini.

In Ascensione Domini ad Vesperas cereus paschalis accensus, non exstinguatur usque in crastinum post Completorium. Tunc vero ab ecclesia sublevetur. Commemorationes vero sanctorum, quæ ea die evenire possunt intermittendæ sunt; nisi in crastino subsequatur alicujus sancti commemoratio. Tunc enim ad Vesperas in die Ascensionis fiet commemoratio. Similiter fiet feria quarta infra Octavas Paschæ et Pentecostes.

Ad processionem quæ fit in claustro, in prima statione dicatur Responsorium *Viri Galilæi* cum versu. In secunda Responsorium *Pater cum essem*. In tertia versus, *Pater sancte* cum repetitione : et ubi necesse fuerit dicatur *Gloria Patri* cum repetitione. Ad Introitum Ecclesiæ Antiphona, *O Rex gloriæ*. Duobus sequentibus diebus post Octavas non dicitur *hodierna die* in Collecta.

CAPUT XXX.

De Vigilia Pentecostes.

In Vigilia Pentecostes vacent fratres lectioni a Tertia usque ad Sextam, et cantent missas qui voluerint : non tamen de Vigilia. Ante Nonam celebratur officium, et cætera ut in Vigilia Paschæ aguntur, excepto quod nec ignis nec cereus benedicuntur, et excepto quod signum ad *Kyrie eleison* missæ non sonatur; et quod *Agnus Dei* canitur.

CAPUT XXXI.

De Octavis ejusdem.

Et sciendum quod post diem Pentecostes, Antiphona scilicet *Filiæ Hierusalem*, et cæteræ quæ proprie per Resurrectionem canuntur, dimittantur; et *Alleluia* in nullius cantus sine ponatur, nisi ubi in libris scriptum invenitur. De solemnitatibus autem sanctorum, quæ in hac septimana evenerint, quemadmodum de festis in hebdomada Paschæ ordinavimus, ita teneatur.

Feria quarta infra octavas missa matutinalis de jejuniis : major vero de festo erit, videlicet *Spiritus*

Domini replevit, quæ post Tertiam solemniter agatur. Feria quinta et sexta et sabbato ejusdem septimanæ in conventu non celebretur nisi una missa post Tertiam. Tribus autem diebus in quibus jejunamus non dicimus *Gloria in excelsis Deo*, nisi feria quarta ad majorem missam, quæ post Tertiam celebretur : sed tamen Præfatio *Qui ascendens super omnes cælos* : et *Communicantes*, et *Hanc igitur oblationem* omnibus diebus illius septimanæ teneamus. Missa vero per totam septimanam Pentecostes solemniter celebretur, sicuti in hebdomada Paschæ.

Et quidem tribus diebus qui Dominicam sequuntur, ad Missam matutinalem duæ tantum Collectæ dicantur quarum una sit, *Deus qui hodierna die corda fidelium*, et altera de die præsentis. Feria quinta una Collecta dicatur, id est *Deus qui hodierna die*. Feria sexta duæ, prima de die, secunda, *Deus qui hodierna die*, quæ Sabbato intermittatur. In quo Sabbato nihil est ad Vesperas cantandum de festo Pentecostes, sed de sancta Trinitate. Historia vero, *Deus omnium* incipienda est in Dominica secunda post Pentecosten vel in alia, si illa vacua non fuerit.

CAPUT XXXII.

De Dominicalibus officiis ab Octavis Pentecostes usque ad Adventum.

Ab Octavis Pentecostes usque ad primam Dominicam Adventus Domini, sunt Septimanæ viginti octo, quando prolixius est spatium temporis : quando vero brevius, viginti tres. Dominicalia officia sunt viginti quatuor. Proinde in majori spatio temporis quatuor extrema officia singula per binas dicantur hebdomadas, id est *Omnia quæ fecisti*, cum sua collecta, Epistola et Evangelio, duabus dicatur hebdomadis. *In voluntate tua*, duabus. *Si iniquitates*, duabus. *Dixit Dominus, ego cogito*, duabus. Si tres hebdomadæ numerum excesserint officiorum, similiter fiat de tribus ultimis Officiis; si duæ, de duobus idem fiat; si una, *Dixit Dominus* bis dicatur. Cum vero hebdomadarum numerus minor fuerit numero officiorum, *In voluntate*, et *Si iniquitates*, in una dicantur hebdomada. *Dixit Dominus* bis in ultima : ita tamen quod in Dominica dicatur Collecta, *Deus, refugium nostrum et virtus*; Epistola, *Imitatores mei estote* : Evangelium, *Abeuntes Pharisæi*. Infra hebdomadam collecta dicitur, *Excita, Domine*; Epistola, *Ecce dies veniunt* : Evangelium, *Cum sublevasset*.

Hoc autem observandum est, quod omnes Dominicales Collectæ quæ binæ dicuntur, per hebdomadam sic disponantur, ut illa quæ Dominica die dicta fuerit, sequentibus feriis repetatur ad Laudes et ad Vesperas usque dum alia incipiatur. Quæ cum incepta fuerit, ad Laudes et ad Vesperas dicatur usque ad sequentem Dominicam. Incipienda autem erit si fieri potest a quinta feria.

(50) Quod hic de S. Petro Tarent. notatur antiquis usibus additum est a capit. generali an. D. 1197.

CAPUT XXXIII.

De solemnitatibus quibus non laboramus et quæ Dominica non evenerint.

Omnibus solemnitatibus quibus non laboramus et quæ Dominica non evenerint, etiam si commemoratio alicujus sancti fiat, nihilominus utraque missa de solemnitate fit, præterquam in festo *beati Bernardi* (31), et in Decollatione sancti *Joannis Baptistæ*: et exceptis Festivitatibus quæ a Capite Jejunii usque post octavas Paschæ, et Jejunii Quatuor Temporum, et Rogationum, et in septimana Nativitatis Domini et Pentecostes evenerint. In Inventionem vero et Exaltationem sanctæ Crucis, quia Vigiliæ partim de sanctis sunt, partim de sancta cruce: de sanctis missa matutinalis sit, etiamsi Dominica evenerit, et de cruce major. Inventionem sanctæ crucis si Dominica ante Ascensionem evenerit, missa matutinalis erit de Dominica, et de cruce major.

CAPUT XXXIV.

De solemnitatibus quibus non laboramus et quæ Dominica evenerint.

In solemnitatibus iterum quibus non laboramus et quæ Dominica evenerint, nisi fuerint illæ festivitates quibus sermo fit in capitulo, missa matutinalis erit de Dominica, nisi propter proprietatem alicujus sancti, vel propter præsentem defunctum differenda sit, et major de solemnitate. In Purificationem tamen beatæ Mariæ, si in Septuagesima vel Sexagesima aut Quinquagesima evenerit: missa matutinalis erit de Dominica, et major de solemnitate. Ante Adventum autem cum unum Dominicale officium duas tenere contingit hebdomadas, illud officium secunda non repetitur Dominica ad Missam matutinalem, si in ea duodecim Lectionum solemnitas celebratur, sed utraque missa erit de festo. Simili modo fiet ante Septuagesimam (32).

CAPUT XXXV.

De solemnitatibus quibus laboramus et quæ Dominica evenerint.

In solemnitatibus quibus laboramus et quæ Dominica evenerint, similiter missa matutinalis erit de Dominica, nisi propter præsentem defunctum differatur, et major de solemnitate præterquam in Octavis Apparitionis Domini, cum instans Septuagesima coegerit ut in ipsis, *Domine, ne in ira tua cantetur*, et in Adventu, Septuagesima, Quinquagesima et Quadragesima. Dominica tamen in Palmis et in Octava die Paschæ si festivitas sancti *Ambrosii* evenerit, ad missam matutinalem Collecta dicatur de eo.

CAPUT XXXVI.

De Dominicis diebus quibus duodecim Lectionum solemnitas non celebratur.

Dominicis vero diebus quibus duodecim Lectio-

num solemnitas non celebratur, utraque missa erit de Dominica, nisi forte alicujus sancti fuerit commemoratio, qui officium habeat in Graduali designatum, vel Vigilia alicujus sancti hoc impedierit, vel præsens defunctus supervenerit. Dominica tamen in Palmis etiam si alicujus sancti fuerit commemoratio, missa matutinalis erit de Dominica, et in Octava die Paschæ de Resurrectione. In illo vero uno die, qui festum sequitur sancti *Thomæ martyris* (33), si dies Dominicus evenerit, prima missa erit de Dominica; secunda de Octavis Domini, scilicet *Puer natus est nobis*.

In illis autem tribus diebus qui Circumcisionem Domini sequuntur, si dies Dominicus evenerit, prima missa erit de Octavis sanctorum, secunda de Octavis Domini, scilicet *Puer natus est nobis*. Si vero infra Octavam sancti *Joannis Baptistæ* vel apostolorum *Petri et Pauli* illis quatuor diebus qui deputati sunt ad missas eorundem sanctorum dies Dominicus evenerit, missa matutinalis erit de Octavis, et major de Dominica. Dominica vero infra Octavam Apparitionis, missa matutinalis erit de Dominica et major de Octava: nisi forte, *Omnis terra*, in eadem Dominica cantandum fuerit. Quod cum acciderit, missa matutinalis erit de Octavis, et missa major de Dominica.

Similiter Dominica infra octavam Ascensionis Domini et Assumptionis beatæ Mariæ, si nulla duodecim Lectionum solemnitas evenerit, missa matutinalis erit de Dominica, et major de Octava. Si vero aliis diebus infra has Octavas duodecim Lectionum solemnitas qua non laboramus evenerit, nisi forte in ipsa sermo fieri debeat in capitulo, missa matutinalis erit de Octava et major de festo.

CAPUT XXXVII.

Quo ordine missæ agantur privatis diebus.

Ab Octavis Theophaniæ usque in Caput Jejunii, et ab Octavis Pentecostes usque ad Adventum Domini, omni feria secunda missa pro *Defunctis* in conventu dicatur. Feria tertia et quinta Dominicalis. Feria quarta pro *familiaribus*. Feria sexta de *sancta cruce*. Sabbato de *beata Maria*.

Ab Octavis autem Paschæ usque ad Dominicam ante Ascensionem, et in Adventu usque ad Nativitatem Domini, idem ordo servabitur, excepto quod ab Octava Paschæ usque ad supradictam Dominicam omni feria quarta, missa pro familiaribus ommissa, missa *Resurrexit* dicatur. Et in Adventu feria sexta, quia missa de sancta cruce non dicitur, missa Dominicalis repetatur, nisi forte aliqua solemnitas duodecim Lectionum aliquem horum occupaverit diem, aut talis commemoratio alicujus sancti, cui missa in Graduali sit attributa, aut Vigilia alicujus solemnitatis, aut dies Quatuor Temporum sive Rogationum

(31) Nomen et memoria S. Bernardi non erant in antiquis usibus, addita sunt autem a capit. generali ann. D. 1165, post canonizationem illius quæ contigit anno præcedenti, ut patet ex bulla Alexandri III Rom pontif. qui hunc S. P. sanctorum catalogo ascripsit.

(32) *Simili modo, etc.* Hæc ultima verba addita sunt antiquis Usibus, quippe quæ non reperiuntur in omnibus antiquioribus manuscriptis.

(33) Quod hic de B. Thoma martyre præscribitur additum est antiquis usibus an. D. 1191, jussu cap. gen., ut jam supra monuimus.

vel præsens defunctus, aut tales commemorationes A defunctorum quas præcipuas agimus, et exceptis illis diebus qui deputati sunt ad illa Dominicalia officia quæ post diem Epiphaniæ, vel post *In voluntate tua*, vel *Dixit Dominus*, aliquando propter instantem Septuagesimam vel Adventum privatis diebus restant persolvenda : et quando aliqua Dominicalis missa in sua propria Dominica dici non poterit pro alicujus solemnitate vel præsentis defuncti necessitate.

Et cum hoc contigerit ut aliqua missa in sua propria Dominica dici non possit, prima die quam post illam Dominicam cantor a supradictis eventibus exoccupatam invenerit, canatur. Infra octavas vero Domini et sanctorum, uti in sententia (34) de octavis eorum scriptum est, teneatur. Feria sexta post octavas Ascensionis de *sancta cruce* missa canatur : nisi illius missæ venerit occasio, propter quam aliis temporibus intermitteri solet. Notandum vero quia si missa pro defunctis feria secunda pro aliquibus supradictis eventibus in conventu dici non potuerit; prima ejusdem septimanæ die, quæ vacua fuerit a supradictis eventibus, dicatur.

CAPUT XXXVIII.

De numero Collectarum ad missas.

Privatis diebus non amplius quam quatuor Collectæ ad missam in conventu dicantur, exceptis octavis Domini et commemorationibus octavisque sanctorum, et illis quatuor diebus qui sequuntur diem Circumcisionis, et feria sexta post octavas Ascensionis : aut si abbas unam tantummodo Collectam dicendam adjunxit vel præsens defunctus fuerit, excipitur etiam Tricenarium quod fit post generale abbatum capitulum, cujus Collecta, id est *Deus veniæ largitor*, per omnes triginta dies, exceptis solemnitatibus duodecim Lectionum, tam ad Vesperas quam ad Laudes et ad Missas continetur.

Verumtamen et si plures in una die missæ fiant, ad unam tantum dicetur. Et notandum quia nunquam in missa Collectam de Dominica vel de *sancta cruce*, id est *Deus qui unigeniti Filii tui*, dicimus nisi illa die missa in conventu de ipsis agatur. In Adventu tamen quotidie dicatur Collecta de Dominica ad missam, exceptis missis pro defunctis et Quatuor Temporum jejuniis et Vigilia Natalis Domini.

Cum tamen Dominicales commemorationes in aliqua solemnitate quæ Dominica venerit post matutinas Laudes cantatæ fuerint in crastino, licet Dominicalis missa forte differri debeat, Collecta tamen ad missam matutinalem dicatur. Et notandum quia ad omnem missam matutinalem, si eadem quæ major missa non fuerit, vel de eodem sancto : Collecta de majori missa prima post Collectam missæ matutinalis dicetur, excepto cum Vigilia Nativitatis Domini vel Apparitionis, seu Vigilia Assumptionis

A beatae Mariæ die Dominica evenerit. Collecta vero *Deus qui per Unigenitum tuum*, sicut in sua sententia (35) ordinata est dicatur.

In aliquibus manuscriptis additur, et Collecta de Spiritu sancto non dicatur in missa de Trinitate.

CAPUT XXXIX.

De quatuor historiis quæ cantantur a Kalendis Augusti usque in Adventum Domini.

Si Kalendæ evenerint die Dominica, eadem die inchoetur historia. Si vero Kalendæ in secunda vel tertia aut quarta feria evenerint in Dominica quæ easdem Kalendas præcedit, assumatur Historia. Quod si Kalendæ in quinta vel sexta feria, aut Sabbato apparuerint, Dominica sequenti imponatur historia. Et ideo si festivitas *Omnium Sanctorum* quinta aut sexta feria illuxerit, legendum et cantandum est de libris *Machabæorum* ad Vigiliis usque ad Dominicam sequentem, in qua incipiendum est legere et cantare de *Ezechiele* propheta.

Si autem festivitas *Omnium Sanctorum* evenerit die Dominica, ipsa die celebretur, et sequenti nocte, scilicet feria secunda inchoetur *Ezechiel* propheta, et Responsorium, *Vidi Dominum*. Sequenti vero die Dominico non legantur Lectiones ad initium illius libri pertinentes propter præfationem, quia non est consuetudo ut bis legantur, sed legantur aliæ in libro Lectionarii diei Domini secundi intitulatæ. Qui propheta legendus est per tres hebdomadas tam privatis quam Dominicis diebus. Quod vero de his restat legendum ad Vigiliis, ex quo ibi legi desierit, legatur in refectorio. Finito *Daniele*, legantur in refectorio duodecim prophetæ.

CAPUT XL.

Qua septimana jejunia Quatuor Temporum in mense Septembri agenda sunt.

Si prima dies Kalendarum mensis Septembris in secunda feria aut tertia vel quarta evenerit, tunc agendi sunt dies jejuniorum hebdomada *Exaltationis* sanctæ crucis. Si vero Kalendæ Septembris in quinta feria vel sexta vel Sabbato sive Dominica evenerint, tunc in illa septimana, in qua festivitas sancti *Matthæi* apostoli evenerit, agendi sunt

CAPUT XLI.

Quomodo legantur libri in refectorio a Pentecoste usque ad Kalendas Novembris.

Tempore illo quo canitur, *Deus omnium exauditor est*, usque ad Kalendas Augusti, leguntur quatuor libri *Regum*, et postea duo libri *Paralipomenon*. A Kalendis vero Augusti usque ad Kalendas Septembris interim dum canitur, *In principio Deus*, legimus *Proverbia Salomonis*, et postea *Eclesiasten*, et deinde *Cantica canticorum*, et librum *Sapientiæ*, *Diligite justitiam*, et postea librum *Jesu filii Syrach*, id est *Omnis sapientia*.

In Kalendis Septembris quando canitur, *Si bona suscepimus*, *Job*. In eodem mense mutatur historia

(34) In sententia, id est in cap. 47 hujus libri.

(35) In sua sententia, id est in cap. 27 hujus libri.

alia, id est, *Peto Domine*, et tunc legitur prius liber *Tobiæ*, deinde *Judith*, postea *Hester*, ac postremo *Esdras*. Hanc autem historiam, id est *Peto Domine*, nec ante pridie Idus Septembris, nec post decimum quartum Kalendas Octobris, sed in his septem diebus ubicunque dies Dominica evenerit incipimus, excepto quod quando solemnitas sanctæ crucis die Dominica evenerit: Dominica præcedente festum, dicatur *Peto, Domine*. In Kalendis Octobris leguntur duo libri *Machabæorum* dum canitur, *Adaperiat Dominus*. Et cum perlecti fuerint, legimus quatuor libros Evangeliorum in refectorio tantum usque ad passiones, et dimissis passionibus quod reliquum est legatur. Alii vero libri aliis temporibus perlegendi, superius per diversa capitula dispositi sunt.

Et notandum quod quando renovatur historia, liber ille qui tunc cum Responsoriis inchoatur cum sua Præfatione incipiendus sit in ecclesia, legendus tamen in refectorio ubi octava lectio fecit finem. In libro autem *Machabæorum* primo, ibi lector in refectorio incipiat ubi quarta lectio fecit finem. De aliis libris qui eodem tempore in refectorio postquam primus perlectus fuerit, sunt similiter legendi, non est hoc observandum quod de illo primo dicimus in ecclesia primitus inchoando.

Si autem (festo interveniente) differatur historia, liber nihilominus cum sua Præfatione legatur ad mensam, reincipiendus in ecclesia cum historia cantabitur.

Et sciendum quod Responsorium de historia quod intitulatur *ad Vesperas*, quamvis semel aut iterum festo interveniente differatur, ubi prius Sabbatum vacuum invenerit dicetur, nisi forte ipsa historia vel in Dominica vel per septimanam jam decantata fuerit.

CAPUT XLII.

De Antiphonis in Sabbatis dicendis.

Antiphonæ veterum librorum et Epistolarum Pauli quæ ad *Magnificat* dicuntur, id est *Loquere, Domine, Cognoverunt omnes, et Hæc autem scripta sunt, et Fratres, confortamini, et consimiles, Sabbatis quibus intitulatæ sunt, vel ad Magnificat, vel in commemoratione dicantur. Si quæ superfuerint, eo anno dimittantur. Si quæ defuerint, ultimæ repetantur. Quotiescunque autem aliqua Dominicalis missa, quæ in sua Dominica dici non potest, aliquo privato die solvitur: Antiphonæ de eodem officio ad *Magnificat* et ad *Benedictus* intitulatæ eodem die dicantur, si tamen in sua Dominica dici non possunt. Quod ante Adventum et Septuagesimam propter brevitatem temporis aliquando contingit.*

Notandum tamen quod quando pro brevitate temporis Sabbato ante Septuagesimam dicetur ad *Benedictus* Antiphona, *Domine, nonne bonum semen; ad Vesperas* ejusdem diei intermittatur Antiphona, *Colligite primum zizania*. Similiter fiet de Antiphonis *Nuptiæ factæ sunt, et Deficiente vino, quando Se-*

ptuagesima decimo Kalendas Februarii evenerit. Cæteræ omnes Antiphonæ Dominicales, ad *Benedictus* et ad *Magnificat* intitulatæ cum suis Collectis, cum in sua Dominica aliqua duodecim Lectionum solemnitas celebrabitur: post *Benedicamus Domino* de Laudibus et Vesperis ob commemorationem Dominici diei dicantur. In illo tamen Sabbato non dicentur quando in crastino nihil agetur de Dominica: quod ante Adventum contingit, cum unum Dominicale officium duas tenet hebdomadas: tunc enim Antiphonæ illius officii secunda non repetentur Dominica, si in ea duodecim Lectionum solemnitas celebratur.

CAPUT XLIII.

De festis sanctorum quæ Dominicis diebus vel in Ascensione Domini evenerint.

Festivitates sanctorum in quibus non laboramus, si in octavo die Paschæ vel die Ascensionis vel in Septuagesima, vel in Dominica in qua aliqua historia incipienda est quæ sequentem Dominicam non habuerit, evenerint, in crastinum celebrabuntur. Purificatio tamen beatæ Mariæ nunquam differatur. Et si illa historia duas Dominicas vel plures habuerit, et illæ Dominicæ festivitates fortasse præcipuas habuerint, historia dicatur in illa festivitate quæ minoris videtur auctoritatis, et festivitas in crastino dicatur.

Minores autem festivitates, in quibus duodecim Lectiones habemus et operamur, in tali necessitate intermittantur, et commemoratio ad Vesperas et ad Laudes ac missa matutinalis fiat de sanctis et iterum commemoratio ad Vesperas illius diei. Missa tamen matutinalis non erit de sancto *Ambrosio*, si Dominica in Palmis vel octavo die Paschæ evenerit, sed Collecta dicetur de eo. Ubi vero supradicta necessitas non intervenerit, minores festivitates non omittantur nec differantur: sed suo die celebrentur, etiamsi quælibet historia incipienda est, quæ aliam habeat Dominicam in qua cantari possit, excepto si in Dominica Septuagesimæ hujusmodi evenerit festum.

CAPUT XLIV.

De festis sanctorum quæ evenerint Sabbatis.

In Sabbatis Adventus Domini, et Septuagesimæ, Quinquagesimæ et Quadragesimæ si festum fuerit, Vesperæ de Dominica dicantur, et fiat de sancto commemoratio. Si festum Purificationis et Annuntiationis beatæ Mariæ, et festum sancti *Benedicti* et Dedicationis ecclesiæ, et aliquod festum in quo non laboramus Sabbato infra octavam Paschæ evenerit, excipiantur ab ista lege, et habeant festa ista plenarie Vesperas suas, et commemoratio fiat de Dominica. In Sabbatis cæteris habeant omnia festa plenarie Vesperas suas, nisi supervenerint aliæ solemnitates quæ eis debeant anteferri. Et notandum quia festum sancti *Matthiæ* (quod secundo die bissexti semper debet agi) si in aliquo Sabbato præter Sabbatum quod præcedit Sexagesimam eo anno quo

contingit bissextus evenerit, in ipso Sabbato, hoc A
est prima die bissexti agetur.

CAPUT XLV.

De Vigiliis sanctorum.

Cum Vigilia Assumptionis beatæ Mariæ die Do-
minica evenerit, missa matutinalis de Dominica, et
major de Vigilia erit. Nam in Vigilia sancti *Joannis*
Baptistæ, sive apostolorum *Petri* et *Pauli* seu alio-
rum apostolorum, vel sancti *Laurentii* aut *Omnium*
Sanctorum, si Dominica fuerit, missa matutinalis de
vigilia erit, major de Dominica. In Vigilia *Omnium*
Sanctorum, prima Collecta erit de ipsa Vigilia, scilicet
Domine Deus noster, multiplica. Secunda de Domi-
nica, si Dominica fuerit. Tertia de sancto *Quintino*.
Si non fuerit Dominica, secunda de sancto *Quinti-*
no: tertia, Omnipotens sempiterne Deus, qui vivorum. B

CAPUT XLVI.

De Octavis Domini et sanctorum.

Per octavas Apparitionis, Ascensionis Domini, et
Assumptionis beatæ Mariæ, quotidie celebretur missa
de Octavis, nisi interveniat festum alicujus sancti,
quod habeat in Graduali officium designatum, vel
aliquo die aliqua Dominicalis missa, quæ in sua
Dominica dici non potuit, dicenda evenerit, vel so-
lemnitas duodecim Lectionum quæ id impedire de-
beat, evenerit: vel præsens defunctus fuerit, aut
missa pro defunctis more solito in conventu di-
cenda occurrerit: sive talis commemoratio defun-
ctorum quam solemnem agimus intervenerit.

Et notandum si Inventio sanctæ crucis Dominica
infra Octavam Ascensionis evenerit, ad Laudes di-
cto, *Benedicamus Domino*, fiat primitus commemo-
ratio de martyribus, deinde de Dominica, post de
Ascensione Domini. Missa matutinalis erit de mar-
tyribus: post quorum Collectam dicetur Collecta
de *sancta cruce*: deinde de Dominica, post de Ascen-
sione. Ipsa vero missa Dominicalis, id est *Exaudi*,
Domine, vocem, differatur. Dominica infra octavas
Assumptionis et nativitatis beatæ Mariæ et Ascensio-
nis Domini totum sicut in libris ordinatum est, tam
per diem quam per noctem de octavis dicatur.

Verumtamen si in hac Dominica festivitas beati
Bernardi (36) evenerit, totum de festo fiet, præter
missam matutinalem, quæ de octava erit. Dominicalis
vero missa differetur in septimana dicenda. Sab-
bato tamen ad Vesperas et die Dominica ad Lau-
des et ad Vesperas post commemorationem de octa-
va, fiet commemoratio de Dominica. Cum autem in
octava sancti *Laurentii* hæc ipsa Dominica evenerit,
totum de Dominica dicatur, et ad Laudes fiat in-
primis commemoratio de octava, deinde de sancto
Laurentio, post de sancto *Mammete*. Missa matu-
tinalis erit de Dominica: post cujus Collectam Col-
lecta de Octava dicetur, deinde de sancto *Lau-*
rentio; post de sancto *Mammete*. Major missa erit
de octava.

Infra octavam Nativitatis sancti *Joannis Baptistæ*:

(36) Missa in festivitate S. Bernardi dicenda, a
generali anni D. 1202 toti ordini imperata est.

prima die post solemnitatem, de ipsa Nativitate mis-
sa in conventu canatur, nisi præsens defunctus
prohibuerit, seu forte Dominicalis missa, quæ sua
Dominica dici non potuit, solvenda tunc fuerit. Et
cum aliquid horum ea die de sancto *Joanne* mis-
sam cantari impedierit: quarta die ab ipsa Nativi-
tate missa de sancto *Joanne* cantetur, nisi forte et
hoc ipsum aliqua de prædictis causis impediatur. Si
vero prima die post solemnitatem de ipsa Nativi-
tate missa in conventu dicta fuerit, quarta die ab
ipsa Nativitate, missa in conventu pro defunctis di-
catur nisi forte in eadem septimana ante ipsam Na-
tivitatem dicta fuerit, vel forte ipsa quarta die, dies
fuerit Dominicus. Quod si in eadem septimana ante
ipsam Nativitatem dicta fuerit, missa iterum de
sancto *Joanne* in ipsa quarta die dicatur: nisi forte
in ipsa feria secunda evenerit. Quod si feria secunda
fuerit, missa pro defunctis dicatur. Quæ tamen
non cantetur, nisi prius de octavis semel cantatum
fuerit.

Infra vero octavas apostolorum *Petri* et *Pauli*
quinta vel septima die ab eorumdem solemnitate si-
militer observetur: ut missa de eisdem apostolis
cantetur, nisi forte aliqua de prædictis causis illud
prohibeat. Reliquis vero diebus a Nativitate beati
Joannis Baptistæ usque ad octavam diem apostolo-
rum *Petri* et *Pauli*, missæ de sanctis qui in Kalen-
dario scripti sunt cantantur. Notandum sane in his
Octavis, quia in commemoratione sancti *Pauli* dicto
Benedicamus Domino, ad Laudes fit in primis com-
memoratio de sancto *Joanne Baptista*, de sancto *Pe-*
tro et ad missam in eadem die. Similiter commemo-
ratio de sancto *Stephano*, et beato *Joanne evan-*
gelista, et sanctis *Innocentibus*, atque de sancto *An-*
drea apostolo quotidie ad Laudes et ad Vesperas et ad
missam per octavas suas agatur, et missa in octava
die de eis celebretur. De octavis sanctæ *Agnetis*
virginis, et sancti *Laurentii* martyris, nil aliud agatur
nisi tantum in octavo die commemoratio ad Vesperas
et ad Laudes: et missa quæ ea die proprietatem
habet, de his persolvatur.

Sanctorum commemorationes, scilicet *Joannis* et
Pauli, et *Leonis* papæ, necnon et cæterorum sancto-
rum quæ per octavam sancti *Joannis Baptistæ*, seu
apostolorum *Petri* et *Pauli* sive *Andree* apostoli
plerumque eveniunt, semper debent pronuntiari
in primo loco post Vesperas regulares, deinde vero
sequentur commemorationes aliæ, quæ pertinent
ad istas prædictas sanctorum octavas. Sanctorum
Cæsarii atque *Benigni* commemoratio non ad Vesperas
neque ad Laudes, sed tantum ad missam ma-
tutinalem fiat.

Quando tres Antiphonæ tantum habentur super
Psalms in Vigiliis, et occurrent Psalmi qui divi-
duntur in quarto loco, ut *Noli amulari*, et *Attendite*
popule meus: sub secunda Antiphona dicantur ter-
tius psalmus et quartus totus. Porro quintus solus,

summo pontifice Innocent. III composita et a cap-

id est *Domine ne*, et similiter *Deus venerunt gentes*, A sten, nisi aliud festum celebretur, et in die Ascensionis Domini, et octavo die ipsius, et die Pentecostes.

CAPUT XLVII.

De Purificatione sanctæ Mariæ.

In Purificatione sanctæ Mariæ post Tertiam abbas benedicat candelas jam antea a secretario delatas, postea vero aqua benedicta aspergat. Cantor itaque cum abbati candellam accensam obtulerit, imponat Antiphonam *Lumen ad revelationem*, cui etiam subjungat versum *Nunc dimittis* ut in libris invenitur. Interim secretarius suo adjutus solatio et quibus a priore jussum fuerit, reliquas candelas monachis et novitiis, ac conversis laicis, familiæ etiam atque hospitibus si adfuerint, distribuatur.

Deinde fiat processio per claustrum, ad quam diaconus crucem, subdiaconusque aquam benedictam bajulent et sicut in processione Palmarum prænetavimus. ita in hac processione in eundo et in stando se habeant. Porro cantor ad exitum processionis, Antiphonam *Ave gratia plena* imponat. Qua finita sequatur alia Antiphona, *Adorna thalamum tuum*; postquam subrogetur Antiphona *Responsum accepit Simeon*, et fiant tres stationes, per unamquamque scilicet Antiphonam una statio. Ad introitum vero ecclesiæ abbas incipiat Antiphonam *Hodie beata Virgo*. Et omnibus introgressis et prædicta Antiphona finita missa solemniter celebretur.

Igitur postquam diaconus Evangelium legerit, et abbati munus Deo sacrandum obtulerit, ipseque diaconus idem munus more solito super altare ordinarit: abbas candellam suam reddat sacristæ, et diaconus abbati suam offerat, et postea subdiaconus. Deinde veniat abbas ad gradum presbyterii, et cæteri offerant candelas suas a prioribus incipientes, manum abbatis vel sacerdotis (si abbas defuerit) osculando. Quas candelas sacrista et solatium ejus a manu abbatis suscipientes extinguant. Deinde abbas ad altare revertens, thurificet illud et manus abluat. Si vero die Dominica festum Purificationis sanctæ Mariæ evenerit, more solito ante Tertiam abbas exorcismum faciat aquæ, et post Tertiam fiat processio.

CAPUT XLVIII.

De canticis.

Cantica de Nativitate Domini, scilicet *Populus qui ambulabat in tenebris* in die Nativitatis Domini, Circumcisionis, Theophaniæ, et octavo die ipsius Theophaniæ, omnibus etiam Dominicis diebus infra istos dies, nisi in ipsa Dominica festum alicujus sancti duodecim Lectionum agatur, et in Purificatione sanctæ Mariæ dicantur. Cantica vero de Pascha scilicet, *Quis est iste qui venit de Edon* dicantur omnibus diebus Dominicis a Pascha usque ad Penteco-

(37) In antiquis Usibus præter hos dies numerabantur et isti, sanctorum scilicet Greg. papæ, Ambrosii episcopi, Petri episcopi, Augustini episcopi, Hieronymi presbyteri et sanctæ Catharinæ virginis et mar tyris; sublatis autem ex hoc capitulo, cum

sten, nisi aliud festum celebretur, et in die Ascensionis Domini, et octavo die ipsius, et die Pentecostes.

In Dedicatione ecclesiæ dicantur cantica, scilicet *Lætatus sum*, et *Nisi Dominus*, et *Lauda Hierusalem*. In Inventione sanctæ crucis et Exaltatione, *Domine audivi*, *Gloria Patri: Pro iniquitate*, *Gloria Patri: Egressus es in salutem*. In Annuntiatione et Assumptione et Nativitate, et Dominica infra octavam Assumptionis beatæ Mariæ et in octava diei ejusdem, necnon in natali unius Virginis, *Audite me divini fructus*. In festivitate sancti Michaelis archangeli, *Domine miserere nostri*, et in omnibus Dominicis diebus, exceptis illis quos supra diximus. In Nativitate et Decollatione sancti Joannis Baptistæ, et in natali unius martyris et unius confessoris, *Beatus vir cui in sapientia*. In natali apostolorum et evangelistarum et plurimorum martyrum *Vos sancti Domini*.

CAPUT XLIX.

De festis in quibus laboramus

Dies festi duodecim Lectionum in quibus laboramus, hi sunt: festum sancti Silvestri: Octava Epiphaniæ: festum sanctorum Fabiani et Sebastiani: Agnetis virginis et martyris: festum sanctæ Agathæ martyris: Cathedra sancti Petri: Thomæ confessoris: Octava Ascensionis: Joannis et Pauli: Commemoratio sancti Pauli: Octavæ sancti Joannis Baptistæ, et apostolorum Petri et Pauli: Inventio sancti Stephani: Dominici confessoris Octavæ sanctæ Mariæ: Mauricii cum sociis suis: Remigii episcopi: Cæciliæ virginis: Clementis papæ: Lucie virginis (37).

CAPUT L.

Quibus temporibus, et quo ordine celebrandum est officium defunctorum.

Officium defunctorum quotidie agitur, exceptis diebus duodecim Lectionum, et uno die infra octavas Nativitatis Dominicæ, et tribus diebus ante Pascha, et tota septimana Paschæ et Pentecostes. A Kalendis igitur Novembris usque ad primam Dominicam Quadragesimæ in intervallo quod sequitur Vigiliis, privatis diebus agatur officium pro defunctis.

In quo officio dum frater hebdomadarius incipiet Antiphonam stando contra alterum chorum, residueant fratres in sedibus suis, et ipse hebdomadarius incepta Antiphona, postquam inclinaverit versus altare residueat. Cæteras vero Antiphonas incipiant fratres alternatim sicut ad Vesperas regulares, stantes et inclinantes sicut hebdomadarius fecit. Qui hebdomadarius dicturus versiculum post Psalmos surgat, et stans contra altare dicat versiculum. Quo dicto inclinet se et sedeat iterum dum *Pater noster* dici-

in illis duæ missæ conventuales celebrari cœperunt. et ideo sublatis, quia secundum hos Usus his festis duarum missarum monachi lectioni et orationi, non autem operi manuum vacabant.

itur. Postea surgens et levans sedem, et inclinans ad altare incipiat Lectionem. Qua finita iterum inclinet. Similiter inclinet ad finem singularum lectionum et singulorum versuum. Et versu tertii Responsorii dicto resideat. Finito *Laudate Dominum de cælis*, dum fratres dixerint *Requiem æternam*, surgant. Similiter faciant ad Vesperas post *Confitebor*, dicentes *Requiem æternam*. Quem versum, id est *Requiem æternam*, semper dicat solus ille chorus cui competit. Dicta autem Antiphona post *Laudate Dominum de cælis*, hebdomadarius incipiat *Ego sum resurrectio et vita*, et *Benedictus* dicatur aliquantulum productius, et *Magnificat* similiter ad Vesperas pro defunctis.

Ergo Antiphona cantata post *Benedictus*, prosternant se fratres super formas, si tempus fuerit prosternendi; sin autem, reclinent se super misericordias (58), et dicant *Pater noster* sub silentio. Deinde incipiat hebdomadarius sacerdos psalmum *De profundis*, qui semper dicatur ad Laudes pro defunctis tam in æstate quam in hieme, quem percurret uterque chorus alternatim. Quo expleto et dicto *Requiem æternam* sicut ad cæteros primos psalmos, dicat sacerdos *A porta inferi*, et *Dominus vobiscum*, et postea Collectas ordine consueto. Quibus expletis, et *Dominus vobiscum* et *Requiescant in pace*, respondeant omnes, *Amen*, antequam surgant: et tunc surgentes et inclinantes ad altare, discedant. Post Vesperas vero diei dicantur Vesperæ pro defunctis et psalmus *Lauda, anima mea, Dominum*, ante Collectas a sacerdote hebdomadario inceptas.

A prima Dominica Quadragesimæ usque ad festivitatem *Omnium Sanctorum* celebretur officium defuncto. um post Vesperas diei: ita scilicet ut prius dicantur Vesperæ pro ipsis defunctis, et deinde subsequatur Vigilia. Et dicto tertio Responsorio, dicat hebdomadarius *Audivi vocem de celo dicentem*, habens faciem ad alterum chorum: nec inclinet ante vel post. Et responso a conventu, *Beati mortui qui in Domino moriuntur*, prosternantur aut resideant sicut superius dictum est. Circa vero finem vigiliæ, scilicet post *Pater noster*, dicatur psalmus *Lauda, anima mea, Dominum*, quem incipiat hebdomadarius sacerdos. Laudes vero ipsorum defunctorum peragantur in crastino, inter Matutinas, Laudes et Primam.

Quod totum officium defunctorum eo ordine dicatur in æstate, quo ordinavimus in hieme. Quod officium tali ordine celebratur in hebdomada, ut secunda feria dicantur tres psalmi, id est *Verba mea*, et cæteri nisi in præcedenti Dominica dicti fuerint: et tres primæ Lectiones, id est *Parce mihi, Domine*, et cæteræ. Tertia autem feria tres medii psalmi, id est *Dominus regit me*, et cæteri cum lectionibus, id est *Responde mihi*, et cæteris. Quarta feria tres ultimi psalmi, id est *Expectans expectavi*, et cæteri cum lectionibus, id est *Spiritus meus attenuabitur*,

(58) *Reclinent se super misericordias*, scilicet assidendo sedilibus suis, cucullarum manicis super genua decussatis.

et cæteris: et sic repetantur per singulos dies si necesse fuerit.

Quod si aliqua festivitas duodecim Lectionum occupaverit secundam feriam in ea quæ vacua successerit festivitati, iidem primi psalmi dicantur: si autem postquam dicti fuerint iidem psalmi primi, alia festivitas duodecim Lectionum intervenerit, non mutetur ordo, sed ea feria quæ expedita sequetur, dicantur tres medii psalmi, et alia die tres ultimi: in sequenti vero repetantur a capite.

CAPUT LI.

Quo ordine dicantur Collectæ pro defunctis.

Omnipotens sempiterne Deus cui nunquam, pro fratribus congregationis, necnon pro patribus, matribus, sororibus et familiaribus nostris dicatur prius: deinde *Fidelium Deus omnium*. Quæ duæ dicantur assidue tam ad Vesperas quam ad Laudes sive ad Vigiliam Vesperis conjunctam. In Tricenario quod sit post generale capitulum præponatur *Deus veniæ largitor*, et ad missam pro defunctis in conventu nisi præsens defunctus fuerit. Si alio tempore Tricenarium aliud agimus, *Deus cui proprium*; si præsens defunctus fuerit, in primo loco semper dicatur *Inclina* singulariter, exceptis præcipuis officiis defunctorum, in quibus post primam Collectam hæc sola sequi debet.

Ad missam vero tantum duæ, scilicet *Omnipotens sempiterne Deus cui nunquam sine spe*, et *Omnipotens sempiterne Deus qui vivorum*. Si præsens defunctus fuerit et missa pro eo dicatur, dicatur Collecta *Inclina, Domine*, et *Omnipotens sempiterne Deus qui vivorum*, nisi fuerit solemne Tricenarium, in quo interponitur, *Deus veniæ largitor*. Si pro eo missa celebrari non potest, dicatur tamen ipsa collecta. Si autem præsens defunctus episcopus fuerit, *Deus qui inter apostolicos*, die tantum sepulturæ ejus dicatur.

Ad missam quotidianam pro omnibus fratribus et familiaribus ordinis nostri defunctis dicatur Collecta *Inclina, Domine*: si defunctus præsens fuerit, dicatur pro eo secunda *Omnipotens sempiterne Deus cui nunquam* singulariter. Deinde si Tricenarium agimus, dicatur *Deus cui proprium est*, vel *Deus veniæ largitor* si fuerit solemne Tricenarium. Ad missam enim in conventu nullum Tricenarium agimus nisi illud solemne quod sit post generale capitulum. Sciendum quia in tribus missis quas pro quolibet defuncto debemus, dicatur Collecta *Inclina, Domine* singulariter, nisi in Capitulo pluraliter dici præcipiatur.

CAPUT LII.

De officiis defunctorum præcipuis.

In commemoratione omnium fidelium defunctorum, et in commemoratione parentum nostrorum, fratrum et sororum omniumque consanguineorum et benefactorum nostrorum, eo quoque die quo post annum capitalium solemnem facimus me-

memoriam omnium monachorum, novitiorum, conversorum et familiarium nostri ordinis præterito anno defunctorum : sed et in anniversario omnium defunctorum ordinis nostri episcoporum et abbatum, quod fit quarto Idus Januarii, solemne facimus officium cum Vesperis, Vigiliis et Laudibus, et Psalmi stando cantantur et aliquanto morosius, tam ad Vesperas quam ad Vigilias et ad Laudes.

Dicto autem versu ante Lectiones ab hebdomadario, resideant super misericordias dicentes *Pater noster*, sub silentio, deinde incepta lectione resideant super sedes usque ad tertiam repetitionem *Libera me, Domine, de morte* : quod Responsorium debet cantor stando incipere. Quo incepto statim inclinet, et subsequentes versus cantet, post ultimum tantum inclinans. Quibus officiis et missis debent interesse omnes monachi qui conventum tenent, nisi gravis causa eos prohibuerit.

Ad officium omnium defunctorum et ad missam

A *Fidelium Deus* tantummodo dicitur, nisi præsens defunctus fuerit. In commemoratione autem parentum nostrorum, *Deus cui proprium*, tantum : et in anniversario episcoporum et abbatum, *Præsta, Domine, quæsumus*, tantum. In solemni Tricenario, quod fit post generale capitulum, *Prima Deus veniæ largitor* ; *Secunda, Præsta, Domine, quæsumus*, pro rege Francorum (39), ad officia et ad missam dicantur tantum, nisi præsens defunctus fuerit. In anniversario episcoporum et abbatum qui privatim cantare pro eis noluerit, Collectam dicat.

Ad istas igitur missas cantantur Responsorium, *Si ambulem*, et Responsorium *Absolve*, communiter ab utroque choro in conventu. Qui vero privatim cantat Responsorium *Requiem æternam*, et Tractum *De profundis*, dicat, quod si quilibet horum dierum in secunda feria, sive in crastina die alicujus festivitatis duodecim Lectionum evenerit : post Vesperas regulares Vesperæ defunctorum agentur.

PARS SECUNDA.

De cæremoniis tam in horis canonicis quam in missarum celebratione observandis.

CAPUT LIII.

Quomodo se agant Sacerdos et Ministri ad missas festivas.

In duodecim Lectionibus sacerdos induat se ad celebrandam missam cum diacono et subdiacono, quos adjuvent ad induendum præteritæ septimanæ hebdomadarii. Quibus indutis, diaconus et subdiaconus cum manipulis eant præparare altare : petentes veniam ad gradum altaris, et ponentes Textum (40) super analogium, et Missale super altare in dextro cornu. In sinistro vero ponant tectorium sub palla, cui benedicta superponitur. Quatuor enim pallæ absque sudario super altare poni debent. Postea præparent ministerium quod est juxta altare in quo ministratur, ponentes calicem desuper cum corporali et offertorio, et sedes in quibus sedent sacerdos et ipsi ministri, et piscinam. Ad Tertiam ambo maneat in presbyterio cum sacerdote ubi eis et sedere ad Psalmos liceat. Finita Tertia exeant, et unus ministrorum qui adjuverunt eos ad induendum pulset signum, et accendat duas candelas quæ solent ardere juxta altare hinc et inde, et absconsam cum lumine super altare si necesse fuerit præparet. Alter vero deserviat sacerdoti in induenda casula. Postea infundat ei aquam in manibus. Diaconus vero sumat stolam et aspergat manus aqua data sibi a ministro, et subdiaconus similiter. Quas tergant sacerdos et diaconus ad tectorium sibi deputatum : subdiaconus vero ad alterum.

Et pulsato signo a ministro exeant de vestiario et

C ordinentur ante altare quod est in prima statione, habentes vultum ad ingressum chori ; ita ut subdiaconus prior sit, et diaconus posterior. et sacerdos novissimus, et sic maneat usque ad *Gloria Patri*. Et cum inde se moverint, inclinent ante ipsum altare. Deinde ingredienti inclinent rursus ad gradum presbyterii, et sic ascendentes, divertat diaconus ad dexteram, et subdiaconus ad sinistram. Sacerdos vero inter illos transeat ad altare, et dum transit inclinet ei. Tunc sacerdos incurvus ante medium altaris faciat orationem, et diaconus similiter retro ipsum, et subdiaconus post diaconum. Qua completa, erigant se. Deinde sacerdos, osculato altari, signet se. Diaconus vero signans se inclinet, et pergat osculari sinistrum cornu altaris. Quo osculato, inclinet et eat in dexteram partem, stans sub gradu altaris paululum remotus a pariete : et subdiaconus retro ipsum.

Sacerdos autem descendens sub gradu altaris inclinet circa medium altaris ad dicendam confessionem, diacono existente ad dexteram, subdiacono ad sinistram, et dicant invicem confessionem, sacerdote incipiente. Ministri vocent sacerdotem *patrem*, et sacerdos eos *fratres*, licet sit ordine junior, quod alias non fiat. Qua dicta, erigant se, et sic accedat sacerdos ad librum qui est super dextrum cornu altaris. Quam confessionem si ea hora complere non poterint, dicant postea cum eis vacuum fuerit. Diaconus vero si spatium habuerit antequam sacerdos dicat *Dominus vobiscum*, ponat corporale super altare, et

(39) *Pro rege*, scilicet Philippo Augusto, Francorum rege, cujus hic memoria antiquis Usibus ad-

data est jussu cap. gen. an. 1223.

(40) Per Textum intellige librum Evangeliorum.

liniens calicem intus aqua, ministret panem super patenam et vinum in calice, subdiacono ei subministrante.

Et notandum quia sive diaconus, sive subdiaconus sit qui ministrat, prius vinum infundat, deinde ampullam cum aqua sacerdoti tradat quando eum viderit magis expeditum, et sacerdos aquam in calicem fundat : deinde posita patena super calicem, cooperiat eam de offertorio : postea descendat sub gradu altaris in dextera parte. Quod si sacerdos dum diaconus ministraverit dixerit *Gloria in excelsis Deo*, vel *Dominus vobiscum*, intermittens ministrare eat post sacerdotem : quod si *Gloria in excelsis Deo* dicitur, dicto illo breviter inclinet et sic revertatur ministrare. Post *Dominus vobiscum*, trahat ei reverenter deorsum medium casulæ (41) : et tunc divertens in locum suum inclinet se, et subdiaconus post eum. Quod si restant aliæ Collectæ, redeant ad ministrandum quod restat. Quo completo, revertantur ubi prius steterant, non tamen inclinantes, nisi ad primam Collectam : si autem nulla Collecta super fuerit, subdiaconus descendat legere Epistolam ante gradum presbyterii contra medium altaris, versa facie ad ipsum altare, inclinans priusquam incipiat legere, et postquam legerit. Qui si forte in ipsa Epistola erraverit, perlecta Epistola satisfaciat ibidem : prius tamen posito libro super formam, ponens manus ad terram sub gradu super albam sine flexione genuum, tam festis diebus quam privatis. Interim sacerdos usque ad Evangelium sedere et in Missali legere potest, et diaconus ad nutum ejus sedere, et in textu legere si voluerit. Perlecta Epistola, subdiaconus sedeat juxta diaconum, aut eat in chorum cantare cum aliis si necesse fuerit : quod si sacerdos sederit, et diaconus prævidere Evangelium voluerit, super analogium prævideat.

Cum autem fuerit hora legendi Evangelium surgant, et sacerdos redeat ad dextrum cornu altaris superponens Missale. Diaconus vero ponens textum super analogium vertat se ad abbatem, humiliter petens benedictionem sub silentio dicens, *Domne jube benedicere*, sive ad sacerdotem si abbas defuerit ; ad quem sacerdos conversus, dicat hanc benedictionem : *Dominus sit in corde et in ore tuo, ut digne annunties Evangelium Christi*. Qua data, reducat vultum suum ad altare sicut erat prius, ita se habens usque post *Gloria tibi, Domine*. Quod dum dicitur signet, et convertat faciem suam ad Evangelium stans cum tremore. Diaconus vero, accepta benedictione, vertat se ad librum. Qui cum dixerit, *Sequentia sancti Evangelii*, signet se sicut alii se signant quando dicitur *Gloria tibi, Domine*. Perlecto autem Evangelio, si forte erraverit in ipso, vertat se ad orientem satisfaciens eo modo quo subdiaconus. Deinde inclinet se versus orientem. Postea ferat librum apertum sacerdoti ad osculandum, ostendens ei digito initium Evangelii quod legit : quem et ip-

sum osculetur post sacerdotem, et clausum super analogium sub palla reponat. Sacerdos vero post finem Evangelii referens vultum ad altare, ibidem incipiat *Dominus vobiscum*, vel *Credo in unum Deum*. Interim vero dum *Credo in unum Deum* dicitur a conventu, stet in eodem loco donec illo cantato dicat *Dominus vobiscum*, et *Oremus*. Deinde sumens librum ponat ad sinistrum cornu. Diaconus autem post Evangelium displicet corporale habens tres plicatus in latum et quatuor in longum, medium latitudinis ponens in medio altaris. Et statim post *Oremus*, opertis manibus de offertorio tenens sinistra manu pedem calicis, dextera autem patenam offerat sacerdoti simul utrumque, manum ejus semel osculans. Sacerdos simul utrumque assumens, deponat juxta corporale ad dexteram partem, relinquens ea diacono præparanda, et postea trahat se ad sinistrum cornu altaris, ibidem consistens donec recipiat thuribulum ad thurificandum calicem. Diaconus vero posito offertorio super altare ponat calicem super corporale in secundo plicatu anterioris, et sinistrae dextraeque partis, et panem ante calicem, revolvens super eum corporale. Quod si plures hostiæ fuerint, unam separatim, alias insimul mittat : deinde reportet patenam et offertorium super ministerium. Interim dum hæc aguntur a sacerdote et diacono, unus ministrorum cujus officium est, teneat thuribulum ante abbatem vel ante sacerdotem si abbas deest, subdiacono incensum tenente. Posito itaque incenso in thuribulo, qui thuribulum tenet offerat illud sacerdoti osculans ei manum. Quod sacerdos accipiens, thurificet calicem isto modo. Semel volvat illud circa calicem, semel thurificet dexteram partem altaris desuper, semel et sinistram, semel quoque anteriorem. Quod dum fecerit, diaconus ponat manum suam sub asella ipsius tenens ei casulam ut expeditius possit agere. Quo facto, reddat thuribulum diacono. Deinde ablutis digitis aqua, sibi a subdiacono de ampulla data, et in pelvi ad hoc præparata recepta, et tersis ad linteum ad hoc deputatum, incurvus ante altare faciat orationem. Diaconus autem thurificet prius dexteram partem ipsius altaris bis deforis ; deinde elevans manum thurificet bis crucem, et inde transiens per retro altare ad sinistram partem thurificet eam, similiter et crucem. Deinde reddat thuribulum subdiacono qui ponat illud ubi poni solet. Ipse autem retro redeat sub gradu altaris in dextera parte, ut cum sacerdos se verterit ad chorum dicens : *Orate, fratres, pro me*, trahat ei deorsum medium casulæ. Deinde supplicans ei secedat in locum suum, ubi stet donec sacerdos dicat *Per omnia secula seculorum*. Qui sacerdos dicto *Orate, fratres*, mediocriter, ut possit audiri, reducat vultum ad altare eadem parte qua se vertit ad chorum. Postea trahat se ad librum qui est in sinistro cornu dicens sub silentio *Oremus*, ad primam Secretam et ad secundam si una vel plures sequuntur.

(41) Medium casulæ, scilicet partem anteriorem.

Interim autem minister ille qui thuribulum obtulit A sacerdoti, deferat diacono et subdiacono aquam ad lavandum manus suas. Sacerdos vero provideat ne disjungat illos digitos quibus debet tractare corpus Domini, postquam eos aqua abluerit, nisi dum fecerit cruces super hostiam et calicem vel quando se signaverit.

Ut autem finierit Secretas, retrahat se contra medium altaris dicens *Per omnia sæcula sæculorum*, sed non elevans manus usque ad sursum corda. Diaconus autem audiens *Per omnia sæcula sæculorum*, veniat post ipsum sacerdotem supplicans ad altare, et stet habens faciem ad sacerdotem usque ad *Pater noster*. Subdiaconus eadem hora accipiat patenam offertorio coopertam, et veniat post diaconum supplicans (42) circa altare. Deinde erigens se, supponat B sinistram manum brachio dextro, ut levius ferat ipsam patenam. Qui subdiaconus signet se ad *Sanctus* de ipsa patena. Diaconus similiter signet se, manens curvus dum ipse dixerit *Sanctus, sanctus, sanctus*, breviter sub silentio. Finita vero Præfatione, sacerdos inclinet se ante altare dicens *Sanctus, sanctus, sanctus*, breviter : et signans se, mox incipiat *Te igitur clementissime Pater* usquequo dicat, *Uti accepta habeas* : et tunc se erigat percurrens Canonem sicut habetur in libro. Qui cum pervenerit ad *Qui pridie quam pateretur*, sumat hostiam, et elevans ante calicem paulo altius inter alios digitos quos ad hoc conservavit benedicat eam. Si vero plures fuerint, non deponens ipsam quam tenet simul omnes benedicat, et iterum utraque manu eam teneat usquequo dicat, *Hoc est enim corpus meum* : C et tunc remittet eam in loco suo. Cum autem dixerit, *Simili modo postquam cœnatum est*, accipiat calicem stringens corporale cum calice inter utramque manum, et sic elevet eum paululum usque ad signum faciendum (43), et tunc deponat faciens signum crucis desuper. Quod postquam fecerit, elevet sicut superius donec dicat, *In mei memoriam facietis* : et tunc dimittat. Incipiens autem, *Supplices te rogamus omnipotens Deus* : incurvet se ante altare donec dicat, *Ex hac altaris participatione* : et tunc erigat se osculans labium altaris ante calicem signans se, post signatum corpus et sanguinem : quando videlicet dixerit, *Omni benedictione*. Et quando dixerit, *Nobis D quoque peccatoribus*, tundat semel leviter pectus suum. Diaconus vero quando viderit eum secundo post incurvationem calicem signare, scilicet quando dixerit, *Sanctificas*, accedat ad dexteram sacerdotis. Et osculans prius altare, componat se honeste ad discooperiendum calicem a dextera parte, dextera manu, sacerdote tamen incipiente a sinistra parte, sinistra manu. Porro ipse diaconus sinistra manu posita sub brachio suo ad constringendam manicam albæ ne contingat corporale, supponat digitos dextere suæ digitis Sacerdotis ad tenendum calicem dum sacerdos tres cruces fecerit super calicem dis-

coopertum dicens, *Per ipsum, et cum ipso, et in ipso* : et quartam ante oram ipsius calicis dum dixerit, *Est tibi Deo*. Cum autem dixerit, *Omni honor et gloria*, teneat utraque manu corpus Domini super calicem. Quo incipiente cunctis audientibus, *Per omnia sæcula sæculorum*, sublevent calicem ipse et diaconus parum usque post dictum, *Oremus* : tunc deponatur et iterum cooperiatur ab utroque hinc et inde. Et sic diaconus inclinans ante aram, recedat ubi stabat. Et cum sacerdos dixerit, *Panem nostrum quotidianum*, accedens subdiaconus ad diaconum offerat ei patenam discoopertam osculans ei manum. Postea secedat paululum versus parietem in dextera parte. Diaconus autem, accepta patena, offerat eam sacerdoti post *Sed libera nos a malo*, osculans ei manum. Qua oblata, veniat in locum, ubi stetit ante Præfationem, reddens Offertorium subdiacono. Subdiaconus vero recondat illud plicatum. Quo recondito, revertatur post diaconum. Sacerdos autem accipiens patenam ponat eam sub corporali. Quod si talis missa fuerit, in qua conventus vadit ad pacem, ponat eam super corporale. Et dicto *Liberanos quæsumus, Domine*, priusquam dicat *per eundem Dominum nostrum*, ponat corpus Domini super patenam, amovens eam parumper in dextera parte calicis : et dicendo, *Per eundem Dominum nostrum*, frangat corpus Domini super calicem in tres partes, et dicto, *Per omnia sæcula sæculorum*, faciat ad *Pax Domini* intra calicem unam crucem ; aliam ad *Sit semper*, tertiam ad *Vobiscum*. Et postquam ter dixerit *Agnus Dei*, et dimiserit in calicem illam partem Dominici corporis quam tenet in dextera manu dicens *Hæc sacrosancta commistio*, totam orationem sub silentio : divertat os suum ad diaconum osculans illum, et diaconus subdiaconum sibi invicem supplicando, et subdiaconus similiter alium, si pacem quæsierit eundo ad gradum. Sacerdos autem, data pace diacono, eam partem hostiæ de qua ministri communicandi sunt, super patenam ponat : qua posita dicat orationem *Domine Jesu Christe* ; qua dicta statim sumens corpus Domini cum calice utraque manu applicet ad se, et sic percipiat corpus Domini super calicem, deinde sanguinem. Itaque, deposito calice super corporale non cooperto, vertat se ad dextrum cornu altaris, et, posita ibi patena cum hostiis, sumat hostiam de vasculo præparato a diacono, quam ponat super patenam : et unam vel plures, ubi necesse fuerit, ex illis quæ ibi sunt recondat in illo vasculo. Hoc autem fiat tantum Dominicis diebus, et in Coena Domini. Vasculum autem illud super altare dimittatur usque post missam. Quo facto, sacerdos communicet diaconum et subdiaconum de tertia parte. Deinde de aliis hostiis cæteros qui communicaturi sunt. Provideat autem quantum poterit, ne aliqua pars Dominici corporis remaneat.

Diaconus vero accedens ad communionem, non sacerdotes hostiam post consecrationem elevare et omnes astantes *Ventiam petere* seu genuflectere.

(42) *Supplicans*, id est inclinans.

(43) In capit. gen. an. 1210 et an. 1252 jussi sunt

osculans manum sacerdotis, subleuet albam ab anteriori parte, flectens genua juxta altare, et resupinato capite sub manu sacerdotis convenienter aperto ore percipiat corpus Domini. Quo percepto surgat et supplicet : similiter et subdiaconus quod postquam fecerit sumens fistulam (44), si tunc necessaria est, eat ad sinistram per retro altare. Quod si tunc necessaria non fuerit, sequatur diaconum. Qui diaconus veniens ante calicem inclinet et ad nutum sacerdotis accipiat illum, sumatque sanguinem eadem parte calicis qua et sacerdos : nec tangat eam manu donec vino abluatur, quod si unus vel duo tantum post eum communicaturi sunt, ministret eis sanguinem eadem parte calicis qua ipse recepit, ita ut ipse dextera manu calicem tenens, sinistram mento illorum supponat. Qui vero percepturi sunt diaconi vel subdiaconi sinistra manu pedem calicis tenentes, ad os suum sicut sibi viderint expedire coaptent. Quod si plures fuerint, diaconus percepto sanguine, ibidem ponat calicem super sinistrum cornu altaris, tenens illum, subdiacono sibi assistente, atque adjuvante hoc modo, scilicet ut dextram manum teneat expansam juxta labium calicis deforis : sinistra vero teneat pedem ipsius calicis ; diaconus autem teneat utraque manu in calice fistulam a subdiacono antea preparatam. Qui subdiaconus percipiat sanguinem cum fistula priusquam se componat ad tenendum calicem eo modo quo diximus. Dum autem fratres percipiunt sanguinem, infundatur vinum in calice a diacono cum opus fuerit de ampulla a subdiacono ante preparata juxta altare. Si quid autem residuum fuerit de ipso sanguine, bibit illud cum calice postquam fistulam reddiderit subdiacono. Quam fistulam antequam reddat in quantum potuerit ab utraque parte sugendo a sanguine Domini evacuet, et calicem reddat sacerdoti : non osculans ei manum. Subdiaconus vero tenens fistulam contra faciem suam in transverso, eat ad sacerdotem per retro altare ministrare ei vinum in calice. Sacerdos autem antequam recipiat calicem, si quæ hostiæ integræ superfuerint communicatis, reponat in vasculo. Qui, recepto calice, respergat digitos suos in ipso calice : quem ponens super altare eat ad piscinam abluere in ipso digitos aqua. Quibus tersis ad medium linteum ad hoc ipsi præparatum, redeat ad altare sumere vinum quod dimisit in calice. Quo sumpto, iterum aspergat calicem vino. Quo hausto, ponat illum non reclinatum super altare juxta patenam. Similiter nec ad privatas missas reclinetur. Ex hinc subdiaconus tenens fistulam, assistat altari,

(44) Per *fistulam*, id est per instrumentum Christi sanguini sumendo, in modum fistulæ præparatum. Hæc porro sub utraque specie communio sublata est quoad ministros altaris et laicos, tum per concilia Ecclesiæ ut infra notabitur ad cap. 58 hujus libri, tum per cap. generalia ordinis, ut patet ex sequenti definitione capit. gen. ann. 1261, quæ sic habet : « Cum ex perceptione sanguinis Domini quem post sanctam communionem in calice solent accipere personæ ordinis pericula gravia jam evenerint et possint evenire in posterum graviora, ordinat cap. gen.

A habens faciem in patena usque ad finem Collectæ. Interim diaconus compliceet corporale super altare, et vertens ad post communionem, referat Missale ad dextrum cornu altaris.

Cum autem sacerdos Collectam inceperit post *Dominus vobiscum*, trahens ei casulam incurvet se usque ad *Per omnia sæcula sæculorum*. Tunc erigens se et dicto *Benedicamus Domino*, vel *Ite missa est*, inclinet. Deinde iens ad altare transferat inde calicem et patenam super ministerium, sumens ibi lingua sua si quid de corpore Domini remanserit super patenam. Et postea accipiens fistulam abluat eam vino, et postea patenam; quod bibens infundat aliud vinum circumliniens ipsum calicem intus, quod iterum percipiat. Tertio infundat vinum eodem modo circumliniens, quod percipiat subdiaconus. Et adhuc etiam alia vice infundat si necesse fuerit. Quibus lotis et deteris ad linteum, quo sacerdos paulo ante digitos suos deteris, recondat ea et corporalia cum calicibus. Finita missa sacerdos incurvet se ante medium altaris, faciens orationem solus sine diacono. Qua facta erigat se, et osculans altare signet se.

Quod si Dominicus dies fuerit, det *benedictionem lactori mensæ*, quæ in libro continetur (45). Deinde inclinans recedat casula demissa, quam ante missam tulit in brachiis sublevatam ad altare. Si diaconus et subdiaconus jam compleverint quæ complenda erant : præcedent eum eo ordine quo ad altare venerunt ad introitum missæ. Sacerdos autem exutus sacerdotalibus indumentis veniat ad gradum (46) ubi legitur Epistola, et petat veniam sicut in festis diebus. Privatis vero diebus flectat genua mox recedens (47).

CAPUT LIV.

De missis in quibus tantum unus minister fuerit.

Ad missam si unus tantum minister fuerit, sacerdos indutus stola, et manipulo cum ministro eat præparare altare. Quod si minister diaconus fuerit, officium altaris compleat, quantum ad se et ad subdiaconum pertinet. Perlecta tamen Epistola non egrediatur de choro, sed ipsemet infundat sibi aquam de ampulla in pelvim, et tergat ad mapulam ad quam tergit sacerdos ante Secretas. Quis priusquam communicatus sanguine de calice sumpto ad sinistrum cornu secesserit : ille qui sacerdotem adjuvit ad induendum, accedat cum fistula ante preparata, adjuvans eum in omnibus sicut subdiaconus facere solet. Si autem subdiaconus fuerit, cundo ad altare præcedens sacerdotem divertat ad dexteram

quod monachi conversi et moniales ordinis, exceptis ministris altaris, ad calicem more solito non accedant.

(45) Vide Reg. S. Ben., cap. 38.

(46) Ad gradum scilicet presbyterii.

(47) Cæterum nota has fere omnes ceremonias inolevisse et in earum locum Ecclesiæ Romanæ ritus a capitulis generalibus ordinis suffectos esse. Nimirum a capitulis generalibus annorum 1618 et 1628, et subsequentibus.

supplicans sacerdoti. Ad confessionem stet ad dexteram. Missale in dextro cornu altaris, Textum in sinistro ponat, quod post Evangelium auferat. Post Epistolam manus lavet, ubi et diaconus. Panem et vinum ministret, et patenam et calicem offerat. Casulam trahat, pacem et communionem semper accipiat, excepta missa defunctorum, in qua nec pacem sumere, nec communicare licet. Lecturus Epistolam ferat Epistolare in ecclesiam antequam induatur, et post missam inde referat. Sacerdos vero ad legendum Evangelium petat benedictionem ab abbate, non tamen descendens de gradu altaris. Perlecto Evangelio ibidem, dicat *Credo in unum Deum*, si dicendum fuerit. Et mox secedat ad dextrum cornu altaris ibidem dicturus, *Dominus vobiscum*. Quando vero *Credo in unum Deum* non dicitur, ibi dicat *Dominus vobiscum*, ubi legit Evangelium.

Sciendum vero quod omnibus diebus quibus conventus communicat, possunt ubi necesse fuerit, ad missam matutinalem plures hostiæ consecrari, et super patenam communicaturis distribui, et tunc minister si fieri potest diaconus sit, ille scilicet qui precedenti hebdomada Evangelio fuerat ascriptus. Nam cæteris tam privatis quam festivis diebus ad omnes missas una tantum hostia consecratur, ejus tertiam partem sacerdos super calicem tenens communicaturis distribuat, et postea sanguinem, e modo quo diaconum facere superius diximus, nisi diaconus adfuerit. Et sciendum quod nunquam osculatur manus abbatis vel sacerdotis nisi ad missam, et hoc tantum in locis supra determinatis, et quando datur in conventu abbati virga pastoralis, et in Purificatione Beate Mariæ ad oblationem candelarum.

CAPUT LV.

Quo ordine benedicatur aqua.

Dominico die pulsato signo ad Tertiam, servitor ecclesie præparata formula super gradum presbyterii, ponat sal et aquam desuper cum sparsorio, et indutis ministris et sacerdote, præparatoque altari sicut supra diximus, iterum pulsetur signum ad convocandum conventum. Qui venientes ordinentur sicut ad missam. Quod semper faciant ad Tertiam cum mox secutura est missa. Et dimisso signo ad sonitum prioris fiat oratio. Qua completa, accedat sacerdos ante gradum presbyterii tenens collectaneum. Qui cum ibi advenerit inclinet ad altare. Deinde benedicat sal et aquam similiter: sicut in collectaneo habetur: tenens manum desuper dum exorcismum dixerit. Et misso in modum crucis sale in aqua exorcismoque perdicto, reddat librum subdiacono, qui et auferat salinum, ponens illud scorsum super gradum presbyterii. Cantore igitur imponente Antiphonam,umat sacerdos sparsorium, qui intigens in aqua ascendat ad altare inclinans ad gradum ipsius altaris. Deinde aspergat aquam ante

A ipsum altare, et incipiens a dextra parte circumcat illud aspergendo quousque perveniat in anteriorem: ubi inclinans aspergat presbyterium hinc et inde. Interim vero minister recipiat aquam in quolibet vase de urceolo in quo est aqua benedicta, et habens sparsorium aliud claustrum aspergat, et officinas scilicet capitulum, auditorium, dormitorium et dormitorii necessaria, calefactorium, refectorium, coquinam, cellarium (48). Rediens autem de officinis si quid superest ei de ipsa aqua, infundat in receptaculum quod est ad introitum Ecclesie ad hoc deputatum. Vas autem quod tenet et aspersorium reponat in vestiario. Sacerdos vero stans supra gradum presbyterii aspergat prius abbatem, postea seipsum, deinde ministros et cæteros accedentes a superiori parte chori inter formas et sedilia, sicut ea hora stant in choro. Qui revertentes deorsum per medium chorum ascendat unusquisque ad locum suum: et novitii qui ante formas consistunt aspersi aqua revertentur ibidem. Qui vero extra chorum vel in retro chorum fuerint, tam monachi quam novitii, veniant per superiorem introitum chori, et per medium chorum revertantur. De conversis vero unaquæque ecclesia faciat secundum positionem ipsius oratorii.

Finita Antiphona sacerdos intermittens aspersionis officium, versus ad altare dicat Collectam, *Exaudi nos*, in loco quo stat. Et incepta Tertia post *Gloria Patri*, ceptam subsequatur aspersionem. Quæ si forte ad *Gloria* primi psalmi nondum peracta fuerit, presbyter stans in eodem loco usque post *Gloria Patri* aspersionem intermittat: qua peracta, redeat in locum suum et sedeat cum ministris. Deinde secretarius portet aquam hospitibus et familie, et ponat inde in vas unde semper aquam accipere solent, deinde in vas conversorum. Dieta autem Tertia tam Dominicis diebus, quam solemnitatibus quibus non laboramus omni tempore et festis quibus laboramus in æstate, mox cantor incipiat Introitum, etiam pulsante tunc tabula pro mortuo. Similiter faciat privatis diebus in æstate, nisi forte talis fuerit missa, quæ pro presenti defuncto debeat intermitti.

CAPUT LVI.

Quomodo conventus se agat ad missas.

D Omnibus diebus quibus duæ missæ celebrandæ sunt, in secunda missa *Kyrie eleison* incipiatur in illo choro in quo est *Invitatorium*: in prima vero missa inchoetur in altero. In Nativitate Domini ad missam de nocte in choro *Invitatorii* incipiatur. Quo finito, convertant se ad altare. Si sacerdos dixerit *Gloria in excelsis Deo*, dum cantor incipit, *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* reducant vultus sicut erant. Cum autem dixerint *Adoramus te*, incurvent se, erigentes se ad *Glorificamus te*, et similiter inclinent ad *Suscipe deprecationem nostram*. Ad *Cum sancto Spiritu* vero signent se et convertantur

(48) Nota antiquitatem usus aquæ bened. non solum in personas, sed in quolibet loca monasteriorum.

ad altare, et cum responderint *Et cum spiritu tuo*, A post *Dominus vobiscum*, reclinent se super misericordias donec inchoetur Epistola. Et tunc surgentes stent usque ad Evangelium sicut stabant dum cantabant Introitum. Interim tamen ad majorem missam permissum est sedere simul si voluerint. Ad missam vero matutinalem post primum *Dominus vobiscum* usque ad Evangelium, sedeat qui voluerit, et post *Sanctus* usque ad finem missæ, præter *Agnus Dei*. In omnibus præcipuis festivitibus, sicuti et cæteris diebus, *Responsoria* et *Alleluia* cantantur communiter ab utroque choro. In fine vero *Responsorium* et *Versuum* ad omnes missas totum *neuma* dicatur propter dissonantias evitandas. Sciendum etiam quia quoties unum solum *Alleluia*, sive dicatur *Responsorium* sive non, ad missam dicitur: B primum *neuma* de *Alleluia* intermittatur, sed post versum in repetitione idem *Alleluia* cum suo *neumate* integro cantatur. Cum vero duo vel plura *Alleluia* in una missa dicuntur, cum suis *neumatibus* integre sine repetitione canantur, excepto eo quod proximum est Evangelio, quia repetitur. Et notandum quod in Vigilia Paschæ et Pentecostes, unum solum *Alleluia* dicitur sed non repetitur.

Ad finem vero cantus ante Evangelium, reducant fratres facies suas ad altare, et signent se cum dixerint *Gloria tibi, Domine*: quod si *Credo in unum Deum* dicendum est, cantore subjungente, *Patrem omnipotentem*, vertat se chorus contra chorum. Et cum venerint ad *Homo factus est*, petant veniam sicut in festis diebus. Et cum dixerint *Adoratur*, inclinent se, erigentes se ad *Et conglorificatur*. Et cum dixerint *Et vitam futuri sæculi*, reducant facies ad altare. Cantore autem incipiente *Offerendam*, convertant se stantes sicut ante erant. Qua cantata, vertant se iterum ad altare, donec dicat sacerdos *Orate, fratres*, et sic redeant super misericordias usque ad *Per omnia sæcula sæculorum*. Tunc autem surgant et versis vultibus ad altare, stent ita usque ad *Sanctus*. Postea convertantur et inclinent se chorus contra chorum dicentes, *Sanctus, sanctus, sanctus*; et incipientes *Pleni sunt cæli*, erigant se, et signent se cum dixerint *in nomine Domini*: et dicto extremo *Hosanna in excelsis*, versis vultibus ad altare stent ita (49) usque ad *Per omnia sæcula sæculorum*, D et tunc reclinent se super misericordias donec respondeant, *Et cum spiritu tuo* post *Pax Domini sit semper*. Moxque surgentes, stent facie ad faciem usque post primum *Agnus Dei*. Et tunc petant veniam unusquisque in loco suo flectentes genua (50), præter ministros altaris: et facta tanta mora ut dici possit unum *Pater noster*, incipiat cantor secundum

(49) Stent ita, et hoc quia tunc temporis non elevabatur neque hostia neque calix post consecrationem.

(50) Petant veniam flectentes genua. Hic perpetuus ordinis Cisterciensis usus, ut ad recordationem et mentionem peccatorum prosternantur monachi in signum poenitentiae et in spem veniæ.

(51) Pacem. Hæc pax sive per instrumentum sive

Agnus Dei. Quod si dies fuerit prosternendi, dicto *Sanctus*, incumbant super formas quousque respondeant, *Et cum spiritu tuo* post *Pax Domini*. Deinde faciant sicut modo diximus.

CAPUT LVII.

De Pace.

Pacem (51), nisi communicaturus, nemo accipiat, nisi forte prior cum necesse fuerit ut hospitibus porrigat, aut subprior absente priore, aut qui superior tunc fuerit ex omnibus in choro, si uterque defuerit. Diebus vero Dominicis et festis quibus solent ire fratres ad communionem, prior illorum qui communicare voluerit, veniens ad gradum accipiat a subdiacono pacem: quo redeunte ad altare, qui communicaturi sunt ordine suo accedant ad priorem, ita ut prior stet ad gradum ubi pacem accepit, quousque qui post eum primus est pacem ab eo accepit. Qua data, secedat in dextrum chorum novitiorum, relicto ad gradum cui dedit. Qui et ipse ubi sequenti pacem dederit, manente ibi similiter cui dedit, cedat post priorem. Et istis interim facientibus ad invicem confessionem, cæteri sequantur per ordinem eo modo quo descriptum est de primis, pacem ab invicem accipientes, ordinatim post priorem sese collocantes bini et bini alterutrum confitentes, vultus suos post confessionem ad altare vertentes, nec ad sua stalla usque post perceptam communionem revertentes. Porro novissimus novitio dabit pacem occurrenti sibi in medio chori, qui portabit et converso cum se ad ostium chori ostenderit. Deinde ordinans se ultimus cum penultimo confiteatur.

CAPUT LVIII.

De communione.

Interim qui primi sunt, ordine suo accedant ad communionem. Venientes vero ad gradum altaris proximum, incumbant super articulos manuum: ascensoque gradu, flexoque genu juxta cornu altaris et suscepta Eucharistia, cum se erexerint, inclinent, et sic per retro sacerdotem accedant ad calicem (52), ubi iterum inclinantes hauriant, et rursus inclinent. Regredientibus ab altari, sacrista stans in capite sinistri chori novitiorum vinum propinet inclinans singulis, sicut et ipsi inclinatur a singulis ante et post susceptionem. Quod non solum hic, sed etiam ubique quoties vel dant vel suscipiunt aliquid faciendum est. Quibus peractis, inclinantes ad altare ascendant ad stalla sua. Hic ordo de pace et communione ad utramque missam tenebitur.

Quod si quis aliquando solus communicare voluerit, sumpta pace a ministro confiteatur aut abbati si adfuerit, aut illi quem primum in dextro choro stantem invenerit. Dicta communione si conventus

per amplexum, semper tamen per osculum communicaturis datur, ut patet ex rubricis Missalis et ex his capitibus.

(52) Ad calicem. Hic usus sacramenti Eucharistiæ sub utraque specie percipiendi, sublatus est ab Ecclesia, sicut jam diximus, ut videre est in concilio Constant., sess. 13 in conc. Basil., sess. 30, et in conc. Trid., sess. 5, sub Pio IV, can. 1.

communicat, sedeant interim qui voluerint usque ad *Dominus vobiscum* : qui vero steterint, reducant facies suas ad altare donec dicatur a sacerdote *Dominus vobiscum* : et tunc resideant super *miserericordias* usque ad ultimum *Dominus vobiscum*. Tunc vero surgant contra altare, et responso *Deo gratias*, inclinent et recedant. Si autem Dominicus dies fuerit, non inclinent nec recedant usque post benedictionem lectoris.

CAPUT LIX.

De privatis missis.

Per totum annum possunt fratres cantare missas privatim (53) tempore lectionis : et post offerendam missæ in conventu, etiam in Quadragesima excepta feria quarta in Capite Jejunii. In festis autem Quadragesimæ quibus laboramus, et in festo sancti *Mauricii* quando dies jejunii evenerit, teneatur sicut in decimo quarto capite continetur. Diebus tamen quibus duæ missæ canuntur (54), statim post primam possunt sacerdotes cantare privatim ubi abbati visum fuerit, exceptis missis jejuniorum. Porro in Quadragesima si festivitas in qua non laboramus per septimanam evenerit, non cantant nisi post offerendam : quod si habuerint spatium cantandi ante majorem missam, non permittatur eis ipsam missam dimittere.

Omnibus vero diebus in quibus jejunamus nec laboramus, potest cantare missam usque ad Nonam, et in Quadragesima usque ad Vesperas, qui voluerit et cui vacuum fuerit. Qui quoties dubitaverit ne ab hora præoccupetur si cantaverit, interroget sacerdotem per signum ; si annuerit, cantet ; si contradixerit, dimittat. Qui autem cantare voluerit duos testes (55) habeat, unum clericum qui ei ministrare possit. Qui si acoluthus tantum fuerit, non præsumat calicem deferre super altare, neque panem et vinum ministrare, neque sacerdoti offerre : cætera vero potest adimplere. Quod si sacerdos vel diaconus vel subdiaconus fuerit ; potest panem et vinum in calice ministrare, atque sacerdoti offerre ; aquam tamen non nisi sacerdos qui cantat admisceat. Alter vero frater, si laicus est, nihil horum præsumere debet, nisi aquam afferre et sacerdoti infundere antequam induatur sacerdotalibus vestibus, candelam vel lampadem accendere. Presbyterium potest ascendere tam ipse quam cæteri laici, non solum ad missam, sed quoties necesse fuerit : gradum tamen altaris non ascendunt (56), nisi propter aliquam necessitatem eis præcipiatur, vel quando communicant. Missæ quoque pro defunctis non solent cantari Dominicis diebus et solemnitatibus, quibus sermo fieri solet in capitulo, nisi præsens defunctus fuerit. Missa vero quotidiana quæ solet dici pro fratribus nostris

defunctis, tantum intermittenda est die Parasceve et sequenti Sabbato, et die Paschæ et Pentecostes, et Natalis Domini : diebus tamen Paschæ, Pentecostes et Natalis Domini hebdomadarius missæ illius quotidianæ cantet de festo ad altare, ubi missa eadem cantari solet, et dicat Collectam *Inclina* in secundo loco : si Tricenarium fuerit, subjungat *Deus cui proprium*. Quod si his tribus diebus præsens defunctus supervenerit, supradictus hebdomadarius dimittat missam de festo et agat missam pro eo, et dicat primam Collectam pro eo, scilicet *Inclina*, secundam vero *Omnipotens sempiterne Deus, cui nunquam*, pro illis quibus *Inclina* dicebatur ; et si Tricenarium fuerit, dicat tertiam *Deus cui proprium*. Ad utramque vero missam in conventu quando præsens fuerit, dicatur Collecta pro eo. Qui cantant privatim, Collectam tantum dicant pro eo tam ante sepulturam quam postea : poterit tamen cantare pro eo qui voluerit.

Qui autem cantant privatas missas, moderentur ita voces suas tam ipsi quam adjutores eorum, ut alii impedimentum non patiantur. Si quis vero viderit tessorium altari superpositum, non præsumat super illud cantare, nisi ad nutum illius qui ipsum tessorium ibi posuit, neque faciat apparatus circa altare in quo debet cantare, postquam missa generalis (57) incepta fuerit donec Offerenda sit cantata : nisi ad missam matutinalem quando sacerdotes possunt cantare post Primam. Sacerdos autem indutus et aspersis digitis aqua, dicat confessionem ante gradum altaris, medius inter adjutores suos, ita quod clericus sit ad dexteram, laicus ad sinistram. Qui cantaverit pro defunctis, potest intermiscere alias Collectas pro qualibet necessitate, ita tamen ut numerum trium Collectarum non excedat, nisi jussu abbatis quartam adjunxerit. Collectæ vero de sancta *Trinitate* vel de *Spiritu sancto* vel de *Sanctis* non dicantur. Sed et ad cæteras missas, exceptis diebus quibus non licet cantare pro defunctis, interponi possunt Collectæ pro defunctis. Pacem non dabit, nisi forte præsentibus fuerint illi missæ hospites vel frater communicaturus. De cætero se agat ut sacerdos in conventu. In omnibus missis tribus tantum vicibus sacerdos osculetur altare, totiesque ei trahatur casula. Notandum vero quod abbates, monachi et conversi quando missas audiunt in ecclesiis quæ non sunt de ordine nostro, sicut cæteri pacem accipiunt, si eis offertur.

CAPUT LX.

Quibus diebus duæ missæ canuntur.

(58) In die *Nativitatis* Domini. In *Circumcisione* et *Epiphania* Domini. In die *Paschæ* et tribus se-

(53) Nota ab initio hujus ordinis missas privatas in usu fuisse monachis nostris, etiam in Quadragesima.

(54) *Canuntur*, scilicet in conventu.

(55) *Duos testes*, id est duos assistentes.

(56) *Gradum tamen altaris*, etc. Nempe propter reverentiam SS. sacramenti.

(57) *Generalis*, id est conventualis.

(58) In antiquis manuscriptis inter hos dies festos non recensentur dies sanctorum Roberti, Bernardi, Augustini, Ambrosii, Hieronymi, undecim millium virginum, Catharinæ nec spinæ Coronæ : imo nec sanctorum Eligii, Edmundi et Malachie. Et ratio est quod nondum institutæ, aut saltem ab or-

quentibus diebus. In *Ascensione Domini*. In die *Pen-*
tecostes et tribus sequentibus diebus. In natalibus
 sancti *Stephani* : et sancti *Joannis*, et sanctorum *In-*
nocentium : et sancti *Thomæ* martyris : et sancti
Guillelmi episcopi : in omnibus solemnitatibus bea-
 tæ *Mariæ*, in die sancti *Vincentii*, ad cujus *Vespe-*
ras Responsorium dicetur duodecimum, scilicet *Glo-*
ria et honore. In conversione sancti *Pauli* : in die
 S. *Matthiæ* apostoli : in solemnitate sancti *Benedicti*.
 In natali sancti *Marcii* evangelistæ : *Augustini*, *Gre-*
gorii, *Hieronymi*, *Ambrosii*, *Roberti* abbatis, *Philippi*
 et *Jacobi*. In Inventione et Exaltatione sanctæ *cruc-*
is. In Natali et Decollatione sancti *Joannis Bapti-*
stæ, apostolorum *Petri et Pauli*, *Mariæ Magdalænæ*,
Jacobi apostoli, sancti *Petri ad Vincula*, sancti *Lau-*
rentii : sancti *Bernardi* abbatis : *Bartholomæi* apo-
 stoli : *Matthæi* apostoli : *Michaelis* archangeli : *Co-*
ronæ Domini : *Dionysii* sociorumque ejus : *Undecim-*
millium virginum : *Luçæ* evangelistæ : *Simonis et*
Judæ : *Omnium Sanctorum* : sancti *Malachiæ* epi-
 scopi : *Martini* episcopi : sancti *Edmundi* : *Andrææ*
 apostoli : sanctæ *Catharinæ* virginis : *Eligii* episco-
 pi : *Nicolai* episcopi : *Thomæ* apostoli : *Dedicationis*
ecclesiæ : in festis episcopatus, et omnibus Domini-
 cis diebus canuntur duæ missæ, et vacant fratres
 lectioni. Sed nec vestimenta exequuntur, nec ad so-
 lem extenduntur.

CAPUT LXI.

Quando sacerdos et ministri debeant ascendere ad
 altare.

Ad missam pro defunctis, et ad matutinalem mis-
 sam quando duæ missæ canendæ sunt, ad initium
 introitus sacerdos et ministri ingrediantur ad al-
 tare. Ad reliquas autem usque ad *Gloria* sustineant.

CAPUT LXII.

De *Kyrie eleison*.

Ad missam *Kyrie eleison* semper incipitur in illo
 choro in quo est Invitatorium, excepto ad matuti-
 nalem quando duæ missæ canuntur, et hoc alter-
 natim novies : ita ut chorus in quo incipitur, qua-
 ter dicat *Kyrie eleison*, interposito semel *Christe*

eleison : alter vero bis dicat *Kyrie eleison*, interpo-
 sito bis *Christe eleison*. Ultimum *Kyrie eleison* uter-
 que simul chorus finiat. Ad horas vero regulares et
 ubique, totus conventus semel dicat *Kyrie eleison* et
 pauset, semel *Christe eleison* et pauset, et iterum
 semel *Kyrie eleison*.

CAPUT LXIII.

Quando canitur « *Gloria in excelsis Deo* » et « *Ite*
Missa est. »

In Vigiliis Paschæ et Pentecostes, et omnibus Do-
 minicis diebus et festis duodecim Lectionum extra
 Adventum et Septuagesimam et per totam septima-
 nam Natalis Domini et Paschæ et Pentecostes, ad
 omnes missas, *Gloria in excelsis Deo* et *Ite Missa*
est dicitur, exceptis missis jejuniorum, quæ Domi-
 nica non eveniunt.

CAPUT LXIV.

Quibus diebus intermittendæ sunt usitatæ *Collectæ*.

In Vigilia Natalis Domini et deinceps usque ad
 Circumcisionem : in Cœna Domini deinceps usque
 ad octavam Paschæ : in Vigilia Pentecostes et deinceps
 usque ad Octavas : Dominicis diebus et festis
 omnibus duodecim Lectionum, etiamsi duæ missæ
 in conventu celebrentur, ad utramque missam in-
 termittendæ sunt usitatæ *Collectæ*. Item in Sabbato
 quatuor Temporum, et omnibus præcipuis officiis
 defunctorum eadem *Collectæ* similiter intermittan-
 tur.

CAPUT LXV.

Quibus diebus « *Credo in unum Deum* » dicatur.

In die Natalis, Circumcisionis et Epiphaniæ Do-
 mini : in die Paschæ, Ascensionis et Pentecostes, et
 omnibus diebus Dominicis, et ad omnes missas,
 nisi sint pro defunctis, *Credo in unum Deum* dica-
 tur. Porro in Inventione et Exaltatione sanctæ *cruc-*
is, et in solemnitate sanctæ *coronæ Domini* (59) :
 in omnibus solemnitatibus sanctæ *Mariæ*, et in om-
 nibus solemnitatibus apostolorum et evangelistarum :
 in festivitate *Omnium Sanctorum*, et *Dedicatione ec-*
clesiæ tantum ad propriam missam ipsius solemnita-
 tatis dicatur.

dine nondum receptæ essent hujusmodi sanctorum
 festivitates cum hi Usus in lucem prodierunt. Cæte-
 rum si quis scire cupiat quibus tandem annis, et a
 quibus capit. generalibus receptæ sint et ordini im-
 peratæ pleræque Sanctorum illorum festivitates.
 Festa S. *Malachiæ* episcopi et S. *Thomæ* archiepi-
 scopi Cantuariensis recepta et imperata sunt a ca-
 pitulo gen. an. 1191. Festum S. *Juliani* Cenoma-
 nensis a cap. gen. an. 1195. Festum S. *Petri* Tha-
 rentasiensis archiepiscopi a cap. gen. an. 1197.
 Festum S. *Joannis* ante Portam Latinam a cap.
 gen. an. 1222. Festum S. P. nostri *Roberti* Molis-
 mensis fundatoris ord. Cister. a cap. gen. an. 1222
 et 1259. Festum S. *Eligii* a cap. gen. 1250. Festum
 S. *Dionysii* a cap. gen. 1252. Festum susceptionis
Coronæ Domini a cap. gen. an. 1240. Festum S.
Edmundi Cantuariensis archiepiscopi a cap. gen.
 an. 1247. Festum S. *Joannis Chrysostomi* conces-
 sum collegio Bernarditarum ubi præcipua pars ca-
 pitulis illius asservatur a cap. gen. a 1251. Festum
 B. *Dominici* fundatoris ordinis Prædicatorum a cap.
 gen. an. 1255. Festum S. *Petri* martyris ejusdem

ordinis a capitulo gen. an. 1256. Festum S. *Fran-*
cisci Institutoris ordinis Fratrum Minorum non nisi a
 cap. gen. an. 1259. Receptum legitur : ejus tamen
 commemoratio longe ante fuerat imperata scilicet a
 cap. gen. an. 1228. Festum S. *Ursulæ* et sociarum
 ejus concessum fuit scholasticis collegii S. Bernardi
 Parisius an. 1258, ac subinde toto ordini permis-
 sum a cap. gen. an. 1262. Festum autem S. Patris
 nostri *Bernardi* repositum est inter festa quibus se-
 cundum usum ordinis sermo fieri debet in capitulo,
 id est inter festa præcipua ordinis, a cap. gen. an.
 1260, cum longe ante celebrari cœpisset ut supra
 notavimus sed minori cum solemnitate. In hujus au-
 tem capitali textu ubi legitur *millium virginum* me-
 lius forte legeretur *martyrum virginum*. Hoc enim
 festum ab Ecclesia Romana celebratur sub nomine
 sanctæ *Ursulæ* et sociarum ejus, non autem sub
 nomine *undecim millium virginum*.

(59) *Coronæ Domini*, id est susceptionis coronæ
 Domini, quod festum ad petitionem S. Ludovici re-
 gis instituit cap. gen. an. 1240.

CAPUT LXVI:

Quando debeant fratres ad pacem et communionem ire.

In die Nativitatis Domini, Cœnæ, Paschæ, Pentecostes, debent fratres pacem sumere et communicare, omni occasione remota, nisi forte abbas aliquem prohibuerit. Omnibus vero Dominicis diebus communicet qui potuerit. Sacerdotes tamen, qui per septimanam cantant, si die Dominico non cantant, in eorum sit potestate communicare vel non. Cæteris vero diebus qui forte Dominica non communicaverit, poterit communicare si voluerit.

CAPUT LXVII.

Quibus diebus ardeant tres lampades, et quibus habeantur sermones in capitulo.

Lampades non habeantur in oratoriis ultra quinque, ex quibus una ponatur ad gradum presbyterii, altera in medio chori, tertia in retro choro. Quæ tres accendi debent ad Vigiliis, ad missam, et ad Vesperas Natalis Domini : Apparitionis : in Ramis Palmarum : Paschæ : Ascensionis : Pentecostes : Trinitatis : omnium solemnitatum sanctæ Mariæ : Nativitatis sancti Joannis Baptistæ : natalis apostolorum Petri et Pauli : in solemnitate sancti Benedicti : Omnium Sanctorum : sancti Bernardi : Dedicacionis ecclesiæ : in commemoratione omnium fidelium defunctorum : ad Vigiliis eorundem et ad missam tantummodo accendantur. In his etiam diebus exceptis festis transpositis, et excepta commemoratione defunctorum, habentur sermones in capitulo. Et præter hoc in Dominica prima Adventus Domini, et in Dominica Palmarum. Duas, quæ restant, lampades potest habere qui voluerit propter conversos et hospites, et accendere quando voluerit. Ubi tamen necesse fuerit, liceat plures habere propter privatas missas.

CAPUT LXVIII.

Qualiter se habeant fratres Dominicis et festis diebus.

Audito signo ad Vigiliis surgant fratres, præparati intrent ecclesiam inclinantes ad primum altare : quod semper faciant, quoties coram quolibet altari transeunt : et rursus inclinantes ad majus altare, intrent chorum a superiori parte. Nam ab inferiori non solent intrare, nec etiam exire, quando priores stant in choro deorsum præter abbatem et priorem, et alios qui ex utraque parte propinquiores astant abbati vel priori. Porro abbate presente vel etiam absente tam ab inferiori quam a superiori parte tot intrent vel exeant, et inter stallum abbatis et prioris tam ad suam lectiones legendas, quam ad benedictiones accipiendas eant vel redeant, quot unusquisque abbas pro sui oratorii positione judicaverit expedire. Et notandum quod abbati chorum intranti non inclinatur nisi a duobus, sive abbates sint sive monachi, quorum alter in suo choro, et alter qui in altero est ei propinquior. Similiter de choro novitiorum unus hinc et unus inde. Abbati etiam stanti in stalli suo a nullo superveniente inclinabitur, nisi ab his quatuor. Id tamen observandum, ut si, his qui propinquiores abbati stare solent, nondum ingressis, alii intraverint, inter quos

A et abbatem nullus adhuc medius stet, quot de talibus ex utralibet parte chori intraverint, tot inclinent ei. Cum autem pervenerint ad loca sua, stent versis vultibus ad altare donec signum remaneat. Similiter autem stent ante omnes horas diei et missas. Dimisso autem signo, faciant solitam orationem super misericordias, id est *Pater noster*, et *Credo in Deum*, et facto sonitu erigant se omnes, et versi ad altare signent se, et rursus inclinantes stent ibidem. Dicto itaque *Deus in adjutorium meum intende*, morose et trahendo a sacerdote, cancellatis manibus incurventur profunde, donec *Ad adjuvandum me festina*, eadem morositate et gravitate compleatur : quod similiter faciant ubicunque inclinaverint, sed et omni tempore quando conventus est in ecclesia, ad omnes horas reverenter et morose dicatur a sacerdote *Deus, in adjutorium meum intende*, et a conventu subjungatur *Domine, ad adjuvandum me festina*, etc. Facta pausatione ante *Gloria Patri*, et ante *Sicut erat*, etiamsi sequentia citius dicenda sint. Dehinc celebretur opus Dei. *Venite, exultemus Domino* cum invitatorio dicatur ante gradum presbyterii a duobus fratribus, illo videlicet qui præsentem facit hebdomadam invitatorii, et illo qui præteritam fecit. Qui venientes ad gradum inclinent, inceptoque invitatorio rursus inclinent, et sic deinceps ad finem singulorum versuum tantum inclinent. Post repetitionem vero invitatorii iterum inclinent et sic redeant in ordinem suum. Privatis tamen diebus qui canit invitatorium, non inclinet antequam illud incipiat : Fratres vero habeant vultus ad altare ex quo invitatorium incipitur, donec *Gloria Patri* dicatur, et tunc humiliet se chorus contra chorum usque ad *Sicut erat in principio*. Eodemque modo inclinent se quotiescunque dicitur in conventu *Gloria Patri*, excepto ad aquam benedictam, et ad benedictionem novitii, et in Purificatione sanctæ Mariæ dum candelæ distribuuntur, et in Capite Jejunii dum cineres dantur, et ad *Gloria et honor Deo* dum crux in Parasceve adoratur.

Abbas vero si acciderit ut ad *Gloria* post *Venite* non occurrat, satisfaciat ante presbyterium sicut solet ad alias horas cum ad *Gloria* primi psalmi non occurrit et ad stallum suum veniat. Post inchoationem vero hymni, nullus exeat de choro donec finiatur, excepto pro inevitabili causa. Sed neque ad cæteros hymnos, excepto *Jam lucis orto sidere*, quando post matutinas sine intervallo Prima cantatur. Nec etiam sacerdos matutinas infirmis cantaturus exeat antequam hymnus incipiatur. Sed nec secedat aliquis ex quo incipitur *Deus in adjutorium*, usque post hymnum : et tunc plicatis manibus super genua sedeant simul primum psalmum, et secundum stent, et sic percurrant cæteros, et similiter in secundo Nocturno : quam legem abbas tenere non cogitur. Quod si quis exierit non reversurus ad opus illud, inclinet antequam exeat. Si vero abbas exierit, sequatur eum quilibet de monachis conversis cum lumine in absconsa. Abbas incipiat primam *Antiphonam*, vel *Alleluia* in primo No-

cturno. Qui si defuerit : ille qui prior est in illo A choro in quo est *Invitatorium*. Cætera vero *Alleluia*, hebdomadarius. Qui autem incipit Antiphonam aut *Alleluia*, reverenter et paululum a podio (60) semotus, stet usque ad metrum, nec inclinet donec primus versus impleatur. Psalmum autem incipiat et intonet qui juxta eum stat inferior, tam per diem quam per noctem similiter semotus a podio usque ad metrum : illo tamen qui novissimus est clericorum incipiente suam Antiphonam, tunc tantum qui superior illo est psalmum imponat. Similiter observandum est ad omnia defunctorum officia, excepto quod qui psalmum incipit, aliis sedentibus minime se erigit. Et qui Antiphonam imponit non expectato fine versus, inclinet et resideat. Ad officia tamen defunctorum præcipua, expectato fine versus, inclinet. Et notandum quia quotiescunque ille qui novissimus in choro est Antiphonam suam imposuerit, tunc penultimus et alii superiores ordine retrogrado Antiphonas, quotquot supersunt in eodem choro dicendæ, etiam si quis eorum aliam Antiphonam ad idem officium imposuit, incipiat. Id ad officia defunctorum contingere potest vel forsitan ad regulares Vigiliis, aliquando pro paucitate monachorum. Quod si Antiphona ascripta fuerit abbati et ipse defuerit, si *Invitatorium* in dextro choro fuerit, ille qui juxta eum stat, incipiat eam : deinde suam. Si autem in sinistro, similiter faciat. Eodem modo unusquisque incipiat Antiphonam illius, qui superior illo stat, si defuerit. Nullus superveniens præter abbatem, qui primam incipit, incipiat Antiphonam alii in capitulo datam, sed ille cui data fuerit. Ad finem vero ultimæ Antiphonæ primi et secundi et tertii Nocturni, tam festis diebus quam privatis, vertant se fratres ad altare, et dicatur versiculus ab hebdomadario inclinante tantum post versiculum. Et ita fiat ad omnes versus qui dicuntur ad cæteras horas. Porro lector si debet dicere versiculum nominans alium ut dicat, dum dicitur penultimus versus sexti psalmi ante *Gloria Patri*, contra medium altaris inclinans incedat per medium chorum cum gravitate, humilians se ante abbatem. Quod si alter abbas fuerit in sede prioris, inclinet semel inter eos, et accedens ad librum humiliato corpore versus abbatem, non tenens lucernam, plicatis etiam manibus, eadem voce qua lecturus est petat benedictionem tam ibi quam alibi. Qua percepta non legat, donec tumultus residentium conquiescat. Rediens itaque de lectione, humiliet se inter stallum abbatis et prioris vertens paulisper caput versus abbatem : quod si duo abbates fuerint, humiliet se semel inter eos versus altare, et sic veniens ante gradum incurvetur. Festivis quidem diebus super articulos manus, privatis vero super genua prosternatur, ponens cucullam sub manibus, et sic inclinans revertatur ad sedem.

(60) A podio, id est ab assere cui pedes psallentium insident.

Similiter super articulos manuum satisfaciant omnes in loco in quo sunt, quoties fallaciam in oratorio incurrerint, non divertentes dextrorsum vel sinistrorsum. Pro nota cantus tantum non solemus satisfacere. Ita igitur se agat, qui primam, quintam et nonam leget lectionem. Nam qui cæteras legunt, eant legere dum Responsorium canitur ante versum. Provideant autem omnes qui legunt, ut ardeus candela sequenti lectori possit sufficere. Qui autem canunt Responsorialia tali hora surgant, ut sedile levare antequam incipiant Responsorium possint. Quo incepto inclinent, et similiter post versum : quod si *Gloria* dicendum est, non post versum, sed post *Gloria* inclinent.

Quando autem Responsorium *Aspiciens* canitur cum tribus versibus, qui cantat post tertium versum tantum inclinet. Nemo legat duas Lectiones, aut cantet duo Responsorialia, seu Lectionem et Responsorium infra unum nocturnum, nisi necessitas coegerit : similiter nec prior ante minorem, nisi Evangelium. Quod dum incipit lector, vertant se fratres ad illum stantes sic, donec dicat *Et reliqua*. Qui autem legerit duodecimam lectionem, lecta ea, quæ in Lectionario terminata est, dicat *Tu autem*, nisi forte cantor ei aliquid quod conveniat dici, sive aliud aliquid indixerit ad legendum. Solet enim sacrista cum se viderit temperius quam debuerat surrexisse, cantorem signo præmonere, ut duodecimam lectionem faciat prolongare. Et tunc qui eam legerit, non eam finiat usque ad nutum sacristæ vel sonitum horologii. Qua lecta, nec candelam exstinguat, nec librum claudat, si Evangelium in eo legendum fuerit. Porro fratres dum cantant *Te Deum laudamus*, humiliant se ad *Sanctus, sanctus*, surgentes ad *Pleni sunt* : et dum finiunt canticum, vertant se ad altare. Cum vero dixerint *Gloria tibi, Domine*, signantes se vertantur ad legentem Evangelium, quod debet legi super analogium, in quo et Lectiones ad Nocturnos leguntur. Dicto *Te decet laus* vertentes se ad alterutrum inclinent usque post *Cum sancto Spiritu*, et tunc resideant super *misericordias* usque post finem Collectæ. Porro qui Evangelium legit, si fallaciam incurrit, inter sedem abbatis et prioris satisfaciat.

CAPUT LXIX

De Laudibus.

In Laudibus finito *Deus misereatur nostri* et ad Vigiliis finito hymno, nullus sedeat in choro donec primus versus finiatur sequentis psalmi (61) nec exeat : qui vero exierit, reversus duos versus sustineat antequam sedeat. Similiter sustineat ad Vigiliis et ad Primam duos versus qui de choro exierit. Nam et ad *Primam* omni tempore, excepta Dominica, eo ordine quo ad Vigiliis sedere cunctis permissum est. Ad *Primam* quippe Domini-

(61) Donec primus versus, etc. Et hoc notandum, eo quod a multis vel ignoratur vel negligitur.

eis diebus, ad Vesperas omni tempore ad primum et tertium psalmum stamus, et ad cæteros sedemus. Caveant autem qui de choro egrediuntur, ne plus foris quam duos psalmos morentur, et ne amplius quam duo juxta se stantes simul exeant.

Qui cantat Responsorium, antequam illud incipiat inclinet, et post versum iterum inclinet. Ad ejus repetitionem vertat se chorus ad invicem. Si *Invitatorium* fuerit in dextro choro, cantor incipiat hymnos omnibus festis diebus, tam ad Vigiliis quam ad cæteras horas, excepta Sexta et Nona, quos inchoet qui solet privatis diebus incipere. Si cantor defuerit, ille cui injunctum est *Benedictus* et *Magnificat* imponere. In sinistro si fuerit succentor incipiat; qui si defuerit, ille cui injunctum est supradicta cantica incipere. Privatis vero diebus tam ad Vigiliis quam ad cæteras horas diei, ille hymnos inchoare debet, qui psalmum incipit, quando hebdomadarius incipit Antiphonam. Omni tempore autem quicumque hymnos incipit, stet semotus a podio. Ad *Kyrie eleison* resideant super *miseri cordias* sicut ad cæteras horas. Hebdomadario incipiente *Benedicamus Domino*, erigant se

A omnes, quo dicto inclinent. Nam ad cæteras horas non surgunt, nisi post *Deo gratias*, excepto ad Vesperas. Si Dominica fuerit, stent versis vultibus ad altare, donec benedictiones (62) super cocos compleantur: quod si fiat commemoratio, stent ita usque ad *Oremus*, et tunc resideant super *miseri cordias*, nec surgant nisi post *Deo gratias*.

In hieme si dies laboris simul et jejunii fuerit, responso *Amen* statim subsequatur *Prima*: sin autem, post *Deo gratias* inclinent et exeant. Tunc sacrista pulset modice signum, si dies fuerit; si nondum apparuerit, non pulsetur: sed interim fratres sedeant in claustro ad lumen accensum a servitore ecclesiæ, sed non legant. Cumque dies claruerit, pulsetur signum modice et fiat intervallum, ut qui voluerint possint se calciare, vel ad secessum ire: aut infirmitates remutare, aut manus abluere, et qui voluerit poterit in claustro sedere. Revertentes ad *Primam* aspergant se aqua benedicta, excepta Dominica, et stent in stallis suis donec signum remaneat, et tunc faciant eandem orationem quam ad Vigiliis fecerunt, et eodem modo cantata *Prima* sequatur missa.

PARS TERTIA.

De ritibus in exercitiis regularibus observandis.

CAPUT LXX.

De capitulo et confessione.

Post missam matutinalem sacrista pulset signum ad convocandum fratres in capitulum (63): nec dimittat illud donec data sit benedictio. Fratres autem auditō signo conveniant in capitulum, inclinantes ante sedes suas. Et cum sederint, humilient se mutuo. Veniente vero abbate vel quolibet alio qui capitulum tenere debet, ei omnes assurgant inclinantes tantum abbati transeunti, coque sedente resideant. Sed ille qui juxta abbatem sessurus est, humiliet se profunde de loco suo versus abbatem, nec tamen super genua vel articulos, et sic resideat. Et ita faciat in omnibus locis qui juxta eum sedere voluerit, excepto in ecclesia. Nam nec fratres in ecclesia sibi supplicent, neque ad mensas, sed nec nocturno tempore. Lector vero veniens ante analogium, aperiat librum et inclinet se ad benedictionem. Post primam lectionem non dicat *Tu autem, Domine*, sed postquam perdixerit *Et aliorum plurimorum sanctorum* surgant fratres, et vertant se ad orientem dicentes versum qui in collectaneo habetur, id est

C *Pretiosa in conspectu Domini, sacerdote hebdomadario incipiente. Qui dum dixerit Gloria Patri et Filio, prosternantur super sedes superiores, aut incurventur super genua secundum tempus dicentes simul Kyrie eleison. Illi autem qui sedent juxta ingressum capituli, hinc et inde, prosternant se ad terram versus orientem; incurvi vero sint sicut illi qui sunt in sede abbatis: cæteri autem incurventur ex adverso. Et quando sacerdos dixerit Et ne nos inducas in tentationem erigantur, donec sacerdos dicat Dirigere et sanctificare, et tunc incurventur. Quæ incurvatio fiat æqualiter omni tempore. Lector quoque ita se incurvet vel prosternat ante analogium, sicut illi qui sunt juxta ingressum capituli. Dicto autem Qui fecit cælum et terram resideant, ita tamen ut prius assideat qui tenet capitulum. Qui dum resederint, non humilient se invicem sicut prius. Postquam omnes resederint, incipiat lector lectionem de Regula. Qua finita dicat Tu autem, Domine: et accipiens tabulam legat breve (64), si ipso die legendum fuerit. Quod si subprior capitulum tenet, et qui legit prior ipsius fuerit, si cum pronun-*

(62) *Benedictiones*. De his benedictionibus vide cap. 53 Reg. S. Benedicti, et hujus libri cap. 108.

(63) *In capitulum*; de hoc capitulo intelligendus est S. Bened. cap. 46 suæ Regulæ, cum eum qui in aliquo deliquerit jubet ante congregationem venire,

ihique publice delictum suum prodere ac poenam sibi injunctam subire.

(64) *Legat breve*, id est schedulam nomina officiariorum subsequentis hebdomadæ continentem.

tiaverit, fratrem eum nominet : et sic etiam seipsum A nominet. Et dum breve recitatur, qui nomen suum intellexerit, inclinet. Cui autem hebdomada aliqua ascripta fuerit, si intelligit se illam propter quamlibet incommoditatem non posse complere, potest inde misericordiam in presenti Capitulo quærere, nam extra non licet : quod tamen si pro gravi necessitate fieri contigerit, sequenti capitulo veniam petat, et necessitatem intimet. Lecta itaque tabula pronuntietur commemoratio fratrum hoc modo : *Commemoratio omnium fratrum et familiarium defunctorum ordinis nostri.* Deinde dicat qui tenet capitulum, *Requiescant in pace* : et dicto *Amen*, inclinet lector et offerat librum abbati. Abbas vero vel accipiat et exponat, vel alii innuat deferendum. Cui lector ostendat sententiam quam exponere debet, B et sic eat in locum suum. Ubi eum advenerit, non inclinet ante sedem, sed postquam resederit, humiliet se sicut alii fecerunt quando primo consederunt. Quod si a sinistra parte ad dexteram, vel a dextra ad sinistram transiturus est, cum venerit ante analogium humiliet se ad orientem, et tunc transeat ad locum suum. Et dicto *Benedicite* ab illo qui capitulum tenet, exponatur sententia etiam in *Parasceve*. Quod si aliquis advenerit antequam *Benedicite* dicatur, humiliet se ante sedem suam. Et cum resederit, inclinet sicut faceret si primæ confessioni inter- esset : si autem post occurrerit dum assidens inclinaverit, dicat *Benedicite* submissa voce, ita ut illi possint respondere *Dominus* qui circa eum sedent.

Exposita vero sententia nemo loqui præsumat, C neque veniam petat, donec ille qui capitulum tenet dicat *Loquamur de ordine nostro*. Et tunc si absolvendus est defunctus, ad admonitionem cantoris absolvatur. Postea si dies ultimus Tricenarii commemorandus fuerit, cantor eum commemoret. Deinde si aliquod breve (65) pro defuncto legendum fuerit, legatur a cantore, ipso tamen jubente qui capitulum tenet. Quo pronuntiato dicat abbas *Requiescat in pace*. Et dicto *Amen* ab omnibus, instituat quod ei visum fuerit pro anima ejus. Postea vero petat veniam qui se in aliquo reum noverit. Deinde fiant clamations (66) si faciendæ sunt. Qui autem clamaverit, non quærat circuitiones in clamazione sua, sed aperte dicat : ille fecit hoc. Sed qui clamatus D fuerit, mox ut audierit nomen suum, non respondens, in sede sua petat veniam (67). Tenenti capitulum eumque interroganti, *Quid dicitis?* Respondeat prostratus *Mea culpa* : et ad jussum illius erectus, si reus fuerit humiliter culpam suam confiteatur, et de reliquo emendationem promittat. Si autem culpabilem se non intelligit, qui eum clamaverit ipsam clamationem non repetat, nisi interrogatus : alius tamen si novit quod culpabilis sit, potest illud dicere. Et sciendum quod qui clamatus fuerit, non

faciat clamationem ipsa die super illum qui eum clamavit : quando autem aliquis surgit in iudicium clamatus ab alio, quoties clamabitur in ipso iudicio toties satisfaciat. Qui dum in terra jacuerit, nemo loquatur. Sed postquam erectus fuerit dicatur de eo in ipso iudicio quod dicendum est, ne compellatur surgere postquam resederit, nisi aliqua rationalis causa in capitulo contra eum postea succereverit. Si quis sponte sua in iudicium venerit, sub una venia confiteatur omnes negligentias quas confessurus est : quod si alius eum clamando surgere compulerit, illo clamore pertractato si de seipso aliquid dicere voluerit, iterum petat veniam. Porro si plures insimul fuerint in iudicio, qui prior fuerit stet in medio et prius loquatur. Et cum locutus fuerit statim iudicetur, et de iudicio dimittatur : nisi forte abbas eum ibi remanere fecerit vel quemlibet ex ipsis, cæteris dimissis, ut majus iudicium sustineat, si majorem quam cæteri culpam habeat. Similiter iudicentur cæteri singulariter, et singulariter dimittantur, nisi eandem causam omnes habuerint ut simul dimittantur.

Dimissi vero de iudicio, per post stantes redeant ad sedes suas. Nemo etiam amplius quam a tribus clametur, nisi forte ab eo qui capitulum tenet : et nisi etiam postea in ipso capitulo aliquid deliquerit. Nec pro uno clamante quis plus quam unam veniam petat, licet plures super eo culpas loquatur, nisi rursus sicut exceptum est in eodem aliquid excesserit capitulo. Nemo præsumat loqui in ipso capitulo, nisi clamando alium, aut clamatus ab alio : vel quando quis aliquid perdidit, præter abbatem et priorem, et quosdam de senioribus quibus abbas consenserit : nisi forte jussus vel interrogatus ab abbate, aut ipse aliquid de ordine quæsiturus

Quod si forte aliquis jussu abbatis salutationem *Domini papæ* capitulo presentaverit, assurgendo conventus inclinet profunde. Ad salutationem *regis, episcopi, abbatis* et aliarum quarumlibet similium personarum, sedendo profunde inclinetur : similiter inclinetur quando abbas indicit eis facere aliquam communem orationem. Similiter quos voluerit promovere vel degradare, vel in gradum suum restituere, seu quos decernit ligare per poenitentiam vel solvere (68). Et similiter omnes quibus aliquid jussit facere.

Nullus faciat clamationem super aliquem ex sola suspitione : nisi de hoc quod audierit, vel viderit, vel referri audierit. Quando clamatio facta fuerit de aliquo, si in ipso iudicio verberandus fuerit, caveat ille qui capitulum tenet ne ab eo verberetur, qui super eum clamavit (69). Qui verberandus postquam ab abbate exui jussus fuerit, mox assideat in eodem loco in quo stat, et exuens cucullam ponat eam ante se super genua sua : per caputium vero tunicæ

(65) Breve hoc loco sumitur pro schedula nomen alicujus recenter defuncti continente.

(66) Clamationes, id est accusationes seu denuntiationes, de quibus vide cap. 46 Reg. S. Bened.

(67) Petat veniam, id est prosternat se in terram.

(68) Vide cap. 2 Reg. S. Ben.

(69) Ibid. et cap. 28.

exerat brachia et totum corpus usque ad cingulum, et consistens inclinato capite nihil dicat nisi tantum, *mea culpa, ego me emendabo*, quod crebrius repetat. Sed neque alius interim loquatur, nisi forte aliquis de prioribus pro eo humiliter intercedat. Qui autem eum verberat, non cesset a verberare usque ad jussionem abbatis; qui dum quieverit, adjuvet illum fratrem ad induendum: qui indutus et erectus, non se moveat donec abbas dicat, *itesessum*, et tunc inclinans eat in locum suum. Hoc quoque sciendum est, quod ille qui inferioris gradus est, non debet verberare superiorem, id est diaconus sacerdotem, sed æqualis æqualem, vel superior inferiorem. Hoc etiam caveatur ne aliquis extra capitulum loquatur alicui, vel significet de culpis, seu de secretis quæ in capitulo pertractantur.

Quod si episcopus vel abbas monachorum seu clericorum regularium, vel etiam rex aliquando capitulum intraverit, assurgentes ei omnes inclinent cum ante eos transierit; quod si societatem quaesierit, assurgentibus omnibus concedatur ei per librum (70): et responso *Amen*, similiter abbas quærat ab eo partem beneficii sui. Qui postquam demoratus fuerit quantum tenenti capitulum placuerit, deducat eum ad hospitium prior vel cui jusserit abbas, antequam conventus egrediatur, nisi abbas usque ad finem capituli eum retinere voluerit. Quod si monachus vel clericus, vel etiam laicus fuerit, sedendo concessa ei societate a quolibet fratre deducatur.

Si quis ex quo fratres ingressi sunt capitulum inde exierit nisi jussus, aut sanguinem de naribus fluens, vel etiam vomens, sive pro tabula ad legendum afferenda, satisfacere debet. Sed nec licentiam exeundi quis quærat, nisi cocus aut obediens fuerit, aut necessitas naturæ compulerit, vel cui abbas ante indixerit, aut qui in via dirigendus fuerit. Isti itaque cum necesse habuerint, solent pro officio suo signo exeundi licentiam quærere. Tractatis igitur quæ tractanda sunt, surgentes omnes vertant se ad orientem, et sic qui tenet capitulum dicat, *Adjuvatorium nostrum in nomine Domini*: et responso ab omnibus *Qui fecit cælum et terram*, inclinent ad orientem et exeant omnes, nisi aliquis remoretur causa confessionis vel infirmitatis. Quandiu tamen aliquis confitetur, nullus ibi remaneat, nisi qui simili occupatur opere. Nam omni tempore lectionis, non tamen nisi ante prandium et etiam in intervallo ante Primam, possunt ibi confiteri.

Postquam ergo resederint, dicat prior *Benedicite*: et responso *Dominus*, subsequatur prior, *Deus sit nobiscum*: et responso *Amen*, confiteatur breviter

(70) *Per librum*, id est per Regulam S. Bened., cum ea fore cæremonia quæ in libello antiq. def. describitur dist. 15, cap. ultimo.

(71) Juxta hoc caput licitum erat monachis nostris, tempus omne quod illis ab officio divino et opere manuum supererat, vel lectioni vel orationi insumere, idque secundum Reg. S. Bened. cap. 48, et cap. 55.

culpas pro quibus veniam petit. Quibus dictis, statim subsequatur, *De his et omnibus aliis meis peccatis me reum confiteor et veniam deprecor*. Tunc prior facta super eum absolutione injungat pœnitentiam. Deinde potest eum confortare, vel monere, vel increpare prout viderit ei expedire si voluerit, breviter tamen. Si quis causa confessionis aliquem eorum qui confessiones audivit, post signum missæ detinuerit, vel de missa evocaverit in capitulo, utroque stante breviter confiteatur.

CAPUT LXXI.

Qualiter se habeant fratres tempore lectionis.

(71) Fratres egressi de capitulo sedeant ad lectionem, exceptis illis quibus procurantibus officia legere non vacat. Quæ tamen postquam expleverint, redeant ad lectionem. Ad orationem vero ire possunt in Ecclesiam, non solum tunc, sed et omni tempore lectionis, et ad omnia intervalla ubi non sedeant, nec caputia in capitibus habeant, nec legant, nec librum teneant. Similiter cum opus Dei in ecclesia celebratur, nec caputia habeant in capitibus, nec legant præter illos qui Psalterium nesciunt, et qui ad præsens opus prævidere, legere aut cantare aliquid necesse habuerint. Qui vero in claustro sederint, religiose se habeant, singuli in singulis libris legentes, exceptis illis qui in Antiphonariis, Hymnariis, Gradualibus cantaverint, et illis qui lectiones suas præviderint, quas auscultet cantor vel quilibet frater ad hoc idoneus ab ipso monitus. Neque inquietent se invicem in quæstionibus faciendis, nisi de productis et correptis accentibus, et de dictione quam legere ignoraverint, et de principiis lectionum ad mensam, et collationem, et ad Vigiliis cum necesse fuerit, quæ brevissime fiant. Si quis habuerit caputium in capite dum legerit, taliter habeat se ut possit perpendi si dormiat. Quod si aliquis necesse habuerit divertere alicubi, librum suum in armario (72) reponat; aut si sede sua eum dimittere voluerit, faciat signum fratri juxta sedenti ut illum custodiat. Quod signum etiam post Vesperas facere licet. Porro si quis ab aliquo librum in quo legit vel cantat accipere voluerit, necesse habens in eo videre, tradat ei alium, et ille cui tradiderit, in pace ei dimittat. Quem si ei accommodare noluerit, ille qui petit in pace ferat, donec super eo in capitulo inde proclamationem faciat. Ita se habeant dum sedent.

Dum vero ambulant humiliter incedant, et discooperto capite supplicantes (73) invicem obviando: quod si abbati obviaverint, divertant se in partem supplicantes ei. Quæ supplicatio ubique fiat extra dormitorium, quoties abbati vel sibi invicem obvia-

(72) *Armarius* erat cella seu locus inter ecclesiam et capitulum libris conservandis preparatus.

(73) *Supplicantes*. Hæc supplicatio eadem est ac benedictio de qua S. Benedictus loquitur cap. 63 suæ Regule. Utraque autem fit capitis apertione et corporis inclinatione. In qua Petrus Venerabilis constituit 15 discrimen Cisterciensium a Cluniacensibus.

verint. In labore tamēn cum sibi obviant, nec mutuo sibi supplicant, nec *Benedicite* dicunt. Et notandum quod nulli supervenientium abbatum in claustro inclinatur, nisi sicuti monacho: nisi illi tantum qui sedem abbatis tenet, et proprio abbati. Nemo per caputium signum faciat, nec quis vocet aliquem de longe per vocem vel per sonitum. Et notandum quod omni tempore lectionis possunt esse fratres in nocturnalibus (74). Si quis aliquo modo fratrem suum scandalizaverit cum quo loqui non solet, dicat priori: et tunc si prior jusserit, vocato illo tandiu ante pedes ejus prostratus jaceat (75), quousque ille placatus erigat eum.

CAPUT LXXII.

Quas officinas ingredi fratres debeant, et quando.

§ I. *De coquina.* — Nullus ingrediatur coquinam, B excepto cantore et scriptoribus ad planandam tabulam: ad liquefaciendum incaustum (76): ad exsiccandum pergamentum: et sacrista vel quolibet alio pro accendendo lumine in ecclesia, vel prunis in thuribulo vel patella imponendis, vel sale benedicendo: sed nec isti intrare debent, si in calefactorio ignem sufficienter invenerint. Exceptis etiam cocis abbatis et infirmario pro officio suo, et ille quem cocus vocaverit, ad ponendam super ignem caldariam vel deponendam.

§ II. *De refectorio.* — In refectorium similiter nullus ingrediatur, excepto infirmario et cocis utriusque coquinæ, abbatis scilicet et fratrum, pro officio ministerii sui: et cum a refectorio ad se adjuvandum vocati fuerint, et cæteris omnibus qui bi- C bere indiguerint, et servitore ecclesiæ pro salino.

§ III. *De calefactorio.* — Calefactorium possunt ingredi et ad illa quæ superius diximus facienda, et ad subtilares ungendos, ad se minuendum, ad calefaciendum. Quod honeste et non nudis pedibus præsentate aliquo faciendum est. Notandum tamen quia has tres supradictas officinas ingredi poterunt fratres illi, qui secundum Regulam (77) per annum circumeunt claustera monasterii.

§ IV. *De auditoriis.* — Auditoria nunquam ingrediantur; quod si aliquod opus habuerint, quaerant signo vel sonitu ad ostium, et tunc si concessum fuerit, ingrediantur. Ubi non loquantur plures quam duo simul cum priore tempore lectionis, nisi forte D prior pro aliqua necessitate plures sibi convocandos judicaverit. Completo pro quo ingressi sunt, cito exeant nisi detineantur.

§ V. *De dormitorio.* — Dormitorium ingrediantur quoties opus habuerint, in quod ingredientes ponant caputia in capitibus suis. Intrantes autem do-

rum necessariam quantum possunt abscondant vultus in capitiis suis, et ita assideant manicis ante se plicatis, et cuculla ad pedes demissa. Si quando vero sederint in scapularibus, nihilominus quantum potuerint se ab anteriori parte cooperiant. In dormitorio non sedeant, nisi quando se calciant vel discalciant, vel quando mutant tunicas si sedendo hoc facere voluerint, et tunc in lectis suis vel in suppedaneis. Exeuntes et induentes se, honeste et caute faciant, ne nudi appareant: quod non extra dormitorio, sed ad lectum suum facere solent. Et qui extra jacent, similiter ad lectos suos hoc faciant. Cucullas autem et scapularia deponere scriptoribus, cellerariis, infirmariis, cocis utriusque coquinæ, abbas licentiam dare potest, quibus et ubi visum fuerit. Hoc etiam provideant, ut ad minus quam poterunt sine cuculla vel scapulari sint. Nam sine altero horum vel cingere se cuiquam non licet. Nullus in lectum ascendat rectus, sed de sponda (78) diverstat pedes in ipsum lectum. Nec jaceant super cotos, præter minutos et infirmos qui extra chorum sunt, quos possunt omnes in æstate in perticis ponere si voluerint. Nullus ibi excutiat indumenta vel faciat signa, nisi forte cum abbate vel priore, seu quando quis vocat alium ex parte abbatis vel prioris.

CAPUT LXXIII.

De misto.

Si dies fuerit prandii ad mistum (79) percutiatur signum in ecclesia tribus ictibus ante Sextam. Si autem jejunii, totidem post Sextam. Quo audito mensæ lector et cocus veniant in refectorium: quod si alter defuerit, qui præsens est non eum expectet. Si ambo aderint, qui inferioris gradus est dicat *Benedicite*: qui majoris, benedicens dicat *Largitor omnium bonorum benedicat cibum et potum servorum suorum*. Post mistum dicat sub silentio, *Retribuere dignare, Domine, omnibus nobis bona facientibus propter nomen tuum vitam æternam*. Similiter faciant adolescentes qui ante Tertiam mistum sumunt. *Mensura misti sit quarta pars libræ panis et tertia pars heminæ vini*. Sumpto itaque misto si quid residuum fuerit, referant panem in arcam et vinum in vas. Et sciendum quod a Capite Jejunii usque ad Pascha (exceptis Dominicis diebus) et tribus diebus Rogationum, et quatuor Temporum, et Vigiliis et Domini et sanctorum, mistum non sumitur.

CAPUT LXXIV.

Qualiter se habeant fratres in hieme privatis diebus a Vigiliis usque ad Tertiam.

A Kalendis Novembris usque ad Pascha, excepto a Nativitate usque ad Octavam Epiphaniæ privatis

(74) *In nocturnalibus*, id est in calceamentis et indumentis quibus nocte utuntur.

(75) *Prostratus jaceat* secundum cap. Reg. S. Ben. 94.

(76) *Incaustum*, id est atramentum.

(77) Cap. 48.

(78) *Sponda*, id est suppedaneum de quo supra, aut si malueris latus lecti anterius cui assiderent et

ex quo subinde in lectum monachi pedes suos colligerent.

(79) Quid sit mistum de quo hic et in cap. 38, Reg. S. Bened. fit mentio, infra describitur; est enim quarta pars libræ panis et tertia pars heminæ vini et nihil aliud. Huic enim misto seu jentaculo nihil aliud S. Benedictus permittit quam biberes et panem ut patet ex cap. Reg. 35.

diebus ad Vigiliis prosternantur (80) fratres ad orationem et ad Domine, ad adjuvandum me festina, super formas, et ad Kyrie eleison sicut ad cæteras horas. Cætera compleantur secundum Regulam (81), sicut superius diximus. Post Vigiliis verò, vel post Officium Defunctorum si dicendum fuerit, accenso lumine a servitore ecclesiæ ante armarium et in capitulo, sedeant fratres in ipso capitulo, et legant qui voluerint: nec sedeant in angulis nisi legentes. Qui taliter habeant caputia in capitibus, ut possit agnoscere si dormiant, an non. Audito horologio eant ad necessaria qui necesse habuerint, ut dum signum pulsaverit, omnes ingredi chorum parati sint. Servitor vero Ecclesiæ providere debet, ut per omne spatium illud lumen ardeat ante armarium. Si autem abbas voluerit in claustro lumen ardere, dum fratres in ecclesia noctibus opus Dei agunt, licet ei. Sacrista vero non dimittat signum quousque abbas faciat sonitum ad faciendam orationem (82). Sed nec ad cæteras horas, nisi ad Vigiliis et ad Primam omni tempore, et ad Tertiam ab Idibus Septembris usque ad Pascha, quando laboramus et jejunamus.

Quicumque autem ad orationes, quæ ante regulares horas fiunt, non adfuerint, veniam petant in capitulo, excepto priore, vel alio qui conventum tenuerit, et exceptis cellerariis et monacho hospitali, et cantore tempore lectionis, et his qui missas audiunt. Omnes tamen interesse debent orationibus quibus *Pater noster* et *Credo in Deum* dicitur. Sed nec aliquis horum excipitur ab illis orationibus, quæ sunt ad utrasque Vesperas in festivitibus: quod si forte post matutinas, dies nondum claruerit, accenso lumine a sacrista fiat intervallum, et fratres qui voluerint sedeant in claustro, sed non legant.

Apparente autem die (83) pulsetur signum: et facta oratione, super formas aut misericordias, si tale tempus fuerit, signantes se inclinent: et similiter faciant omnibus horis post factam orationem. Dum autem sacerdos finierit *Deus in adiutorium*, ad *Gloria Patri* incumbant super formas aut incurventur, sicut tempus dictaverit: et similiter ad omnes horas diei faciant. Dicta itaque Prima, cantetur missa. Post missam pulsato signo ad Tertiam, fratres intrantes ecclesiam aspergant se aqua benedicta, et dimisso signo fiat oratio sicut ad Vigiliis. Cantata tertia cant in capitulum, sicut superius diximus, et si-

A militer fiat diebus festivis quibus laboramus. Monacho liceat portare scapulare cum una vel pluribus tunicis; sub una vel duabus cucullis cum necesse fuerit.

CAPUT LXXV.

De labore.

Finito capitulo (84) et præparatis fratribus ad laborem (85), pulsetur tabula a priore vel a sub-priore, vel certe ab alio si prior jusserit: ipsis tamen majori utilitate forsitan occupatis. Ad cuius sonitum conveniant omnes (86), exceptis infirmis et variis officiis deputatis. Servitor tamen infirmorum, nisi apparatu infirmorum detentus fuerit, et cantor, et sacrista, et hospitalis, et magister novitiorum, sicut et alii conveniant, nisi aliquos horum pro majori forte occupatione abbas in capitulo inde absol-
verit. Prior si domi fuerit, semper tabulam (87) pulset, et ordinet laborem suum in auditorio. Si vero extra chorum fuerit, subprior vel cui injunctum fuerit pulset tabulam: prior tamen nihilominus residens in auditorio ordinet laborem suum. Tunc si quis pro qualibet necessitate remanere voluerit, ostendat ei causam suam et quod priori visum fuerit, faciet: quod si concesserit remanere, provideat ipse, illo fratre commoente, quid facere debeat, postquam illud compleverit pro quo remanserit. Quod si aliqua gravi necessitate impediente tabulam pulsare, et laborem, sicut dictum est, ordinare non poterit; subprior vel cui injunctum fuerit idem faciat, signo (88) si potest universa ordinans: quod si signo non potuerit, verbum faciat omnino brevium, et de labore tantum. Si vero abbas vel prior aliquem retinere voluerit; qui retinetur, signum faciat ei qui tabulam percutit: si ante laborem facere non potuerit, post laborem innuat. Ferramenta et alia instrumenta ad laborem necessaria prior dividat prout viderit expedire.

Exeuntes autem sequantur priorem, vel quem prior jusserit: similiter post laborem. Egressus ad laborem initium et finis pausationis et reditus a labore, sonitu cujuscunque rei potius significetur quam voce. Provideat autem abbas aliquem maturum fratrem qui conventum subsequatur cum ad laborem ierit, vel inde redierit. Pervenientes vero ad laborem non multiplicent inter se signa: nec præsumant loqui, nisi forte de ipso labore breviter et necessario

(80) Prosternantur, scilicet super formas chori. Ad orationem id est, ad *Pater noster* et *Credo in Deum*.

(81) Secundum Regulam, id est secundum cap. 8. et 9. Reg. S. Ben.

(82) Ad faciendam orationem, id est ad *Pater* et *Ave* dicendum.

(83) Apparente, etc., ut nimirum secundum cap. 8. Reg. incipiente luce matutini seu laudes exsolventur. Itaque Laudes excipiebat Prima, et Primam missa et missam tertia, post quam capitulum ingrediebantur: et hoc a Kalendis Novembris usque ad Pascha, diebus scilicet privatis et festis quibus labori seu operi manuum vacabant.

(84) Finito capitulo, id est circa horam fere sextam, secundum Reg. S. Bened. cap. 48

(85) Ad laborem. Hoc nostrorum a Cluniacensibus octavum discrimen, quod nostri non illi, operi manuum vacarent juxta Reg. S. Ben. Vide Petrum Clun. epist. 47. lib. iv Epistol.

(86) Conveniant omnes, etc. Vide prædict. cap. Regul.

(87) Tabula, id est instrumentum ligneum ad convocandos fratres destinatum.

(88) Signo, etc. His signis quæ ad longum et fusc R. P. Julianus Varnier transcripsit in suo super S. Benedicti Regulam Commentario, occasionem dedit S. Benedictus, tum jure silentium suis monachis imperando, tum forte permittendo ut necessaria comedentibus signo potius peterentur quam voce. (cap. 38.)

et silenter cum priore seorsum a fratribus. Sed et prior raro loquatur absente abbate, praesente vero ob reverentiam ipsius rarissime. Notandum tamen quia prior absente abbate ibi confessionem recipere poterit, si necesse fuerit. Subpriori vero etiam abbate et priore absentibus confessionem ibi recipere non liceat, nisi de aliqua re, utpote de illusionem somnii, vel cum ibi quis aliquid deliquerit, et hoc tamen breviter stando : nam illis praesentibus nullo modo se intromittet. Non repaudent nec digrediantur alicubi quacunq̄ necessitate sine licentia. Sed si contigerit digredi, expleta necessitate ad laborem citius revertantur. Si lector vel cocus vel refectorarius ibi fuerint, audito signo ad mistum vel antequam signum pulsetur, secundum quod longius a monasterio vel propius laboraverint, quaerant a priore licentiam eundi : quid etiam post mistum facere debeant. Cum repauserint secundum quod qualitas aeris et situs loci permiserit, circa priorem repaudent. Quandiu autem repauserint, inter se non significant. Et sciendum quod tempore laboris nec legere, nec etiam ad laborem librum deferre cuiquam liceat. Nullus etiam sine cuculla vel scapulari, vel ibi vel alibi loquatur vel significet. Audito signo ad horam (89) intermittant opus, etiamsi ibi horam cantaturi sunt. Et qui in ecclesia fuerint, citius cantent, servato tamen moderamine gravitatis. Similiter fiat quando conventus in claustro vel infra terminos laborat. Si prior signum non audierit, qui audit tam tempore secationis quam alio significet ei. Qui laborem servat etiamsi sacerdos non fuerit, orationes ante horas semper ipse terminet. Versiculos et responsoria ipse per se dicat aut alii injungat : si vero sacerdos fuerit, absente hebdomadario, etiam horas incipiat, *Capitula, Pater noster et Collectas* aut ipse suppleat aut alii injungat. Prior tamen et subprior, si diaconi fuerint, *Pater noster* sibi reservent : si infra, qui cantat horam totum compleat. Cum conventus infra terminos laboraverit et forte bajulaverit ligna vel tale quid quod sine damno relinqui possit : quando audierint signum quod ante horam pulsatur, dimittant ibi quod bajulant, et festinent ad horam venire. Si intra auditorium vel claustum fuerint quando praedictum signum audierint, onera sua ad destinatum locum bajulent, et sic se ad horam praeparare festinent. Et si quid portaverint quod sine damno negligenter relinqui non possit, sicut panem vel vinum vel annonam vel caetera hujusmodi, aptum locum quaerant et ibi dimittant. Si extra terminos laboraverint, et ad horam in monasterium occurrere

(89) *Ad horam*, scilicet tam Sextae quam Nonae.

(90) *Ad gradum*, scilicet presbyterii, ad quem se sistere nostri jusserunt eos qui tardius ad opus Dei occurrerent, idque juxta Regulam S. Benedicti, cap. 43 quae hujusmodi negligentes vult in ultimo loco consistere aut in alic loco seorsum ab aliis in poenam suae negligentiae. Huic ergo poenitentiae seu satisfactioni exsolvendae nostri Cistercienses gradum presbyterii assignarunt, tanquam locum ad id na-

non debuerint, dicant ibi horam, et postea onera resumant.

Revertentes autem de ipso labore, ponant instrumenta quae detulerant, ubi ad laborem praeparari solent, aut priori reddant, exceptis forcipibus, sarculis, furcis, rastris et facillis, quae per totum tempus tonsionis, sarculationis, secationis, vel messionis unusquisque sua, circa lectum custodire solet. Quod si tunc hora operis Dei in oratorio celebratur, omnes festinent se ad Opus Dei praevenire. Si autem *Gloria* primi Psalmi dicta fuerit, nisi *Kyrie eleison* jam inceptum est, si fieri potest in unum congregati, priore praecunte, venient ad gradum (90), prioribus ordinatis in medio : ubi absente abbate et priore, custos laboris in medio sit. Et tunc petant veniam ante gradum aut flexis genibus in terra, aut tantum manibus super cucullam in terra demissis secundum tempus. Ad *Kyrie eleison* prosterantur super genua vel incurventur secundum tempus usque ad finem horae. Quod si licentiam eundi in stalla habuerint, inclinent prius deferenti, et postea versus altare : et sic pergant in stalla ibi satisfaciendo super articulos manuum. Hoc enim modo semper debent satisfacere inter stalla : excepto illo qui pro graviore culpa satisfacit. Et notandum quod licentiam deferens non inclinet ad altare priusquam signum licentiae fecerit : sed dextra manu extensa atque resupinata, ducat eam a sinistra sua per ante pectus suum in dexteram : et tunc sibi mutuo inclinent, deinde versus altare. Qui in claustro remanent, ex quo conventus egressus est foras laborare, quandiu conventus foris est, inter se non significant. Cocci tamen et qui refectorium faciunt et qui libros emendant, de sibi necessariis inter se significare poterunt. Similiter etiam ii quibus ob aliquod sibi injunctum officium significandi licentia data fuerit, ubi et cum quibus eis ordinabitur significare poterunt.

CAPUT LXXVI.

De refectioe.

Post Horam (91) prior pulset signum, vel cui injunxerit ipse : quod si forte per negligentiam cibus nondum paratus fuerit, non pulset donec paratus sit : nec fratres abluant manus, sed interim se deant in lectione donec signum pulsetur. Quod et ad omnes refectioes similiter teneatur. Ablutis igitur manibus et deterisis intrent refectorium, et venientes ante sedes suas inclinent se versus principalem mensam : deinde erigantur, et sic stent donec prior veniat. Si autem prior diu moratus fue-

xime idoneum in quo seorsum ab aliis et omnium ultimi starent et ex quo ab omnibus facile videri possent hujusmodi negligentes, quod utrumque postulat S. Benedictus.

(91) *Post horam*. Nota nostros solitos immediate post horam officii divini ad mensam accedere : ut non nisi per orationem et post cibum spiritualem, ad corporis refectioem transirent.

rit, quod omnino debet cavere prior, sedeat interim A qui voluerit. Cum ergo prior venerit, assurgant ei. Qui prior inclinet se ante sedem suam antequam pulset campanam; quæ tandiu pulsetur ad utramque refectionem, ut *Miserere mei Deus* totus psalmus dici possit. Et dum pulsatur, qui in loco suo est, non divertat alicubi donec versus perdicatur. Qua dimissa dicat conventus *Benedicite*, et dicto versu cum dixerit *Gloria Patri*, incurvetur chorus contra chororum dicentes, *Gloria Patri, Kyrie eleison*, et sub silentio *Pater noster*. Cum autem sacerdos dixerit *Et ne nos erigat se*, et stans versus principalem mensam dicat *Oremus, Benedic, Domine, dona tua*, etc. faciens unam crucem, et sic compleat totam benedictionem, qua completa erigant se fratres, et ingrediantur mensas.

Porro Cellerarius et coci provideant ut ambo pulmentaria (92) priusquam campana pulsetur (si sic tamen abbas viderit expedire) per mensas disponant. Ex quo autem campana pulsatur, si quid adhuc de pulmentis deferendum est, non feratur donec lector incipiat legere. At si lectore incipiente legere totum unum adhuc pulmentum per mensas deferendum est, hoc feratur ordine; scilicet ut duæ scutellæ prius deferantur, una scilicet priori vel abbati, si adfuerit, et post *Defunctis tres* (93). Deinde duæ in dextera parte, et duæ in sinistra, et sic duæ hinc, et duæ inde usque ad ultimum. Apposito itaque communi cibo, si cellerarius voluerit superaddere (94) pro misericordia illis, de quibus indictum est ei ab abbate, ipsemet deferat eis, et sicut voluerit distribuat; hoc C idem faciat et minutis. Incepta ergo lectione fratres discooperiant panes, priore tamen prius hoc faciente. Ex hinc nullus exeat de refectorio, nullus etiam incedat comedendo. Nullus ibi abluat scyphum manu, sed liniat qui voluerit. Nullus tergat manus vel cultellum ad mapulam, nisi prius terserit cum pane. Qui voluerit sal accipere, cum cultello accipiat. Qui bibit, duabus manibus teneat scyphum. Si quis viderit alicui deesse quod habere debet, requirat a coco

vel a cellerario. Qui aliquid apponit, et cui apponitur, invicem sibi inclinent. Cui autem prior aliquid miserit, prius inclinet deferenti, deinde assurgens humiliet se versus priorem. De cibo communi (95) nemo dividat alicui. Quod si cui aliquid superadditum fuerit, nisi pro minutione vel infirmitate ei datum fuerit a cellerario, tantum potest dare juxta sedenti ad dexteram et ad sinistram: illi vero nulli dare debent. Si autem uni tantum dederit, ille potest dare juxta se posito, sed ultra non procedat. Hanc legem pitantiarum omnino teneat prior, sicut et cæteri. Verumtamen hospites de potu suo generali alii non dent, nec alius accipiat. Si quis de comedentibus vel de servitoribus offenderit aliquo modo, petat veniam ante gradum. Et facto sonitu a B priore cum cultello, surgat et inclinet, et redeat ad locum suum. Remotis scutellis, colligat cocus coclearia prius a dextera parte, incipiens a priore: dehinc ad sinistram, incipiens juxta priorem.

Cum prior finire voluerit lectionem, lectori dicat: *Tu autem*; et responso *Deo gratias*, cooperiant quod superest de pane. Inclinato lectore, pulset prior campanam, et mox surgentes stent ante mensas eo ordine quo ante refectionem steterunt, dicentes versum quem cantor incipiat campana dimissa: quo dicto inclinent, et excant cantantes *Miserere mei, Deus*, quem incipiat cantor, illis cum eo cantantibus qui stant in dextro choro in Ecclesia: secundum vero versum dicat sinister chorus. Et sic cantent cæteros alternatim, bini et bini euntes, junioribus scilicet præeuntibus: ita tamen ut prior, vel quilibet conventum tenens, solus eos in medio utriusque chori sequatur. Sed si abbas aliquis adfuerit, eat prior cum socio, abbas autem solus: si duo abbates fuerint, eant simul. Fratribus itaque intrantibus ecclesiam, qui prior clericorum chorum intraverit, si hoc convenienter implere possit, pulset signum. Inredientes vero chorum ordinentur sicut ad missas versis vultibus ad altare usque ad *Gloria Patri*: et tunc prosternantur super formas: vel, si tale tempus

(92) *Ambo pulmentaria*. In hoc fuit constitutum quintum discrimen nostrorum a Cluniacensibus, quod nostri, non illi, duobus pulmentis regularibus contenti essent juxta cap. 59 Reg. S. Bened.

(93) *Defunctis tres*. En pietatem nostrorum erga defunctos. Dabantur autem hæc eorum pulmenta pauperibus.

(94) *Superaddere*. Hoc intellige de pitantiis quæ ex pietate et misericordia minutis et infirmioribus ultra regularia pulmenta permittebantur, de quibus in sequentibus sæpius recurret mentio.

(95) *De cibo communi*, hoc est de pulmentis regularibus. Cæterum ut de victu nostrorum antiquorum monachorum quotidiano nonnulla hoc in loco perstringam. 1° Constat ut patet ex pluribus libri hujus capitibus et maxime ex cap. 76, 84 et 90. Libram panis communis et heminam vini ad quotidianum victum eos habuisse, idque juxta Regulam S. Bened. cap. 59 et cap. 40. 2° Constat eos sive bis sive semel tantum reficerent, singulis diebus, coacta duo pulmentaria habuisse, quæ, teste Stephano episcopo Tornacensi, in epistola ad Robertum Pontigniacensem, ager ex leguminibus aut ex oleribus hortus illis subministraret. 3° Constat eos minutis, debilibus et

infirmis pitantias aliquas ex pietate et misericordia aliquando indulsisse easque teste Jacobo cardinali de Vitriaco in sua *Historia Occidentis*, capite decimo quarto ex piscibus, ovis, lacte et caseo præparari solitas. 4° Constat eos in æstate, messis tempore, diebus quibus laborabant unum pulmentum ad prandium et alterum ad cœnam illudque coctum habuisse, ut patet ex cap. 84 hujus libri. Ac consequenter aliis diebus si quando cœnarent, non nisi fructus, olera aut nascentia leguminum, eaque cruda accepisse. Ut vel ex his appareat hos pauperes Christi non solum labore manuum suarum, rusticanorum more, sibi victum comparasse, sed in victu pauperum alimenta æmulatos esse, et, quod majus est, eos, eodem Cardinali de Vitriaco teste, *tanquam boves de armento Domini paleam manducantes, grana supervenientibus reservasse*, quippe qui hospitibus panem album apponerent, cibarium et secundarium sibi reservantes. Quod si cui durius videatur, sciat ex S. P. nostro Bernardo quod *sapores rebus reddit exercitium quos tulit inertia. Olus enim, ut ipse ait in epistola ad Nep., faba, pulles, panisque cibarius cum aqua, quiescenti quidem fastidio sunt, sed exercitatio magnæ videntur deliciae.*

fuerit, inclinent : et post resideant super *misericordias*. Finitis gratiis surgentes inclinent, et sic recedant, tamen cum reverentia.

CAPUT LXXVII.

De servitoribus.

Tunc pulsetur campana ad convocandos servitores : qui congregati dicant versum voce mediocri. Absente abbate et priore, qui prior est ordine conversionis, nisi ibi sit aliquis superioris gradus, cibum semper benedicat. Ab eo autem qui superioris vel æqualis gradus fuerit mensæ lector petat benedictionem, et dicat lectionem, *Deus charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo*, ante refectionem. Et post, *Deus pacis et dilectionis semper maneat cum omnibus nobis*. Quod si ipse lector superioris gradus fuerit, aliquis clericorum ab eo petat benedictionem, et dicat utramque lectionem : si vero nullus clericus ibi fuerit, laicus petat benedictionem, et ipse lector dicat lectionem. De pitantiis, sicut supra ordinavimus, fiat : si tamen in ea parte refectorii nullus præter eum fuerit, licet eum transire in aliam partem, et dare cui voluerit. Post refectionem, dicta lectione, versum dicant ibidem voce mediocri adjungentes *Miserere mei, Deus*, versis vultibus ad invicem, nullo tempore se ibidem prosternentes. Sicque finitis gratiis, lector mensæ omni tempore post refectionem servitorum, excepto quando fratres in æstate post prandium dormierint, nolam tandiu pulset, ut unum *Pater noster* per dici possit. Quo expleto non pulsentur Vesperæ, donec ad necessaria ire, et lectiones prævidere, si hora permiserit, possint.

CAPUT LXXVIII.

De Vesperis.

Ad Vesperas incipit hebdomadarius primam Antiphonam, secundam qui ante omnes stat in altero choro, exceptis abbatibus : tertiam ille qui stat post hebdomadarium : quartam vero qui est secundus in altero choro. Absente vero hebdomadario quicumque primam Antiphonam incepit, sive sit superior hebdomadario sive inferior : si alius juxta se inferior supervenerit, tertiam Antiphonam ei imponendam nominet (96). Si nullus inferior fuerit, et alius post primam Antiphonam juxta se superius advenerit, tertiam Antiphonam ei incipiendam nominet ; similiter faciat qui secundam Antiphonam incipit in alio choro. Qui autem cantat Responsorium, antequam illud incipiat, inclinet ; et post versum iterum inclinet. Quando vero canitur Responsorium de aliqua historia, postquam inceptum fuerit vertant vultus ad invicem, tam ille qui incipit quam cæteri : hymnus sic incipiatur, ut ad Laudes diximus. Si bene-

(96) *Imponendam nominet*. Nimirum fratri hospiti seu supervenienti, idque evitandæ confusionis causa in officio divino.

(97) *De bibere*, id est de potu.

(98) *Recte ad bibendum*, quia nihil præter potum accipiebant.

(99) *Percutiat*. Nimirum ut data per hoc signum bibendi licentia, non nisi simul et post superiorem

A dictio de via regressis danda fuerit, ante commemorationes, si adfuerint, detur : et stent fratres versis vultibus ad altare, donec benedictio compleatur. Quod similiter ad omnes horas, sive euntibus sive regredientibus fiat, præter Completorium quando super formas jacemus.

CAPUT LXXIX.

Quomodo se habeant fratres post Vesperas omni tempore.

Post Vesperas sedentes in claustro omni tempore, non alte legant vel cantent, non significant nisi de mandato hospitum vel de petenda licentia bibendi : aut quando quis ex parte abbatis vel prioris aliquem vocat, sive cum aliquis facit signum juxta sedenti ut librum suum custodiat : nec jungantur simul, nec vestimenta virga excutiant, nisi tempore secationis et messionis, quando tempus lectionis ante Sextam non habuerint.

CAPUT LXXX.

De bibere (97) post Vesperas.

Sacrista autem pulsante in ecclesia signum, conveniant in refectorium ad bibendum (98), et inclinantes ante sedes resideant, priore tamen prius residente : a quo pulsata campana, dicto prius *Benedicite* a cantore, dicat benedictionem hebdomadarius : qui vero postea occurrerit veniens ante gradum quærat licentiam bibendi ; qua percepta inclinet ibi, et eat ad sedem amplius non inclinans : nec se admisceat his qui in superioribus sedibus sedent, sed in sedibus quæ ante mensas sunt assideat, et ibi bibat, nisi forte ad caput alicujus mensæ sedere debeat. Deinde prior percutiat (99) campanam uno ictu, post quem nemo ingrediatur refectorium, et facto intervallo sequantur tres alii ictus, ad quos surgentes et ante mensas vel ad capita mensarum inclinantes, exeant. Qui vero huic bibere defuerit, in capitulo satisfaciat, exceptis cellerariis, infirmariis, hospitali, portario, his etiam qui in suscipiendis occupantur hospitibus, sed et illis quos certis ex causis abbas hinc absolvendos judicaverit. Qui tamen omnes competenter adesse poterunt, deesse non debent. Ad hos biberes, sicut et ad illos qui sunt in æstate post Nonam, si quis ante ictum nolæ aliquid deliquerit, ibi satisfaciat : si vero post, in crastino capitulo veniam petat.

CAPUT LXXXI.

De collatione.

Accedentes vero ad collationem (100) inclinent : et sic resideant, licet nondum signum pulsetur. Frater autem ibi lecturus ex quo venerit eat sessum ad analogium, et aperto codice usque ad abbatis adventum, ibi sub silentio si voluerit, legat. Sabbatis quandiu pedes lavantur, quamvis interim in illa sede sedeat,

bibere inciperent.

(100) *Ad collationem*, id est ad lectionem collationum Joan. Cass. juxta cap. 42. reg. S. Ben., qui has collationes aut vitas SS. Patrum hac ipsa hora, id est ante Completorium legi voluit, in presentia totius conventus potius quam alios sacræ Scripturæ libros, utpote intellectu faciliores.

legere tamen ibi non solet. Adveniente abbate assurgant omnes et inclinent illi ante quos transierit : priori vero assurgant tantum, vel illi qui conventum tenuerit, quo residente resideant. Tunc lector accepta benedictione legat. Huic benedictioni intersint omnes : exceptis priore, vel alio qui conventum tenuerit, cellerariis, refectorario et adiutoribus ejus, grangiario, hospitali, magistro novitiorum, servitoribus abbatis, et his qui signum pulsant ad collationem. Interim qui bibere defuerit, solus et sine licentia in refectorio potest bibere, etiam in scapulari. Abbas autem si expedire judicaverit, provideat maturum aliquem fratrem, qui tempore lectionis post prandium prope ostium refectorii sedeat jugiter, ut si quis bibere voluerit, signum ei faciat, et ille eat cum eo ad solatium ejus : si forte ille defuerit (quod tamen cavere debet) sine signo aliquo eat bibere qui necesse habuerit. In illis autem abbatibus ubi talis frater non fuerit constitutus, ab aliquo de maturioribus fratribus signo licentiam petat, et sic intret et bibat. Abbas non quaerat licentiam bibendi vel minuendi, nec prior nisi ab abbate : sed nec subprior, nisi ab abbate vel priore. Lectione igitur finita surgant omnes, et stantes versi ad orientem dicat abbas, *Adjuvium nostrum in nomine Domini* : et conventus respondeat, *Qui fecit caelum et terram* ; et inclinantes omnes ingrediantur ecclesiam. Quod si quis ad collationem non occurrerit, ita ut antequam *Tu autem* dicatur, sedeat : cum incipietur hymnus Completorii, eat ante gradum presbyterii, et versus ad altare ibi permaneat, de caetero se habens sicut illi qui sunt in choro usque ad finem orationis post Completorium. Si vero alicui de via reverso benedictio datur, ille qui hujusmodi facit satisfactionem in partem prope gradum divertat, et data benedictione ibidem solitam orationem faciat.

CAPUT LXXXII.

Qualiter se agant fratres post Completorium.

Dicto Completorio, cum sacerdos dixerit, *Benedictio Dei omnipotentis*, signent se fratres, et dicto *Amen*, dicant orationem *Pater noster*, et *Credo in Deum*. Quod si reverso de via benedictio danda fuerit, si conventus super *formas* prostratus fuerit, nequaquam surgat, sed nec sacerdos qui benedictionem dederit. Si vero super *miseri cordias* sederint, erigant se et stent versi ad altare dum dicitur benedictio ; qua dicta iterum residentes super *miseri cordias* solitam orationem faciant. Ipse autem frater quo loco benedictionem accepit et orationem faciat : si tamen cum aliis in choro ad Completorium fuerit. Completa autem oratione exiens abbas aspergat singulos aqua benedicta post se ordinatim egredientes : qui mox mittentes caputia in capitibus, et nusquam divertentes praeter sacristam, et eos qui extra Dormitorium jacent : et eos qui ad vigiliis remanent praesentis defuncti omnes ingrediantur dormitorium, unde nullus, excepto sacrista, cellerario hospitali,

(101) *Sine cuculla, tunica, etc.*, scilicet ut juxta, cap. 22 Regulae vestiti dormirent.

A custode infirmorum, et ad faciendum mandatum, exeat. Sine cuculla vero, tunica, caligis (101), jacere non debent.

CAPUT LXXXIII.

Qualiter se agant fratres in aestate, de vigiliis et usque post Vesperas.

A Pascha usque ad Octavas Pentecostes privatis diebus cantatur *Venite exultemus Domino* ab uno fratre cum invitatorio : et ab Octava Pentecostes usque ad Kalendas Novembris alternatim ab utroque choro, sicut *Domine, quid multiplicati sunt* : quo tempore, scilicet ab Octava Pentecostes usque ad Kalendas Novembris, prosternantur fratres super formas ad orationem, exceptis Octavis Assumptionis sanctae *Mariae*. Caetera vero, sicut superius diximus, secundum Regulam compleantur. In intervallo vero post nocturnos sedeant in claustro qui voluerint, lumine accenso a servitore ecclesiae, si necesse fuerit. Post Matutinas dicant Laudes pro defunctis, quibus dictis et facto intervallo sicut festis diebus calcient se diurnalibus et sumant cultellos : quod et faciant quoties calciant se diurnalibus consuete. Deinde aspersi aqua benedicta et facta oratione secundum tempus dicant Primam. Deinde cant in capitulum, post haec in laborem usque ad primum signum Tertiae, quo audito praeparent se qui missam cantaturi sunt. Interim possunt ire ad confessionem in capitulo, possunt et orare et legere (102). Indutis ministris cantetur Tertia. Si vero aliquis ministrorum hebdomadarius Invitatorii fuerit, officium ejus impleat, qui eo absente implere debet. Post Tertiam cantetur missa, post missam sedeant in claustro : quod si dies jejunii fuerit omnibus (ordine predicto) celebratis, post Sextam laicis fratribus praeeuntibus intrantes dormitorium pausent in lectis suis usque ad horam octavam, et tunc sacrista ad sonitum horologii excitatus pulset campanam, sicut aliis diebus fieri solet : ad quam fratres excitati, scapularibus induti, abluant qui voluerint manus suas, deinde tabula pulsata laborent usque ad primum signum horae Nonae. Quod si dies fuerit, quo debeant hebdomadarii mistum sumere, sacrista in illo spatio quantum viderit competere, pulset mistum : refectio autem paracta reliquum diei paragent sicut privatis diebus per hiemem. In vigilia vero Pentecostes dormitionis spatium post Sextam sacrista sic debet temperare, ut subsequens intervallo officio quod ante Nonam celebrandum est, sufficere possit : fratribus vero solito signo excitatis, statim ministri altaris ad officium se praeparent : interim autem conventus vacet lectioni, et ministris indutis pulsetur signum. Quod si dies jejunii non fuerit, post Tertiam cum hora fuerit ad percipiendum mistum, pulsetur signum a sacrista modo quod diximus. Post Sextam cant in refectorium : post refectio ad orationem pergentibus, nullus fiat obivus, nec quando post versum exierint, vel quando

(102) *Possunt orare et legere*, quia utrumque illis promiscue in his intervallis licitum erat.

post Nonam in refectorium, vel quando post Completorium in dormitorium, seu etiam quando capitulum ingrediuntur. Exeuntibus omnibus de ecclesia et sequentibus priorem eo ordine quo stant in choro, nullus se disjungat a conventu, donec intrent dormitorium: præter sacristam et eos qui extra dormitorium jacent; unde nullus exeat sine licentia, excepto sacrista, cellerario; hospitali, solatio (105). Cocis abbatis, custode infirmorum, subportario vel portario, si tunc adfuerit causa officii sui. Servitores vero post refectionem cantantes *Miserere mei, Deus*, versum ibidem compleant, nullo tempore se prosternentes. Deinde intrent dormitorium. Porro cellerarius referat scutellas servitorum in coquinam, ne post Nonam a fratribus in refectorio inveniantur. Moxque ut expeditus fuerit, collocet se in dormitorio sicut et alii: facto vero signo ad surgendum, coci festinent parare aquam in lavatorio ad lavandum, et in refectorio ad potandum. Cæteri vero præparati et manus abluti, aut intrent chorum, aut sedeant in claustro donec signum pulsetur.

CAPUT LXXXIV.

De bibere post Nonam.

Dicta Nonam cant in refectorium, præeuntibus junioribus eo ordine quo stant in choro, bini et bini incedentes. Prior vero sequatur solus, vel subprior, si prior defuerit: qui venientes ante sedes inclinent, et sic ingrediantur mensas stantes donec prior assideat. Coci vero præteritæ septimanæ mox ut ingressi fuerint circumlinientes scyphos interius aqua impleant ipsos: et stent versi ad principalem mensam donec prior pulset campanam. Quo pulsante veniant ad gradum. Dimissa campana, et dicto *Benedicite*, hebdomadarius det benedictionem, responsoque *Amen*, ille qui prior est ad dexteram prioris offerat ei scyphum. Qui vero ad sinistram offerat illi qui est in eadem parte juxta priorem. Et qui voluerint, bibant de potu justitiæ suæ (104). Ubi vero necesse fuerit ut etiam coci præsentis septimanæ cum istis serviant: priores in medio ordinati quibus diximus deferant. Juniores vero a junioribus ultimo loco positus incipiant. Qui interim, dum fratres bibunt, parumper semoti habeant facies ad bibentes. Qui postquam biberint, quisquis ministrorum bibere voluerit apponat sibi met scyphum quo aliis ministravit. Dehinc venientes ad gradum inclinent ante priorem. Quo percutiente uno ictu campanam, recedant non inclinantes ante sedes suas et bibant si voluerint ad capita mensarum vel ante mensas. Qui postquam biberint repercutiat prior campanam tribus continuis ictibus: Et tunc surgentes et iterum supplicantes recedant. Ministri autem recondant scyphos quibus aquam porre-

(105) *Solatio*. Per solatium intellige eum qui juxta Regulam S. Bened. debet concedi cuilibet officialium adjuvando, in iis quæ ad ejus officium pertinent, cum opus fuerit.

(104) *Qui voluerint bibant*, etc. Nihil igitur, ut plurimum, nisi aquam puram hac ipsa hora acciperant. aut si quis aliquid aliud bibere voluisset, tantumdem sibi de suo potu consueto præcipiebat. *Justitia*

runt, ubi reponendi sunt. Mox venientes in dormitorium si necesse habent ire ad necessaria, eant antequam exuantur cucullis. Quod et post laborem observandum est, ne scilicet eant ad necessaria antequam induantur cucullis. Qui ordo semper et ante et post laborem teneatur. Qui tamen post Completorium de mandato hospitem redeunt, possunt ire ad necessaria antequam resumant cucullas. Quibus præparatis ad laborem pulsetur tabula.

Post Vesperas expleto officio defunctorum, et pulsato signo, sicut superius diximus, accedant ad cœnam. Quod si poma, vel herbæ crudæ vel aliud tale quid fratribus generaliter distribuendum est, potest cellerarius deferre per mensas ante versum, quando ei vacuum fuerit. Si vero post versum distribuerit, feratur a cocis vel ab aliis eos adjuvantibus. Deinde recolligentes scutellas ponant super ministerium.

CAPUT LXXXV.

De tempore seccionis et messionis.

In tempore seccionis et messionis sacerdos et ministri præparent se statim post capitulum ad canendam missam: ad quam conventus tempore seccionis potest interesse, et missas privatas cantare dum illa cantatur, si abbati vel priori visum fuerit. In vigiliis autem et festis duodecim Lectionum qui privatim cantare debent, non nisi post offerendam incipiant. Et missa in conventu cantata statim exeant ad laborem. Tempore vero messionis ad hanc missam quando conventus non adest, adjuvare debent minuti et infirmi extra chorum, et de infirmitorio per omnia secundum gradus suos sicut necesse fuerit. Qua cantata ipsi ministri insimul congregati sequantur alios ad laborem. Prior autem provideat quomodo sciant quo conventum sequi debeant et quis eos illuc ducat. Utrouque vero tempore mane missa cantata si pluit, licet monachis post Tertiam esse in lectione: et missas privatas celebrare, si tamen abbati vel priori visum fuerit. Et sciendum quod in omnibus duodecim Lectionum solemnitatibus quibus laboramus et vigiliis sanctorum, conventus missam audire debet. Illis temporibus solet conventus usque ad Sextam laborare. Et ante Primam si opus fuerit exire, et extra monasterium prandere et dormire, si necesse fuerit, cocus et lector mistum sumere. Qui autem in abbacia remanent et in refectorio comedunt, semper in Ecclesia gratias referant præter servitores.

Unicuique in die libra panis communis et dimidia dari potest ubi opus fuerit, et distribui singulis prout tempus et locus exegerit. Hoc tempore exceptis diebus, quibus fratres vacant lectioni, unum pulmentum habeant ad prandium, et alterum ad cœnam

autem de qua hic fit mentio, sumitur pro mensura et quantitate potus secundum Regulam cuilibet concessi; seu pro hemina de qua S. Ben. in cap. 40. Regulæ loquitur, quæ *Justitiæ* nomen adepta sit a justa moderatione qua idem sanctus monachorum suorum potum sic temperavit, ut non usque ad satietatem vinum biberent sed parcius.

si fieri potest. Lac si habuerit conventus sive A coctum sive erudum, pro uno generalium pulmentorum reputabitur. De melle autem nunquam et nusquam fiat generale, nisi id abbati visum fuerit pro pulmentorum penuria, et mellis abundantia. Et notandum quod hoc tempore quando unum pulmentum datur in cœna ad jussum abbatis : hebdomadarius coquinæ cellerarium adjuvare poterit et cum servitoribus reficere. Ubi vero sunt quatuor hebdomadarii coquinæ, duo serviant per diem integrum : ubi duo, unus similiter serviat. Si longe fuerint ab oratorio, possunt, si necesse fuerit, laborare post signum ad Vesperas seu ad quamlibet horam pulsatum : quod nunquam alio tempore fieri debet. Vesperis ibi cantatis, eant ad monasterium. Quod si necesse fuerit, poterit prior quosdam ibi relinquere ; B qui tamen a cœna servitorum deesse non debent : quod tunc quidem raro, sed alio tempore nunquam fiat.

Qui monachos suos ad grangias dirigit, videat omnibus modis quatenus illic eundo vel inde redeundo, maximeque ibi remorando silentium servent. Videat etiam ut præparatas habeant domos ubi possint honeste ordinateque simul comedere : simul etiam dormire : et singuli per singula lecta secundum Regulam. Candela ardeat ubi dormiunt. Caveant etiam ne cum conversis vel cum familia significent. Inter se etiam horis et locis incompetentibus signa non faciant. Nullus positas metas absque licentia transeat, nec vagando et diverticula quaerendo incedat : mensæ eorum cui prior jusserit, legat. C Dominicis et festis diebus lectioni vacent. Nullus abbas monachorum conventum aliquem ad grangiam mittat, nisi pro frugibus colligendis. Hæc et cætera huic tempori congrua, quia ubique æqualiter observari non possunt : unaquæque abbatia faciat secundum positionem locorum et dispositionem abbatis vel prioris sui. In abbatia tamen cum conventus adfuerit, si mane festinare ad laborem debuerint, ad arbitrium abbatis citius cantare licebit.

CAPUT LXXXVI.

De rasuris (105).

In *Natali Domini* : ad *Dominicam Quinquagesimæ*, sive ad *Pascha* : ad *Pentecosten* : ad festum *S. Mariæ Magdalænæ* : ad *Nativitatem sanctæ Mariæ* : ad festi- D vitationem *Omnium Sanctorum* tondeudi et radendi sunt fratres. Coci calefaciant et deferant aquam in claustrum, pectines, forcipes, rasoria et affilatorias custos eorum acuat et præparet. Fratres tondeant quibus jusserit abbas. Tonsi alterutrum radant et in

(105) *Petitio rever. Patris nostri D. Joannis S. Laurentii in Lucina presbyteri cardinalis qui ad mandatum domini papæ requisivit a capitulo generali ut propter reverentiam sacramenti altaris percipiendi augetetur numerus rasurarum in ordine, exauditur hunc modum : quod duodecim sint rasuræ, scilicet in Natali Domini, in Purificatione B. Mariæ, prima Dominica mensis Martii, in Pascha, in Ascensione, in Vigilia S. Joannis Baptistæ, in Vigilia sanctæ Mariæ Magdalænæ, in Vigilia Assumptionis B. Mariæ, in Vigilia Nativitatis ejusdem, in Vigilia sancti Dio-*

clastro, præter infirmos qui in infirmitorio sunt. Rasura coronæ fiat non exigua tonsura per desuper aures. Nullus nisi invitatus aliquem radere præsumat, vel se velle facere signet : nullus vero invitatus audeat refutare. Signum autem radendi alter alteri non faciat, nisi post tabulam pulsatam.

CAPUT LXXXVII.

De processione episcoporum.

Ad suscipiendum episcopum convocentur fratres in chorum campana (106). Tunc sumat aliquis aquam benedictam nutu cantoris, quæ præcedente sequatur abbas, deinde conventus et novitii bini et bini, sacerdotibus præeuntibus eo ordine quo in choro stant. Cunctisque egressis et stantibus ordinatim ante fores monasterii, portarius vel alius quilibet ad hoc idoneus ab abbate jussus, interim obvium eis adducat episcopum, quo appropinquante flectant omnes genua ante eum : quibus erectis porrigat abbas episcopo sparsorium, osculans ei manum. Et incipiente cantore Responsorium *Audi Israel* si unus, vel *Sint lumbi* si plures fuerint episcopi introeant primum novitii, deinde cæteri, laicis monachis præeuntibus, ita ut abbas eat posterior, manu tenens episcopum. Cum autem venerint in chorum episcopo incumbente orationi, abbas veniat in locum suum, cæteris post eum sicut ad missam ordinatis. Percantato vero Responsorio, abbas erigens episcopum ducat in capitulum, ubi cunctis ordinatim residentibus, accepta benedictione ab episcopo, legat lectionem (107) cui cantor innuerit : qua finita dicto *Benedicite*, osculetur abbas episcopum et comites ejus, nisi prius episcopus voluerit aliquid dicere pro ædificatione. Deinde surgentes omnes et inclinantes ad benedictionem episcopi, quam abbas debet requirere, nisi antea in oratorio dederit : responso *Amen*, egrediantur, et deducatur episcopus ad hospitium. Sciendum autem quod ad nullum recipiendum vadit conventus, nisi ad proprium episcopum et archiepiscopum, et sedis apostolicæ legatos, et regem, et dominum papam, et proprium abbatem. Nulli horum omnium, nisi domino papæ, plusquam semel hæc fiet processio.

CAPUT LXXXVIII.

De hospitibus suscipiendis.

Hospites abbati præsentis loci, sive priori, si abbas defuerit, nuntiandi sunt. Quod si dum sedent ad collationem nuntiandus hospes fuerit, quicumque tenuerit collationem illi nuntietur, et ad ejus nutum portarius uni de fratribus ad hoc opus ab abbate monasterii sibi designatis signum faciat. Abbas

nysii, in Vigilia omnium sanctorum, et prima Dominica Adventus. Rasura conversorum in suo antiquo statu permanente. Ex cap. Gen. an. 1257.

(106) Nota ex sancto Petro Mauricio abbate Cluniacensi in hoc positum fuisse discrimen decimum nostrorum a Cluniacensibus : quod nostri, non illi proprium episcopum agnoscerent (ep. 17, lib. v).

(107) *Legat lectionem, scilicet sacræ Scripturæ iuxta cap. 53 Reg. S. Bened., præcipientis ut coram aspectu legatur lex divina ut ædificetur.*

namque quilibet in suo monasterio portario suo aliquos quos ad hoc idoneos perspexerit, designare debet. Si hospes supervenerit dum Completorium cantatur, portarius sumpto libro et lumine in absconsa, si opus fuerit circa finem Completorii præsens sit ad stallum abbatis, et ei hospitem nuntiet, ad cuius nutum signum alicui de sibi designatis faciat : qui, Portario secum accepto, hospitem recipiat. Aliis vero horis, cui signum factum fuerit hospitem recipere, sumens librum ducat secum alium fratrem. Occurrentes vero hospitibus deponant caputia de capitibus, si tunc superposita fuerint, et sic prostrati super genua (108) ducant ad orationem. Ingressi vero ecclesiam aspergat illos aqua benedicta ille cui officium illud injunctum est : postea faciant orationem incurvi vel prostrati, sicut tempus exigit. Sed si episcopus vel abbas fuerit qui cum suscipit, offerat ei sparsorium osculando manum, et ducto eo ad locum ubi orare debet, subtrahat se paululum cum socio post ipsum orantem, faciens orationem sicut supra dictum est, qua completa signent se et exeant. Dicat *Benedicite* qui sententiam debet legere : deinde flectant semel coram omnibus genua, et erecti osculentur eos, et postmodum resideant. Et lecta sententia si expositione indiget hospes, exponatur ei : deinde ducatur ad hospitium, vel presentetur hospitali : Fratres autem redeant in claustrum. Et sciendum quod missi ad hospites suscipiendos, si tempestive redire non potuerint, nec verum amittant, nec collationem. Si etiam non amittent, qui infirmos communicant vel inungunt, sive confessionem eorum audiunt cum in extremis agunt.

CAPUT LXXXIX.

De dirigendis in via.

Nullus in via dirigatur nisi pro utilitate monasterii. Dirigendus vero ad Laudes, nisi quando statim subsequitur Prima, et ad cæteras horas præter Completorium privatis etiam diebus ad Nocturnos potest accipere benedictionem, quam accepturus surgat pergens ad gradum, et circumvolvens se secundum tempus, vel se inclinet vel prosternatur. Reversus vero non circumvolvat se, sed omni tempore prosternatur. Si cum abbate fuerit exiens sive revertens, ad benedictionem seu ad orationem post Completorium, sive ad satisfactionem post *Gloria* psalmi primi, post abbatem semper se collocet. Qui si majorem missam expectare nequiverit, ad matutinalem communicare poterit. Quem si intra monasterii portam primum horæ canonicæ signum, vel capituli sive collationis præoccupaverit, revertatur (109). Egrediens de monasterio non comedat ante portam monasterii, nec alicubi infra dimidiam leu-

(108) *Prostrati super genua.* In hoc fuit nonnumquam discrimen nostrorum a Cluniacensibus quod nostri non illi in salutatione hospitem prosternerentur juxta cap. 64 Reg. S. Bened.

(109) *Revertatur, ut nimirum nihil operi Dei præponeretur secundum cap. 45 Regul.*

(110) *Genua flectat.* Hoc etiam fuit nostrorum a

cam a monasterio : transeunti autem, et eadem die non regressuro liceat. Egrediens vero sive etiam regrediens, intra monasterium nemini sine licentia loquatur.

Dicturus horas per diem si dies prosternendi fuerit, in terram orationi incumbat dicens *Gloria Patri*, rursum genua flectat (110), silentium tenens quousque locatus ceptam prosequatur horam. Tam die quam nocte dum non æquitaverit, stans horas si non multum gravatur, dicat. Qui vero ad grangias vel ad cellaria, sive ad aliquam habitationem domus illius de qua exit, vadit, nisi se extra pernoctaturum crediderit, benedictionem non accipiat. Similiter et qui inde redit, nisi extra pernoctatus fuerit sive in villa comederit. Benedictiones autem dandæ superegredientes in via et revertentes, dicantur eadem voce, qua collecta horæ canonicæ dicta fuerit præter ad Laudes et ad Vesperas. Et sciendum quod solis hospitibus accepta benedictione egrediendi licet missam cantare ante Evangelium missæ conventus. Abbati quoque egressuro in viam ante Tertiam in æstate, aut revertenti post Tertiam usque ad Nonam in hieme, licet missam cantare vel audire in diebus jejuniorum et festis duodecim Lectionum, et in septimana Paschæ et Pentecostes, et Nativitate Domini, et præcipuis defunctorum officiis.

Jejunia consuetudinaria tam æstate quam hieme juxta consuetudinem teneant, nisi forte abbas quispiam eum secum prandere fecerit, et hoc in suis tantummodo monasteriis, aut quilibet episcopus vel archiepiscopus : seu etiam sedis apostolicæ legatus. At jejunia præcipua quibus videlicet in ordine nostro cibus tantum quadragesimalibus vesci mos est, juxta morem custodiat : ad mensam non loquatur : sagimine non vescatur : in plumis non jaceat, nisi forte stramen vel aliud tale quid super quod jaceat sine magno labore aut sumptu habere non possit. Et sciendum quod tam abbates quam monachi sagum, quod vulgo dicitur stratum, secum possunt deferre (111) et cervical. Qui autem pro strato sagum portare voluerit, liceat ei : tantum observet ne sint pretiosa vel curiosa. Porro rediens domum, nisi eadem qua exiit die redierit, mox ad orationem eat. Ingressurus oratorium aqua se benedicta aspergat : orationem in choro (si conventum non invenerit) pronus vel prostratus secundum tempus faciat ; quod si invenerit, non tamen canonicam horam dicentem, oret extra chorum : nam ad horam regularem mox ut venerit intrare debet, vel sociandus psallentibus, si ante *Gloria* venerit : vel si post, ad gradum satisfactorius, nisi jam *Kyrie eleison* dici invenerit. Si ostium oratorii obseratum invenerit, ibidem oret. Si intra curiam monasterii fuerit dum Cluniacensibus discrimen undecimum, quod nostri non illi, ipso etiam Petro Cluniacens. teste, ad horas canonicas genua flecterent in via constituti juxta cap. Reg. S. Bened. 50.

(111) *Possunt deferre.* Hoc eis concessum ut secundum Reg. etiam in via constituti super *mattam* et *sagum* dormirent. Vide c. ejusdem Reg. 55.

signum pulsatur in ecclesia ad refectionem, versum A perdet si non occurrerit. Si mensæ campanam pulsari invenerit, divertat in refectory, ut cum aliis versum incipiat: quem si jam inceptum invenerit, oratum vadat. Post orationem facto signo coco vel cellerario an intrare debeat, si annuerit, intret et versum dicat sub silentio, stans et inclinans sicut in conventu fieri solet, benedictionem dicat, nec tamen signum crucis faciat. Hoc autem ad utrumque prandium et ad utramque cœnam æque semper custodiat, excepto quod ad servitorum refectionem intrandi signum non faciat. Quod si ad refectionem ipsorum servitorum tardius venerit, non eum expectent, nec eis discedentibus ipse se moveat. Similiter propter conventum si ad *biberes* venerit, vel propter signum collationis, non se moveat: sic tamen ut ad collationem ante finem veniat. Quod si ad signum collationis vel ad ipsam collationem venerit, statim conventui se jungat, cum eis compleat,

et post Completorium comedat. Si ad Completorium venerit, similiter faciat: si post completorium, similiter comedat, et sic ibi in capitulo compleat. Quod vero de refectione diximus, etiam ipsi teneant qui ea die redeunt qua egressi sunt: qui tamen sollicite provideant ut ad primam semper refectionem veniant.

Et sciendum quod in quacunque abbatiarum nostri ordinis monachus vel conversus nostri ordinis venerit, per omnia sicut in monasterio suo ordinem tenebit. In ecclesia tamen psalmum aut Antiphonam non imponat, lectionem vel responsorium non dicat, nec quidquam de officio sacerdotis hebdomadarii, invitatorii, seu hebdomadarii, quousque abbas jubeat. Quod si prioratum vel aliam obedientiam habuerit, pro obedientia sua nihil faciet. Prior tamen post priorem illius loci primum locum tenebit.

PARS QUARTA.

De cura infirmorum et suffragiis mortuorum.

CAPUT XC.

De vomentibus et sanguinem fluentibus, et servitoribus eorum.

Si sacerdoti ad missam sanguis de naribus fluxerit, afferatur ei aqua in presbyterium a servitoribus ad sanguinem recipiendum et ad se lavandum: quod si ministris contigerit, extra chorum eis similiter serviatur. Alias autem quoties alicui hoc vel etiam vomitus contigerit, frater, cui hoc opus adjunctum est, sequatur eum euntem in Clastrum: et si nox fuerit, cum lumine assistat ei et serviat: donec ablutus in chorum revertatur. Quod si *Venite, exsultemus* vel primus psalmus alterius horæ tunc in ecclesia canitur, ad *Gloria* revertatur in chorum. Qua dicta citius ad eum redeat. Ille vero si ad *Gloria* non fuerit, et in conventu hoc ei contigerit, non satisfaciens eat in stallum suum. Quod si extra conventum ei contigerit, non quidem ad gradum satisfaciat: sed veniens per medium chorum ante abbatem facto signo necessitatis suæ, in stallum suum redeat. Quod si in refectorio contigerit, servitor ejus non inde redeat: sed coco vel cellerario ut eum adjuvent significet. Ille vero si antequam conventus exeat, ad mensam redierit: quod comesturus erat comedat; quem nec conventus expectet, nec ipse si surrexerit propter hoc comedere desinat. Quod si postquam conventus exierit, revertitur: non servitores expectet, sed statim comedat et dicto versu sub silentio, discedat. Si contigerit ut aliquem vomentem, aut sanguinem fluentem servitor eorum non viderit: significet ei quicumque viderit.

CAPUT XCI.

De minutione (112).

Fratres tempore messionis et in Adventu et in Quadragesima et per tres primos dies Nativitatis Domini, Paschæ et Pentecostes, et quando secunda vel tertia die præcipuum jejuniū evenerit, minui non debent: similiter qui extra chorum pro infirmitate est, donec chorum intraverit. Hebdomadarii quoque missæ aut coquinæ vel lectionis mensæ non se minuant, nisi pro gravi necessitate misericordiam in capitulo petentibus concessum fuerit. Reversus vero de via eadem die non se minuat, nisi de concilio abbatis. Et notandum quia quater in anno minui possunt, et si fieri convenienter potest, his minuantur mensibus: Februario, Aprili, Septembri. Quarta vero minutio circa festivitatem sancti *Joannis Baptistæ* fiat. Cum autem pars conventus minui debuerit, dicat prior in capitulo: Illi qui sedent ad illam vel ad illam tabulam, minuantur: caveatur ne secunda vel tertia, seu etiam quarta die duodecim Lectionum veniat dies. Erit tamen in abbatis arbitrio propter hoc non dimittere quin illi de quibus judicaverit, minuantur. Observet tamen ut ii minuantur, sine quibus possunt vigiliæ competenter celebrari.

Si tempus prandii fuerit inter Tertiam et Sextam, scilicet post Evangelium vel ante si necesse fuerit: Si dies jejunii, inter Sextam et Nonam, utroque etiam tempore post Nonam, si necessitas exegerit: accenso igne in calefactorio ab eo cui prior jusserit, præparent se ad minuendum: interim veniat minor jussu prioris. Qui minuti fuerint pergant præ-

(112) *Minutio*, vel a sanguine minuendo vel a minuendis viribus dicitur.

gestare in refectorium, si voluerint et spatium habuerint. Ex hinc omni tempore lectionis vel laboris potest minutus aut jacere in lecto suo, aut sedere in capitulo et in claustro donec ingrediatur chorum: similiter dum extra chorum fuerit non legat nec cantet. Et notandum quod minuti et infirmi qui extra chorum sunt, privatas venias non petunt in Ecclesia donec chorum intraverint: excepta oratione Quadragesimæ. Minuti autem in æstate, quando conventus jejunit post Evangelium comedant. Similiter in hieme festis conventus vacat lectioni, claustrium non egrediatur, nec aliud quid faciat aliquis de obedientia sua: nisi prior, aut sacrista, aut cellerarius, vel magister novitorum: sed, si cocus fuerit, priori de coquina suggerat: si obedientiam habuerit, solatium ejus vicem ejus suppleat. Quod si cantare aut in ecclesia aut extra ecclesiam legere, vel mandatum pauperum, vel aliud quid facere debet, significet de eo alicui, et ille faciat quandiu extra chorum fuerit. Hebdomadarium tamen invitatorii de officio suo nullum signum facere oportebit, nec hebdomadarium missæ de suo, nisi de missa tantum. De cætero minutus quandiu extra chorum fuerit: et quando lectioni vacat die tertia tempore laboris non significet: nisi de confessione: de missa auscultanda, vel etiam de bibere. Ad horas ingrediatur ecclesiam assidens statim ut venerit in primo ingressu, et post orationem signet se sedens. Deinde non prosternat se nec inclinet ad *Gloria*, nec stet nisi ad *Magnificat*, et ad *Te Deum laudamus*, ad *Evangelium*, ad *Benedictus*. Ad privatas tamen missas si necesse fuerit potest rogatus adjuvare, et ad hoc in aliam partem per ante chorum transire. Ad missas etiam communes, quando conventus deerit, potest adjuvare. Post horam vero ante alios egrediatur. Prima et secunda die absente conventu, si necesse fuerit, chorum ingrediatur: et sedeat ad Psalmos tantum. De cætero sicut sanus ibidem se habeat. Hoc etiam infirmus de infirmitorio: et qui extra chorum est tempore scationis et messonis faciat, excepto quod nec Antiphonam incipiat, nec psalmum imponat: nec officium hebdomadarii missæ vel invitatorii agat: si adsit alius qui hoc facere possit et debeat. In refectorio vero sicut cæteri se agat minutus: de cibo suo (113) nihil distribuatur. Nam in hieme prima die dabitur ei dimidia libra panis albi præter communem panem cum una pitantia. Si autem Dominica fuerit detur ei sicut in æstate. In secunda et tertia die ad mistum post Tertiam dabitur ei una pitantia (114) cum integra libra panis albi et pane communi. In quarta autem die tam hieme quam æstate una cum pulmentis detur ei pitantia. In æstate vero per tres dies dabuntur ei ad prandium pulmenta communia et libra panis albi, præter communem panem cum una pitantia.

(113) *De cibo suo*, id est de pitantia sua quæ illi ultra pulmenta regularia concedebatur.

(114) *Pitantia*, a pietate dicitur, est autem sereculum melius quam pulmentum regulare

Ad cœnam vero per tres dies qualiscunque dabitur ei pitantia. Cui panem incidere (105) et alia ministrare servitor vel qui juxta eum sedet potest si necesse fuerit, et hoc tantum prima die. Post refectionem vero cum cæteris pergat ad ecclesiam: et divertens (sicut diximus) in primo membro stet, donec conventus ingrediatur chorum, et tunc residens persolvat quod restat de gratiarum actione: quod si ecclesia unius altaris tantum fuerit, et tunc et ad horas diei divertat in capitulo. Si æstas fuerit, post Nonam præcedat fratres euntes in refectorium ad hiberes, et intrante priore stet, donec ille resideat.

Post collationem vero intrantibus fratribus in chorum in loco solito, divertens statim sedeat, et signans se post orationem egrediatur si voluerit in capitulo cantare Completorium: quo cantato et oratione finita, signans se et aspergens aqua benedicta, revertatur ad lectum vel ad oratorium si voluerit: ante eos tamen ingrediatur dormitorium. Pulsato vero signo ad vigiliis ingrediens ecclesiam resideat, et facta oratione signans se eat in infirmitorium sive in capitulo cantare vigiliis. In his vigiliis possunt breviores quam in conventu lectiones fieri, et sub una benedictione tres, si tres tantum dicendæ sunt, vel quatuor in duodecim Lectionum legi. Qui prior sacerdotum ordine conversionis ibi fuerit, totum officium, si complere potest, compleat, excepto quod ad ministerium abbatis vel prioris attinet, si quis horum adfuerit: lectiones tamen alii, si fuerit qui legere possit, injungat. Totum etiam officium si complere non potuerit, compleat cui ipse innuerit. Absentibus sacerdotibus, aliorum graduum clerici idem inter se observent.

Et sciendum quod officium defunctorum, vel aliud quid cantari hic non permittitur, nisi sint præcipua officia defunctorum, et pro præsentis defuncto diebus quibus conventus celebrat. Si vero solus sive in capitulo sive in infirmitorio fuerit, si fieri potest, solatium quod eum adjuvare ad officium completum possit, provideatur: quo completo eat dormitorium. Nam cæteras horas diei non extra cantare, sed intus ex integro auscultare debet. Ad primam minuti revertantur in ecclesiam. Diebus vero festis dum signum capituli pulsatur, ingrediantur capitulum sicut cæteri: aliis vero diebus intrent per retro chorum inter sedem abbatis et prioris ordinantes se ordine suo ubi non petant veniam nisi quis fuerit clamatus. Si dies jejunii fuerit, secundo et tertio die accipiant post Tertiam mistum in refectorio.

Tertia die ingrediuntur in chorum omnibus diebus ad Primam tam in æstate quam in hieme. Ipso die possunt sedere in choro duos psalmos, primum scilicet et secundum ad omnes horas diei: ad Vesperas tamen et ad Primam non sedeant, nisi quomodo conventus. Tempore etiam laboris in claustro

(105) *Panem incidere*, etc., quia nempe tunc temporis usque ad deliquium fere minuebantur. Hinc tot illis indulgentiæ quæ hoc capite leguntur.

cantare aut legere, nec tamen in oratorio ire ad A orationem. Tempore etiam laboris et lectionis calciati, et super cotos in lecto quiescere : quod semper facere possunt, nisi quando conventus in dormitorio dormierit. Tertia nocte remanebunt a vigiliis, nisi præcipuum festum scilicet cum sit sermo in capitulo. Quarto die sicut cæteri ad laborem se præparent; quibus tamen prior pro minutione sua, aliquem minorem laborem debet injungere, vel laborem omnino remittere.

CAPUT XCII.

De infirmis extra chorum.

Quoties aliquis exierit de choro pro infirmitate, in subsequenti capitulo petat inde veniam, etiam si jussus fuerit remanere, et dicat causam exitus sui. Quod si septimanarius coquinæ fuerit, Dominica die benedictionem egressionis cum socio suo recipiat : ad horas diei privatis diebus sicut cæteri prosternatur. In chorum redeat ad quamlibet horam noctis vel diei si voluerit, sive etiam ad missam. Cætera vero per omnia sicut minutus dum extra chorum est agat, excepto quod mistum non sumat et in capitulo sponte veniam petat : quod si aliquis talem et tam apertam infirmitatem habuerit, ut videri vel intelligi evidenter possit, quod nec conventum tenere, nec in infirmitorio valeat proficere, ejus infirmitas in capitulo manifestetur, et exhinc in ecclesia ubi et quomodo abbas providerit, cantet, legat et operetur, prout infirmitas ejus permiserit, et abbas constituerit. Cæterum qui certam non habet infirmitatem, si post unum aut duos dies non convalescit, ad arbitrium abbatis ingrediatur infirmitorium. Et sciendum quod qui de via redierit, si coram omnibus ejiciatur : in capitulo inde veniam petere non debet. Qui autem de via veniunt, inde benedictionem accipere non tenentur, veniam tamen petant.

CAPUT XCIII.

De infirmis qui sunt in infirmitorio.

Infirmi de infirmitorio possunt loqui cum infirmario : sed non nisi in certo loco ad hoc determinato : et hoc silenter et tantum de necessariis. In quem qui ingredi voluerit, signo ab infirmario licentia postulata et accepta ingrediatur. Ubi quando unus aliquis cum infirmario fuerit, alius ingrediendi non habeat licentiam. Qui autem ita infirmus fuerit ut continue jaceat, aut subita infirmitate gravatus, utpote febrium aut aliqua alia gravi lecto jacere compellitur : interim ibi cum infirmario et infirmarius cum eo, si opus fuerit, loqui poterunt : et hoc ipsum silenter. At ubi melioratus huc et illuc deambulare poterit : silentium more solito teneat, nisi forte alicui magna adhuc infirmitate detento abbas loqui ad lectum amplius judicaverit expedire.

Ad mensam non loquantur, neque ex quo signum

canonicæ horæ dimissum fuerit donec ipsum opus perficiatur, præter eos qui per se nequeunt de lecto surgere. Vigiliis, sicut supra diximus, cum in ecclesia incipiuntur, in infirmitorio cantent : et præcipua defunctorum officia tantum ibi dicantur. Horas diei simul congregati cantent. Dehinc qui voluerit eat in ecclesiam ad horas : ad missam vero quotidie, nisi multum graventur. Notandum tamen quod illi quos gravat infirmitas, neque in Ecclesia, neque in infirmitorio, neque ad horas, sive ad missam, nisi ad *Agnus Dei* genua flectant : ad benedictionem vero novitii in ordine suo in choro sint et sedeant qui voluerint. Qui communicare voluerit extra chorum, pacem accipiat ab aliquo de conventu communicaturo. Quod si forte defuerit ille qui hospitibus pacem dare debet, infirmis primum deferat, et sic ad communionem ordine suo accedant, et hoc tantum ad missam matutinalem. Ad missas non auxilientur nec serviant, nisi tempore messionis. Non licet ingredi ecclesiam, nisi quando in ea opus Dei celebratur, nec in claustro demorari; nec cum monachis qui conventum tenent significare, sed quantum possunt, ne ab ipsis vel ab aliis hominibus videantur, observent. Si quis tamen habet infirmitatem, quæ nec multum eum debilitet, nec comedendi turbet appetitum, ut puta inflatura vel incisio membrorum, aut aliquid hujusmodi, hic talis nec super culcitram jaceat nec jejunia consueta solvat, nec cibos refectorii mutet. Non apparentem quis habens infirmitatem, nec legat (146) nec operetur. Nam cujus infirmitas evidens fuerit, legat et operetur, non ad suum tamen arbitrium, sed horis quibus ei constituerit.

Quod si quis talis fuerit, qui cæteros inquietare, aut de ista infirmorum institutione murmurare, aut in aliquo transgredi præsumat, corripiatur : quod si sæpe correptus non emendaverit, si ita videtur abbati, indicetur ejus perversitas in capitulo, ubi vocatus coram omnibus arguatur : quod si nec sic se correxerit, si ejus permittit infirmitas, regulari etiam disciplinæ subjaceat. Non redeant in conventum, nisi prius indicaverint abbati, cujus accepta licentia, qua voluerint hora chorum ingrediantur, jejuni tamen, nisi in via dirigendi sint. Quod si abbas hospes nostri ordinis in infirmitorio fuerit, vel cum duobus tantum, vel cum singulis loqui poterit, exceptis servitoribus qui ei deputantur. Abbas vero quicumque in infirmitorio fuerit, postquam tantum convalescit ut jam non decumbat lectulo sed egrediatur et ingrediatur, a *Gloria* primi psalmi regularis Completorii, monachorum regulam debet observare silentii. Si autem gravi infirmitate tenetur, liceat ei secundum necessitatem suam agere, servata tamen in omnibus honestate et gravitate : quod si episcopus nostri ordinis in infirmitorio fuerit, cum eo post Completorium loqui poterit.

(146) *Nec legat*, scilicet in refectorio vel in ecclesia, nam privatim legere poterat.

CAPUT XCIV.

Quo ordine inungantur infirmi.

Ad inungendum infirmum pulsetur signum tandiu donec unum *Pater noster* dici possit. Et facto parvo intervallo iterum pulsetur signum eadem mora : et tunc induatur abbas alba, stola et manipulo, Virgam sumens pastorem. Qui si defuerit, aut cantor faciat, aut cui innuerit. Quo induto et signo semel pulsato, veniat conventus in chorum : et sic incipientes psalmum *Beatus qui intelligit*, deinde *Judica me, Deus*, et post *Vocem ea 2.* uniuersique psalmo adjunctes *Gloria Patri*, procedant eo ordine quo stant in choro, sacerdotibus sequentibus abbatem post crucem, et lumen in absconsa et aquam benedictam. Si autem necesse fuerit, psalmus ultimus repetatur. Sacrista vero pergens in ordine suo, ferat oleum et stupas vel pannum ad detergendum uncturam. Quoties dicitur *Per istam sanctam unctionem*, stupæ mittentur vel pannus, quas postea in piscinam ad hoc deputatam comburat. Et cum pervenerint ad infirmum finitis psalmis, qui unctionis agit officium dicat *Pax huic domui* : et conventus respondeat, *Amen*. Et statim sacerdos subsequatur *Dominus vobiscum*, et dicat hanc orationem, *Onnipotens sempiternus Deus, qui per beatum Jacobum. Qua finita et responso Amen*, dicat infirmus suum *Confiteor* : et si illud dicere nescierit vel non quiverit, tundens pectus dicat *Mea culpa, de omnibus peccatis meis, precor vos, orate pro me* : tunc dicatur ei ab omni conventu, *Misereatur tui*, etc. Et post abbas si adfuerit dicat hanc absolutionem, *Dominus Jesus Christus*, etc. Si vero abbas defuerit, dicat ipse qui inungit *Indulgentiam et remissionem* : quo dicto qui inunxerit offerat ei crucem ad osculandum. Quo facto et cruce reddita, dicat *Per istam sanctam unctionem*, etc. Et sic inunctionis impleat officium : et inuncto infirmo, dicat conventus psalmum *Benedic* primum : deinde dicantur *Pater noster* et preces, ut in *Collectaneo* scriptæ sunt et postea orationes ; prima quidem *Oremus Dominum nostrum Jesum Christum, fratres* : secunda, *Propitietur Dominus* : tertia, *Da veniam, Domine, famulo tuo* : quarta, *Benedicat te Deus Pater sanctus* : quinta, *Benedicat te Deus cæli* : sexta, *Benedicat te Deus Pater qui in principio*, etc.

Quibus expletis, omnes exeant : quod si statim communicari debuerit, eat cum ministris ad ecclesiam qui eum perunxit, aut alius pro eo, si necesse fuerit. Et ablutis manibus in piscina, deferat sanctam communionem cum calice offertorio cooperto, præeunte cruce, lumine, aqua benedicta. Alius etiam inter lumen et aquam deferat ampullam vinariam ad conspergendos digitos in calice. Cum ad infirmum veniunt, qui fert aquam aspergat eum. Sacerdos vero dicat ei. *Ecce, frater, corpus Domini nostri Jesu Christi quod tibi deferimus ; credis hoc illud esse, in quo est salus, vita et resurrectio nostra ?* quo respondente, *Credo*, moneat dicere *Confiteor*, si monachus est. Quo dicto sacerdos cum his qui

aderunt, dicat : *Misereatur tui*, et postea solus subjungat *Indulgentiam* : deinde communicet eum dicens, *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat te in vitam æternam*. Si conversus est vel monachus qui non intelligit litteras idem illi Romane exponat sacerdos : et conversus romane confiteatur se peccasse cogitatione, locutione et opere. Similiter monachus romane confiteatur, si suum nescierit *Confiteor*. Idem quoque fiat, quoties gravi necessitate quis tenetur. Quod enim de fide sua infirmus interrogari præcipitur, non de omnibus infirmis : sed tantum de inunctis et de his qui in extremis videntur agere, intelligimus. Similiter etiam aliis vicibus quando communicant infirmi monachi vel conversi, non permittat sacerdos aliquam evenire negligentiam, sed de his quæ ad hoc necessaria sunt loquatur : quo communicato, discedant.

CAPUT XCV.

Quomodo agatur circa defunctum.

Cum aliquis morti penitus appropinquaverit, ponatur ad terram super sagum, supposito prius cinere in modum crucis, et aliqua matta, vel straminis aliquanto. Dehinc percussa crebris ictibus tabula in claustro, et pulsato signo in ecclesia ubicunque conventus fuerit quater, quomodo bis fieri ad inungendum infirmum determinatum est : si conventus intra claustum fuerit, occurrant omnes velociter ad morientem, *Credo in Deum* dicentes bis vel ter, tam alte ut possint audiri. Si vero extra, quam citius poterit, cum gravitate tamen occurrat : nisi forte tempore secationis vel messionis tantum, pro aliqua gravi necessitate abbati deferat *Collectaneum* : et sacrista stolam et baculum ducens secum qui deferat crucem, lumen, thuribulum et aquam benedictam.

Si ad collationem sederint, audita tabula dicat lector, *Tu autem, Domine*, et abbas, *Adjutorium nostrum*. Qui tunc forte præsens non fuerit, non satisfaciat ad gradum, sed in crastino veniam petat in capitulo : si in oratorio ad missas vel ad canonicas horas vel Sabbato ad *Mandatum* fuerint, abbas aut prior et quos abbas jusserit, eat. Si autem viderit cantor quod pro festinatione possint cæteri ad defunctum convenienter occurrere, solito citius impleant opus inceptum et alios subsequantur. Quod si præcipua fuerit solemnitas, propter hoc Vesperæ vel Nocturni celerius non dicantur. Quod maxime in præcipuis solemnitatibus observetur. Et sciendum quia Dominicis et festis diebus Laudes sive Matutini, qui secundum Regulam post Nocturnos statim debent subsequi, licet ea hora tabula pulsaverit, non intermittentur ; similiter nec Prima privatis diebus post Laudes in hieme. Officium quoque defunctorum ubicunque sequi debuerit, quamvis pulset tabula, non intermittetur. Dicta itaque *Litania* si adhuc vixerit, dicantur septem *Psalmi pœnitentiales* : quod si nondum obierit, discedant, relinquentes ibi crucem et aquam benedictam.

Egressa anima incipiat cantor, *Subvenite*, cæteris

eundem cantum subsequenter, et deinde *Kyrie A eleison, Christe eleison, Kyrie eleison*. Dehinc *Oremus, Tibi, Domine, commendamus*. Post illam Collectam deferatur mortuus ad lavandum: provideat autem prior a quibus et quomodo abluatur et involvatur. Interim fratribus seorsum a defuncto ordinatis circa abbatem sicut in choro prout locus permiserit et quisque abbas in suo dictaverit monasterio, conversis laicis seorsum existentibus, abbas cæteras quæ sequuntur subsequatur Collectas: scilicet, *Deus pietatis, et diri vulneris, viam tuam, Omnipotens sempiternus Deus, qui humanæ: Suscipe, Domine, animam servi tui*, adjuncta ei illa, *Partem beatæ resurrectionis*, et post hanc responso a conventu *Amen*, incipiatur mox Psalterium *Beatus vir*.

Post lavationem corporis allato corpore abbas aspergens illud aqua benedicta et thurificans, dicat omnibus audientibus *Pater noster*. Dicto igitur ab abbate, *Et ne nos inducas*, et responso a cæteris, *Sed libera nos a malo*, dicat abbas, *A porta inferi: deinde, Nihil proficiat inimicus in eo: et post Dominus vobiscum; Oremus, Deus cui soli competit: quam cum inceperit, procedant ad caput processionis ministri cum cruce, absconsa, thuribulo et aqua benedicta. Dicta itaque Collecta, et responso a conventu Amen, imponat cantor Responsorium *Libera me, Domine, de morte: et sic efferant corpus in ecclesiam sequentes crucem eo ordine quo stant in choro, ita ut laici monachi præcedant clericos, post quos incedat abbas cum stola et baculo, vel quicumque officium fecerit: postea Novitii, deinde defunctus a quatuor vel pluribus quibus prior jusserit, sublatus, quos et conversi subsequantur. Dum vero defunctus effertur ad ecclesiam, si cantatur hora canonica, videat cantor quid canitur. Si dicitur *Evangelium*, vel *Te Deum laudamus*, vel aliquod Responsorium, subsistant parumper in claustro donec finitum sit, et tunc intrent cantantes. Si vero aliud chorus cantaverit, non differant intrare: et chorus intermisso quod cantabat, cantet cum eis donec post Collectam resumant quod fuerat intermissum. Qui venientes ad ecclesiam deponant corpus in choro, nisi ita sit fetidum, ut in ecclesia poni non possit. Abbas autem provideat ubi corpus ponatur. Finito cantu et fratribus ordinatis ad caput defuncti cum cruce, et thuribulo, et aqua benedicta eo ordine quo in ecclesia venerunt, et lumine super candelabrum posito ad caput defuncti, abbas stans post eos faciat commendationem. Interim fratres habeant vultus ad alterutrum, facta commendatione, deponant ibi aquam benedictam et crucem. Quo facto qui ab hora exierant eant in capitulum, et reincipiant horam et compleant. Vigiliis, Laudes et Vesperas non incipiant a capite, sed ubi dimiserunt. Et quod omissum erat implentes usque ad id quod cantatur in Choro, redeant in conventum, sine satisfactione tamen, quandoque exierint.**

Porro, si tabula pulsatur quando dicitur officium

pro defunctis, relictis paucis in choro quibus cantor innuerit, conventus exiet ad defunctum, nisi forte officium præcipuum fuerit, quod intermittere non licet: de quo faciendum est sicut diximus de horis canonicis. Si capitulum intermiserant, revertantur illic complentes quod remanserat, et ibi præsens defunctus absolvatur: quod si abbas tunc defuerit in primo Capitulo cui adfuerit absolvat eum. Si refectorium intermiserant, revertantur ad refectorem, etiam in Quadragesima, ita ut nec signum in ecclesia, campana in refectorio pulsetur, nec versus repetatur, nec Lector benedictionem petat, sed incipiat ubi finierat: qui vero nondum inceperant comedere, manentes ad corpus, postea comedant. Porro omnimodis abbas provideat, ut corpus nunquam solum remaneat. Statim autem finita commendatione residentes in choro eo ordine quo intraverunt, et quo ad omnia intervalla æqualiter se debent habere, ibi incipiant psalterium ubi in infirmitorio dimiserant, si tamen inceptum fuit: quod si inceptum non fuit, incipiant a capite semper dicentes: *Requiem æternam totum versum, dum signum pulsatur ad horam. Quod si psalterium finierint antequam corpus sepeliatur, dicant plenarium officium defunctorum ab hora prandii usque ad noctem, Placebo et Verba: post secundum psalterium Placebo et Dominus regit: post tertium Placebo et Expectans. Ex quo nox fuerit usque post Sextam sequentis diei, Verba mea, et Exsultabunt, Dominus regit me, et Exsultabunt, Expectans, et Exsultabunt, hebdomadario lectiones legente (si dies fuerit) legat eas cui cantor injunxerit: quo percantato iterum incipiant psalterium: quod si et ipsum finierint, eodem modo secundum officium, id est *Dominus regit me*, persolvant: quod si adhuc defunctus supererit, iterum incipiant psalterium, quo finito eodem modo tertium officium compleant. Hæc autem officia omnia cantando dicantur voce mediocri, et Responsorium *Libera me, Domine*, non dicatur, nisi in tertio officio, et cum primo tantum Versu et una Collecta singulariter dicatur scilicet *Inclina, Domine*, et Psalteria cum *Requiem æternam* singulariter dicto terminentur. Et quidquid pro eo dicitur, quandiu insepultum fuerit, singulariter dicatur.*

Cum præsens defunctus est in ecclesia, si conventus officium defunctorum post Laudes et Vesperas celebrat, similiter celebrent qui sunt in infirmitorio: et qui in Capitulo vigiliis dixerint, dicant officium defunctorum quale est dicendum in choro. Qui vigiliant circa defunctum, nisi prius finito psalterio dixerint officium defunctorum post Vigiliis et Laudes regulares, quas ibidem dixerint, idem officium non omittant. In consuetudinario vero officio quod agitur post Vesperas sive post Nocturnos, dicatur prima Collecta pro eo: deinde consuetae, nisi fuerit solemne officium defunctorum, in quo solemniter post primam Collectam hæc tantum debet sequi tam ad Vesperas et ad Laudes, quam ad missam. Si vero

missa fuerit pro eo, in conventu dicatur ejus Collecta prima, id est *Inclina, et Omnipotens sempiterne Deus qui vivorum*, quod si fuerit solemne Tricenarium, interponatur *Deus veniæ*.

CAPUT XCVI.

Item de defunctis postquam sunt in ecclesia.

Omni die quo jejunamus tam æstate quam hieme si ab initio Nonæ usque ad principium Laudum obierit aliquis, dicta missa post Primam sepeliatur. Si ab initio Laudum usque ad finem Primæ transierit, post Tertiam tumuletur. Si inde usque ad Tertiam mortuus fuerit, post Sextam sepeliatur. Si ab initio Tertie usque ad Sextam, ita ut ante Sextam missam habere possit, ante Nonam sepeliatur. Si ante Sextam missam habere non potest, post Sextam eam habeat, et inter Nonam et Vesperas sepeliatur. Si inter Sextam et Nonam, dicatur missa ante Nonam, et Nona si necesse est, differatur, et post secundam refectionem sepeliatur. Tempore Quadragesimæ post Nonam poterit dici missa pro defuncto, et post primam refectionem sepeliatur. Tempore autem quo non jejunamus, si a prandio usque ad Laudes sequentis diei obierit, post Primam dicta missa sepulturæ mandetur. Si a Laudibus usque ad finem Primæ, dicta missa post Tertiam tumuletur. Si inde usque ad Tertiam, ante Sextam sepeliatur. Si a Tertia usque ad Sextam, dicta missa post Nonam sepeliatur. Si vero a signo Sextæ horæ usque ad refectionem, hora et missa celerius dicantur, et post missam reficiant fratres; post Nonam vero mortuus sepeliatur. Si duo mortui diversis horis sepeliendi supervenerint, et missam simul habere potuerint, hora qua secundus sepeliendus est, simul sepeliatur, si convenienter fieri potest.

CAPUT XCVII.

De vigiliis circa defunctum.

Cum agenda sunt vigiliæ circa defunctum, si spatium s'ppetit, cantor designet in tabula qui vigilaturi sunt. Quibus in duas partes divisus, pars prima vigilet dimidium spatium quod est a Completorio usque ad Nocturnos, aliis interim dormientibus: et secundum quod opportunum viderit agat sibi matutinas. Circa primi spatii finem eat cui a priore injunctum est: et inspecta hora in horologio secundum quod sacrista indicaverit, si tempus est, eat ad lecta singulorum qui vigilare debent et excitet eos. Quibus chorum ingressis primi recedant: et ipsi matutinas agant sibi, et sic vigilent usque ad Nocturnos. Et veniente conventu, designato cantori psalmo ubi dimiserant, ad lecta redeant dormituri.

Si vero ad conscribendum vigilaturos cantori spatium defuerit: manu designet in choro qui primi vigilare debent: secundos conscribat, et conscriptos alicui de primis ostendat qui eos excitet: et ab utrisque sic agatur ut dictum est. Si prope vigiliis conventus ad defunctum surrexerit: vigilet usque ad vigilias. Hora vero prandii qui ad corpus

remanserant, conventu veniente ad gratias, denuntient intrantibus psalmum ubi dimiserant, et excurrentes per retro chorum eant in refectorium cum servitoribus reficiendi. Si autem in æstate post prandium vigilandum est, qui ante Nonam vigilaverint post Nonam dormiant. Nullus dirigatur in via ex quo frater mortuus fuerit usque post reconditum corpus, nisi gravis necessitas urgeat, quod et ipsum sine abbatis licentia non fiat. Qui officiis deputati sunt, assistant defuncto quantum ratio dictaverit. In conventu, si fieri potest, missa pro eo solemniter dicatur cum Responsorio *Si ambulem* et Tractu *Absolve, Domine*.

CAPUT XCVIII.

Quo ordine missæ vel Collectæ pro præsentis defuncto dicantur.

Omnibus diebus quibus duæ missæ in conventu canuntur, si præsens defunctus fuerit, prima dicatur pro eo solemniter cum duabus Collectis, scilicet *Inclina, Domine, et Omnipotens sempiterne Deus qui vivorum*: secunda vero cum Collectis, quæ ad primam missam dici debuerunt. In Quadragesima tamen et jejuniis Quatuor Temporum: et Dominicis in quibus de aliqua vigilia mane dicenda est missa: et Dominicis diebus: et a Septuagesima usque ad Pascha, et in octavo die Paschæ: et in Adventu Domini cum solemnitas duodecim Lectionum, in qua laborare solemus, in Dominica evenerit: et cum vigilia Nativitatis Domini die Dominica fuerit: et Dominica quando dicitur *Dum medium silentium*: et tribus Dominicis diebus ante Quadragesimam: et Dominica ante Ascensionem cum solemnitas seriana supervenerit: et Dominica quando aliqua historia incipitur: et sexta die a Nativitate Domini: et illis tribus diebus in quibus laboramus in hebdomada Paschæ et Pentecostes: et Dominicalibus officiis, quæ differri non possunt: in jejuniis etiam præcipuis, et præcipuis defunctorum officiis: et Octavis sanctorum, et proprietatibus eorum, qui in Graduali designatum habent officium, præter *Alexandri, Eventii et Theoduli*, cum in Dominica ante Ascensionem evenerint: et in octava sancti *Laurentii* cum in ea dies Dominica fuerit: In omnibus, inquam, his diebus missa de die et Collecta propria pro præsentis defuncto dicatur, et nihilominus pro præsentis defuncto in conventu dicatur. Tribus tamen diebus ante Pascha, nec privatim nec in conventu missa pro præsentis defuncto celebretur. In Cæna tamen Domini et Sabbato, si præsens defunctus fuerit, Collecta pro eo ad missam dicatur. In die vero Nativitatis Domini, Paschæ et Pentecostes omnes missæ in conventu de festo fiant, et Collecta dicatur pro præsentis defuncto: privatim autem qui ex devotione voluerit cantare, licebit pro eo. Qui de festo cantaverint, Collectam dicant pro defuncto, tam post sepulturam quam ante.

Quia vero cavendum est omnimode, ne sine propria missa quisquam fratrum sepulturæ mandetur, si convenienter fieri potest, præsens defunctus mis-

sam habeat in conventu, etiamsi eadem die una vel duæ missæ cantatæ fuerint aut cantandæ. Quod si necessitas temporis aut solemnitate præcipuæ non permiserit, saltem privata missa pro eo dicatur, si hora non impedierit, et secundum distinctiones horarum, quas diximus, sepeliatur. Sciendum autem quod pro hac necessitate omnibus diebus jejuniorum extra Quadragesimam usque ad Nonam, in Quadragesima usque ad Vesperas, tempore quo non jejunamus usque ad prandium poterit missa dici pro defuncto.

Si defuerit in conventu qui hanc more solito cantare valeat, frater de via veniens (si est) hoc adimpleat. Si ille defuerit, aliquis de infirmitorio. Si et iste non aderit, frater quamvis illusionem (117) passus hoc faciat. Si vero et iste defuerit, liceat abbati vel uni de fratribus sacerdotibus monasterii secundam missam cantare. Præsente nihilominus defuncto vel ante sepulturam vel post, eadem die, exceptis supradictis tribus diebus, nullus nisi pro eo missam cantare præsumat: nisi secundum dispositionem abbatis, quando fratres communicare debent, aut officiales audire convenit missam in aliqua præcipua festivitate.

CAPUT XCIX.

Quo ordine efferatur ad tumulum.

Dum efferendus fuerit ad tumulum, induatur abbas alba, stola, manipulo cum baculo: et pulsato signo sicut ad missam, qui psalmos cantant, finito psalmo vertant se ad altare. Abbas vero et qui crucem, lumen, incensum, cum thuribulo et aquam benedictam ferunt: ordinentur ad caput defuncti hoc modo. Prius aqua, postea lumen: deinde crux, ultimus abbas. Thuriferarius vero juxta abbatem: ut quoties abbas corpus thurificaverit ad finem uniuscujusque Collectæ, paratum tribuat ei thuribulum. Cantor vero vel cui ipse injunxerit, teneat ei *Collectaneum*. Interim fratres vertant se ad alterutrum. Expleto itaque officio, eat thuriferarius in ordinem suum, scilicet inter lumen et aquam. Et tunc imposita Antiphona a cantore, exeant cantando Psalmos, scilicet *In exitu Israel; Confitemini 4. Quemadmodum; Memento, Domine, David; Domine, probasti; Domine, clamavi; Voce mea 2.* Et post Psalmos dicatur *Versus Requiem æternam*, et Antiphona *Chorus angelorum*, et statim *Clementissime Domine*, cantando, et dum dicitur, *Domine, miserere super peccatore*, omnes petant veniam. Incedant autem eo ordine quo stant in choro sacerdotibus præeuntibus: ita ut abbas eat primus scilicet post crucem, novitii vero post monachos. Sed et quatuor fratres vel plures a priore provisi, induti scapularia subtus cucullas sustollant corpus. Aliquis autem remaneat qui et ecclesiam et claustrum custodiat. Dum ad tumulum pervenerint, abbas et ministri ordinentur ad caput fossæ. Qui vero corpus deferunt

ponentes illud a parte meridiana, exuant cucullas et sint parati ad corpus sepeliendum. Quo tumulto reinduti cucullas, revertantur ad chorum in ordine suo. Fratres vero vertentes facies ad alterutrum seorsum ab abbate post eos cantantes ita ordinentur, ut priores sint a parte defuncti.

Interim abbas officium peragens, solis ministris sibi respondentibus, si tumulus nondum paratus est cum ad *Temeritatis quidem* venerit, dicat de sequentibus Collectis, hac reservata. Quo præparato antequam inchoet ipsam Collectam, aspergat corpus, postea fossam. Deinde thurificato corpore, tradat thuribulum illi qui est in fossa, ut eam thurificet. Moxque deponatur corpus, et iterum aspergatur ab abbate, et ab illo qui in fossa est thurificetur. Quo aperto, abbas super eum terram semel projiciat. Quo facto, retrahat se contra sepulcrum, incipiens *Temeritatis quidem* ordinatis ante eum cruce, lumine, thuribulo, aqua benedicta, et sic consummet cætera que restant. Quibus consummatis, incipientes septem Psalmos penitentiales, revertantur ad ecclesiam verso ordine, scilicet laicis monachis præeuntibus, et si fuerint novitii, eant primi: et ingressi medium chorum, stent eo ordine quo venerunt, donec sacerdotes a superiori parte prosternantur. Interim abbas exutus veste sacerdotali prosternat se in presbyterio ante altare, et priores post eum. Quod si alius fecerit obsequium, exutus veste sacerdotali prosternatur in primo ordine inter priores. Post psalmos dicto *Requiem æternam* et quod in *Collectaneo* habetur, discedant.

Fratres qui extra chorum sunt pro infirmitate, et minuti ad exitum morientis et ad sepulturam, et ad septem Psalmos post sepulturam, si possint, ordine suo consistant. Sin autem, impossibilitatem suam abbati suggerant: ab his vero quæ in ecclesia pro eo aguntur, permittantur abesse. Qui in infirmitorio sunt, si potuerint, similiter ordine suo exeant ad tumulum. Reversi vero in ecclesiam extra chorum, se prosternant sicut et novitii. Conversi autem in suo choro vel in retrochoro. Dehinc fiant plura brevvia (118), quæ dentur portario distribuenda peregrinis. Quidquid vero pro eo fit antequam terræ tradatur, erit extra debitum quod ei debetur. Hoc est autem debitum, ut Collecta pro eo dicatur in conventu ad officium defunctorum, in Vesperis et Laudibus usque ad tricesimum diem: scilicet *Deus cui proprium est*, et hæc eadem in missa quotidiana diebus totidem repetatur. Quibus finitis, tricesima die commemorante cantore absolvatur in capitulo, et tunc jungatur in Collectam, scilicet *Omnipotens sempiternæ Deus cui nunquam*. Et ab unoquoque sacerdote tres Missæ privatim, et ab unoquoque clerico Psalterium, et qui ipsum ignorant, centies quinquagies *Miserere mei, Deus*. Qui etiam ipsum ignorant, toties *Pater noster* dicant. Si qui nostri ordinis

(117) *Illusionem*, ergo excepta hujusmodi necessitate non solebant illusionem passi missam celebrare.

(118) *Brevvia*, id est schedulæ, orationes et suffragia pro defuncto ab aliis monasteriis postulantes.

supervenerit et ibi obierit : tantum pro eo agatur, A ac si illius domus professus fuisset, nihilominus tamen pro eo in propria domo agatur.

Tempore Cisterciensis capituli sequenti die post Exaltationem sanctæ crucis, post sermonem habitum in capitulo, cum devotione stantibus omnibus, ab eo qui capitulum tenet, absolvantur defuncti nostri, ita dicente, *Animæ fratrum et familiarium nostrorum hoc anno defunctorum requiescant in pace, et respondentes omnes Amen, dicant De profundis : et post flectentes genua, etiam Dominicis diebus, dicant Pater noster, et qui præsidet, dicat Et ne nos inducas in tentationem : A porta inferi : Dominus vobiscum : Oremus, Deus veniæ largiter, etc., in fine post Dominus vobiscum, Requiescant in pace, Amen. Eodem modo fiat absolutio decimo quinto B Kalendis Octobris in unaquaque abbacia ordinis nostri commemorante cantore, et eodem die ad Vesperas incipiatur solemne Tricenarium, nisi forte in crastino dies præcipui jejunii vel Dominica dies occurrerit. Quod cum contigerit, absolutio quidem non differetur, sed in die sancti *Mauricii*, nisi forte et ipsum dies Dominica sequi debuerit, ad Vesperas incipietur solemne Tricenarium, et sequens dies quæ tunc prima erit Tricenarii, solemniter agetur. Post absolutionem defunctorum prosequatur qui capitulum tenet, et dicat quid amplius pro eis fieri debeat, et hoc est debitum. *Tres præbendæ* omni die in unaquaque nostri ordinis abbacia : ab unoquoque etiam sacerdote *viginti missæ* infra annum : a cæteris *decem psalteria* : ab iis qui Psalterium nesciunt, mille quingentis vicibus *Miserere mei, Deus, vel toties Pater noster.**

In quibus omnibus, si priusquam persoluta fuerint, de parentibus seu de familiaribus nostris, vel etiam de fratribus nostri ordinis aliquis obierit, recipi poterit, nisi forte ea aliquis per negligentiam suam nondum persolverit. Si quis tamen, quamvis adhuc debito teneatur capituli : vel etiam aliis temporibus, quandiu debet aliquam missam pro defunctis, de præsentis solemnitate ex devotione cantare voluerit : non ei reputabitur pro negligentia. Et ex quo hæc absolutio facta est, unusquisque quod fratribus suis debet, non exspectato reditu abbatum de capitulo, devote, ut Dominus cuique dederit, solvere satagat.

Et cum abbates de Cisterciensi capitulo venerint, prima die qua in suo quisque fuerit capitulo, ad admonitionem cantoris iterum absolvantur cum flexione genuum, etiam Dominicis et festis diebus. Omnibus quoque Tricenarii diebus Collecta Tricenarii pro eis in conventu (exceptis duodecim lectionum diebus) tam ad missas quam ad officia dicatur. Super hæc omnia, missa una quotidie, excepto *Natali Domini, Parasceve, Sabbato Paschæ, et ipso die Paschæ et Pentecostes* tam pro eis quam pro aliis omnibus de ordine nostro, qui ab hoc sæculo migraverunt vel quotidie migrant, dicatur.

Forma Brevium pro Defuncto scribendorum.

Prima Augusti obiit in monasterio N. Nonus N. de N. sacerdos et sacrista ejusdem monasterii : pro cujus anima, vestras precamur orationes ex charitate, et orabimus pro vestris. Et sic de similibus, mutatis mutandis ; die scilicet, loco, nomine, ordine et officio, prout continget.

CAPUT C.

De parentibus nostris.

Patres, matres, fratres, sorores et consanguinei defuncti fratrum ordinis nostri, in Cisterciensi capitulo in conventu abbatum extremo die nominatim absolvi debent. Similiter fiet in omnibus abbatibus ordinis nostri decimo quinto Kalendas Octobris post solemnem absolutionem fratrum nostrorum, et prima die qua quisque abbas a Cistercio rediens, suum ingreditur capitulum : in quibus tamen absolutionibus dicetur tantum *Requiescant in pace.* Participes quoque fiant omnium eorum, quæ in generali capitulo statuuntur facienda pro fratribus. Pro eis quoque semel in anno communiter duodecimo Kalendas Decembris per omnes abbatias nostras præcipuum officium fiet solemniter. Quando vero monachus misericordiam quærit pro patre, matre, fratre et sorore, quia pro aliis parentibus petere non licet, absolvitur defunctus, et unusquisque sacerdos in missa privata Collectam pro eo dicet : reliqui fratres septem *Psalmos pœnitentiales, vel totidem Miserere mei, Deus, aut Pater noster* totidem.

CAPUT CI.

Quomodo communicentur hospites infirmi

Quando hospitalis viderit hospitem debere communicari, dicat priori, qui provideat qui sacerdos hoc faciat, et qui cum eo cant. Sacerdos vero ablutis manibus, indutus alba, stola et manipulo, sumat partem Dominici corporis de vasculo in quo reservatur, quam tenens super calicem utraque manu offertorio cooperta, eat ad infirmum, fratribus præeuntibus hoc modo : primus cum aqua benedicta et igne in absconsa : secundus cum vino in ampulla . tertius vero cum cruce discooperta. Porro illi ante quos transeunt, prosternantur super genua : redeuntibus vero, inclinent tantum.

Cum autem pervenerint ad infirmum, inquirens fidem ejus, communicet eum sacerdos, postea aspergat digitos suos vino in calice, quod ministret ei, tenens sinistram manum sub mento illius, et iterum liniens calicem vino, det ei. De sibi autem ad hoc opus necessariis loqui poterit. Quod si viderint eum nondum propinquare morti, dimittentes ibi crucem et aquam benedictam, redeant eo ordine quo venerunt.

CAPUT CH.

Quomodo hospes sepeliatur.

Cum hospes nuntius fuerit obiisse, provideat prior qualiter anima commendetur, hospitalis qualiter apte præparetur. Prior vero quando viderit competere, mittat sacerdotem cum collectaneo et stola et duos fratres cum cruce et aqua benedicta et lumine in absconsa, et thuribulo, et quod voluerit ad

deferendum eum in ecclesiam, cantando voce me-
diocri. Prior vero provideat, ne corpus solum vel
sine lumine remaneat. Si interim Officium pro de-
functis vel missa cantatur, pro eo Collecta secundo
toco dicatur. Ad aliam vero missam eo loco dicatur,
quo solent dici Collectæ pro defunctis. Quacun-
que hora sepulcrum paratum fuerit, potest sepeliri, etiam
post refectionem. Tunc signo pulsato, ordinentur
fratres circa defunctum. Quando vero conventus est
in labore, ad sepeliendum mortuum non tenetur oc-
currere; minor campana bis tantem pulsetur.

Sacerdos vero cui cantor injunxerit, habens sto-
lam super cucullam, et cæteri quos ipse providerit,
cum cruce et aqua benedicta, et igne in absconsa, et
thuribulo, ordinati more solito, compleant officium
plane, scilicet non cantando, nisi forte abbati visum
fuerit pro reverentia personæ debere cantari. Quo
expleto, sicut mos est, efferatur ad tumulum. Quo
tumulato, si cantor viderit expedire, interrumpat
psalmodiam et dicat *Requiem æternam*, deinde *Chorus
angelorum*, postea *Clementissime*. Quo finito, sacer-
dos, expleta Collecta quam dicit, dicat alte *Pater
noster*, deinde *Et ne nos: Requiem æternam: A
porta inferi: Ne tradas, Domine, bestiis animas: Do-
mine, exaudi orationem: Dominus vobiscum: Colle-
ctam, Absolve, Domine*, et post eam, *Deus cujus mi-
seratione*. Qua dicta discedant.

Ab hoc obsequio possunt remanere infirmi et mi-
nuti, et qui diversis officiis deputati sunt, cum necesse
fuerit. Et sciendum quod omnes presbyteri et omnes
religiosi qui in hospitio moriuntur, deferuntur in
chorum, et nullus alius, nisi abbati visum fuerit, et
eorum exsequiæ cantando fiunt: venia tamen ad *Cle-
mentissime*, non petitur, nec *septem Psalmi* post se-
pulturam dicuntur; eo quod hæc tantum pro mona-
cho vel converso, aut novitio nostri ordinis facienda
sunt. Fugitivis vero tam monachis quam conversis,
in infirmitorio pauperum decumbentibus, detur ha-
bitus cum in extremis agere videbuntur, et deporten-
tur in infirmitorium monachorum, si monachi fuerint:
si conversi in infirmitorium conversorum (119).

CAPUT CHII.

De novitiis.

Monachus quis fieri volens, facta petitione, non
nisi post quatuor dies ducatur in capitulum: qui dum
adductus fuerit, prosternat se ante Analogium (120).
Interrogatus ab Abbate, quid quærat, respondeat,
Misericordiam Dei et vestram. Cui ad jussum abbatis
erecto, exponat abbas asperitatem ordinis, volunta-
tem ejus exquirens: quod si responderit se velle
cuncta servare, dicat abbas post cætera: *Qui cæpit*

in te, Deus ipse perficiat, et responso a conventu
Amen, inclinet, recedens ad hospitium. Eodem modo
se agat quoties post lectam Regulam venerit in ca-
pitulum. Tertio vero die ducatur in cellam novitio-
rum. Et abhinc annus incipiatur probationis.

In ecclesia, in labore, ad collationem ordine suo,
sicut monachi, conventum teneat. Ante monachos de
choro post horam exeat, post Completorium oratio-
nem extra chorum faciat. Iisdem horis quibus mo-
nachi, laboret, quiescat, legat, dormiat. Iisdem cibis
vescatur, iisdem pannis induatur, excepto habitu
monachali, pro quo cappam et mantellum vel pelles
habeat: cum monachis non significet, nec coronam,
nec ordines accipiat. Si contigerit ut aliquis conjugali
nexu ligatus, monachis hoc ignorantibus suscipiatur,
dum cognitum fuerit, ejiciatur: quod si postea si-
gillum episcopi sui, vel certum testem adduxerit,
quod uxor ejus castitatem vovens eum absolverit,
recipi poterit, annum integrum in probatione denuo
peracturus: quod si habitum monachi jam accepit,
similiter recedat. Si in cella moritur, de eo sicut de
monacho fiat. Si novitius laicus monachalem habi-
tum non ausus suscipere, conversum se fieri petie-
rit, potest recipi.

Qui vero monachus fieri voluerit, completo anno
probationis (121), vocatus in Capitulo coram omni-
bus, quid de rebus suis, si quas habet, fieri debeat
disponat. Postea benedicatur ei corona ab abbate in
ecclesia si laicus fuerit assistente ei cantore et sa-
crista, compleatque benedictionem sicut in Collecta-
neo habetur. Capillos vero comburat sacrista in pi-
scinam ad hoc deputatam. Deinde tondeatur in mo-
nachum: quod si missa ea die postea celebranda
est, statim post Evangelium accedens ad gradum
presbyterii legat professionem, si legere scit (122);
sin autem, magister suus pro eo legat: qua lecta ipse
novitius crucem faciat in ipsa, et tunc inclinans ac-
cedat ad altare, petens veniam ad gradum ipsius.
Deinde erectus ponat professionem super dextrum
cornu altaris osculans illud; et iterum inclinans,
revertatur ad gradum.

Abbas vero interim stans in dextro cornu altaris,
tollat inde chartulam: interim novitius ter dicat,
Suscipe me, Domine, totum versum, petens veniam,
manibus et genibus in terra positus, tam festis diebus
quam cæteris, quoties finierit ipsum. Et conventus
eundem versum ter respondeat adjungens *Gloria
Patri*, et *Kyrie eleison*, et *Pater noster*. Abbas autem
dicat, *Et ne nos*, fratribusque respondentibus *Sed
libera nos a malo*, incipiat cantor psalmum *Miserere
mei, Deus*, decantandum alternatim ab utroque choro

(119) Nota fugitivos tunc temporis in infirmitorio
duntaxat pauperum recipi solitos, nisi ante infirmita-
tem ad monasterium rediissent. Quanquam hæc forte
de fugitivis plusquam tertio a monasterio profugis
intelligi possunt quibus nostri secundum Regulam S.
Benedicti, cap. 29 reversionem negabant nisi in ex-
tremis agerent. Et hoc est teste Petro Venerabili
sextum nostrorum a Cluniacensibus discrimen
(Ep. 17 lib. iv. Epistolarum ejusdem).

(120) Vide cap. 58 Reg. S. Ben.

(121) *Completo anno*, etc. Hoc primum nostrorum
a Cluniacensibus discrimen teste Petro Venerabili in
sua Epist. 17, lib. iv Epist. ejusdem, quod illi suos,
ante completum probationis annum, novitios ad pro-
fessionem admitterent.

(122) *Si legere scit*. Ergo et a nostris tunc illite-
rati nonnunquam recipiebantur, idque juxta Regu-
lam S. Benedicti (*ibid.*).

cum *Gloria*, ad quam non est inclinandum, sicut nec ad illam quæ dicitur post *Suscipe me, Domine*. Novitius vero ter petita venia post *Suscipe me, Domine*, statim *humiliet se ad pedes* abbatis (123), et abbatum, si plures fuerint, et ministrorum. Postea humiliet se ante priorem et pereurrat chorum ipsius, humilians se ad pedes singulorum : et iterum rediens per medium chorum, pereurrat dextrum sicut fecit et sinistrum. Porro absente priore, nisi abbas in sinistro choro fuerit, prius pereurrat dextrum chorum quam sinistrum : et inde exiens in retrochorum, prosternat se ad pedes infirmorum, si adfuerint : quo facto, revertens per medium chorum, prosternatur sub gradu.

Circa finem vero psalmi, abbas cum baculo accedens ad gradum, dicat *Salvum fac servum tuum*, etc., et sequantur quatuor Collectæ, quibus expletis, erigatur novitius. Deinde benedicta cuculla et aqua benedicta aspersa, exuens abbas propriis vestibus novitium, dicat *Exuat te Dominus*, etc., et fratribus respondentibus *Amen*, induat eum cucullam, dicens *Induat te Dominus*, etc., fratribus respondentibus *Amen*, et sic statuatur in chorum. Post hæc abbas revertens ad altare, dicat *Credo in unum Deum*, vel *Dominus vobiscum*. Porro si ad missam benedicendus non fuerit, statim post Sextam benedicatur. Et sciendum quod quilibet abbas, etiam in præsentia majoris abbatis proprium novitium benedicet (124).

PARS QUINTA.

De hebdomadarios, superiorum et officialium muniis.

CAPUT CIV.

De Hebdomadario sacerdote et ministris ejus.

Hebdomadarius sacerdos horas incipit et omnia capitula ; ad Laudes, et ad Vesperas *Dominus vobiscum*, *Oremus* et *Collectas* : et in commemorationibus, versiculos, *Oremus* et *Collectas*. Ad nullius autem commemorationis *Collectam* dicit *Dominus vobiscum*, nec *Per Christum Dominum nostrum*, nisi post ultimam quando nihil subsequitur. Cum vero Prima vel *Exultabunt* subsequitur, dicit quotidie *Per Dominum*, sed non *Dominus vobiscum*, nec *Benedicamus Domino*. Dat autem cocis et in via euntibus et redeuntibus benedictiones, sicut in libro habentur : hæc omnia dicit stando, nec inclinatur nisi post capitula. Ad cæteras vero horas prostratus, vel residens super *misericordias*, dicat *Dominus vobiscum*, *Oremus* et *Benedicamus Domino* ; et ad officium defunctorum Psalmos, scilicet *De profundis* et *Lauda, anima mea, Dominum* incipiat : *A porta inferi*, etc., dicat. In Capitulo et in refectorio versus et benedictiones dicat. Absente etiam abbate, priore, subpriore, per omnia subprioris officium in ecclesia suppleat, excepto quod nec fratres excitabit, nec de loco suo se movebit. Quod si defuerit, sacerdos qui supra eum stat in choro, hæc omnia pro eo compleat : si nullus supra eum fuerit, qui subtus juxta eum steterit. Quod si in illo choro nullus sacerdos exstiterit, qui prior fuerit in altero choro hæc eadem faciat. Qui ordo non tenebitur, si in via directus aut in infirmitorio fuerit.

In labore horas, si adfuerit, incipiat. Candela in Purificatione sanctæ *Mariæ* : cineres in Capite jejunii : ramos in Palmis : ignem in sancto Sabbato benedicat, et missas solemnes cantet. In sua septimana missas generales, et in sequenti cum duæ missæ fuerint matutinales cantet, et ad generales ad in-

(123) *Humiliet se ad pedes*, scilicet ut per hanc cæremoniam secundum Regulam congregationi so-

duendum et exuendum et ad cætera ibi necessaria adjuvet. In tertia vero septimana, cum duæ missæ fuerint, ad matutinalem similiter faciat. Cum diaconus solus sanguinem fratribus distribuerit, sicut longe superius diximus, loco subdiaconi eum adjuvet : minister, si subdiaconus fuerit, Epistolam ; si diaconus, Epistolam et Evangelium in sua septimana ad generalem missam legat, et in sequenti ad matutinalem. In secunda et tertia hebdomada ad missas, sicut diximus de sacerdote, adjuvet.

CAPUT CV.

De hebdomadario invitatorii.

EO tempore quo privatis diebus *Invitatorum* canitur, debet hebdomadarius quotidie in sua hebdomada, *Venite exultemus Domino* solus privatis diebus cantare, et in eadem atque in sequenti in duodecim Lectionibus cum socio. In sequenti si extra chorum fuerit, alii commendat officium suum. Versus per omnes horas et Responsorium in Laudibus et in Vesperis in ecclesia cantet. In secundo Nocturno *Alleluia* : ad cantica, et ad horas diei Antiphonas et *Alleluia* : ad Vesperas vero primam Antiphonam debet imponere : ad Laudes et ad Vesperas *Benedicamus Domino* dicere : in capitulo legere. Ad officium vero defunctorum primam Antiphonam incipere : versiculos, lectiones, Responsoriorum versus dicere : ad *Benedictus* et ad *Magnificat* Antiphonas imponere.

Qui si defuerit, qui juxta eum superius steterit, hæc omnia pro ipso compleat, nisi in via directus aut in infirmitorio fuerit : si superiorem non habet, inferior faciat. Quod si forte ille qui superior hebdomadario est, hebdomadarius missæ fuerit, vel horas pro alio cantare debuerit : innuat alicui qui Responsorium et versus loco hebdomadarii compleat. Similiter faciat qui inferior illo est, si hebdomadarius

ciaretur.

(124) Vide *Chartæ Charitatis* cap. 2.

missæ fuerit, et ad eum aliquo casu officium *invitatorii* venerit.

Semper autem ille qui inferior hebdomadario *invitatorii* est, Psalmos et cantica intonet, hebdomadario incipiente Antiphonam. In æstate ad Nocturnos privatis diebus post lectionem Responsorium cantet, *Domine, labia; Deus misereatur nostri, Qui-cunque vult, Cum invocarem*, et omnes hymnos privatis diebus, et in festis ad Sextam et Nonam incipiat. Notandum tamen quia, cum ultimus clericorum hebdomadarius *Invitatorii* fuerit, qui supra juxta eum est, hæc omnia complere debet.

CAPUT CVI.

De servitore ecclesiæ.

Servitor ecclesiæ in Nocturnis ad lectiones et Responsorialia, et in Laudibus ad *Kyrie eleison*, nisi clarus dies fuerit, ad Collectam candelas accendere debet. Similiter ad intervalla in claustrum et in capitulo, et lampadem ad Completorium quando necesse est accendere. Ad ipsum etiam pertinet lampades in ecclesia quoties expedierit reficere: lumen si deerit: carbones in patella: aquam ad manus abluendas ante missas: sal et aquam ad benedictionem Dominica die ante Tertiam: prunas in thuribulo ante Evangelium vel post, si *Credo in unum Deum* dicitur, in ecclesiam deferre. Salinum quoque in Refectorium unde sumpserat, post missam referre. Et pro his omnibus si intra claustrum non invenerit, foras exire poterit.

CAPUT CVII.

De hebdomadario lectore.

Mensæ lector Dominico die post majorem missam provolvens se ante gradum presbyterii incipiens a dextra parte, dicat ter *Domine, labia mea* totum versum, et accepta benedictione inclinet. Qui significet cantori, quid et ubi legere debeat. Mistum, audito signo, sicut superius diximus, sumat: librum antequam Prior refectorium ingrediatur super analogium ponens, proviso convenienti principio, adveniente Priore apertum habeat. Dum versus dicitur ibidem sedeat: quo finito, surgat, et versus ad priorem supplex de eodem loco benedictionem petat: qua percepta, si homiliam lecturus est, incipiat *In illo tempore*: et intermisso *et reliqua*, subsequatur, *homilia lectionis ejusdem*. Dum legit, aurem accommodet priori, ut, si quando eum emendaverit, intelligere possit. Si intelligit quid emendet, humiliter dicat: si non intelligit, versus reincipiat; et hoc toties faciat, quoties priorem propter hoc grunnire cognoverit. Finita lectione, ferens librum non firmatum, sine mora descendat, et posito libro inclinet: quo resumpto, in tali loco discedat ubi a conventu non videatur. Quando Biblia leguntur in refectorio, nominentur capitulorum numerus ab eodem. Finitis gratiis in ecclesia pulset nolam, nisi aliquis abbas aut prior loci illius, aut subprior, absente priore, cum servitoribus comesturus est. In sequenti hebdomada ad

(125) In hoc humilitatis et charitatis officio teste Petro Cluniacensi positum fuit nonnum discrimen

collationem leget: si autem extra chorum, vel in infirmitorio, vel in via directus fuerit, ut ad mensam legere non possit, cantor alii injungat, qui, quandiu ille absens est legat et mistum sumat.

CAPUT CVIII.

De hebdomadariis ad Mandatum hospitum.

Percussa tabula ad *Mandatum* post Completorium, fratres qui die Dominica ad hoc pronuntiatum sunt in capitulo, induentes scapularia sequantur ordine suo hospitalem, et venientes ad hospites deponant caputia. Qui prior est, prima die abluat pedes (125), junior tergat, sed non osculentur: secunda die fiat e converso, et sic percurrant cæteros dies alternatim: quo facto abluant manus et tergant. Deinde ordinati, ita ut priores sint in medio, flexis poplitibus, et manibus in terra demissis ante hospites dicant, *Suscepimus Deus misericordiam*, et sic surgentes inclinent et discedant, retractis caputiis in capitibus.

CAPUT CIX.

De hebdomadariis coquinæ.

Dominico die post matutinos egressi de coquina, provolvant se ante gradum presbyterii incipientes a parte dextra: deinde incurviter dicant *Benedictus es, Domine*: et accepta benedictione erigentes se, iterum inclinent, et sic revertantur in chorum. Quos subsequantur ingredientes eo modo se provolventes, et incurvi ter suum versum dicentes. Qui benedictione accepta, et sicut anteriores, inclinantes excant, nisi commemoratio dicenda fuerit. Et ubi abhati visum fuerit, in illo intervallo induti diurnalibus et scapularibus suis, si spatium habuerint, hauriant aquam ad manus lavandas, ubi necesse fuerit: et ingredientes coquinam agant si quid tunc agendum est. Cum duæ missæ canendæ sunt, si ambo clerici vel laici fuerint, qui ipso die serviturus est, audiat primam, alter vero secundam, et communicet si voluerit: si clericus et laicus, laicus primam, clericus secundam. Quod si quis horum missam aut Evangelium aut Epistolam habet dicere, ipsam ad quam pertinet suum officium audiat, et alter alteram: in præcipuis jejuniis ambo missam audiant.

Quod si in præcipuis jejuniis feriendus dies evenerit, ad majorem missam eat in coquina qui eadem die est serviturus. Prima die illorum prior mistum sumens serviat: secunda, junior: et sic cæteris diebus vicissim serviant. Tempore lectionis ambo simul in coquina operentur, nisi ille cujus dies est, scilicet qui primum serviturus est, alteri signum, ut legat, fecerit. In Quadragesima ante Tertiam non vadunt in coquina, excepta Dominica. Ad ipsos pertinet in refectorio ad bibendum, ad utramque refectionem, et ad utrosque *biberes*, et in lavatorio ad abluendum manus, aquam præparare. Et cum acre gelu imminet, aquam calidam cum nostrorum a Cluniacensibus, quod nostri, non illi, pedes hospitibus lavarent.

scutellis in claustro, juxta lavatorium ubi necesse fuerit ministrare : aquam ad rasuram fratrum præparare.

Qui ad refectionem servit novitiis, priusquam monachis pulmenta deferat sonitu eos advocans, fratribus qui propter negligentiam versus extra refectorium comedunt necessaria præparet : et quæ supererunt, postquam comederint, iterum colligat. Si quid sibi deerit, a cellerario per signum requirat. Alter vero post refectionem indutus scapulari in coquinam veniens, scutellas novitiorum, si in claustro cum reliquiis eorum invenerit, cum scutellis servitorum mundet et custodiat : quod tamen in æstate non faciat usque post Nonam.

Ubi autem quatuor hebdomadarii coquinæ fuerint, duo una die, et duo alia vicissim serviant. Die vero qua in coquina non laborant, cum conventu eant in laborem, ubi abbati visum fuerit. Sabbato vero tersoria manuum ac pedum prius aqua calida, post, frigida lavent. Lavatorium quoque et receptaculum aquæ quod est in coquina debent abluere, necessaria scopare, et quod ibi opus est ponere. Coquinam scopare, et quisquilias in locum designatum deferre. Aquam ad *Mandatum*, cum opus fuerit, calefacere. Ligna incisa ad ignem in crastino accendendum præparare. Statim post Vesperas, si dies jejunii fuerit : aut post refectionem servitorum, si Quadragesima : vel post cœnam eorundem, si dies fuerit prandii : vasa et cætera quæ in coquina receperunt, cellerario reddant, et cellerarius intranti. Quod si aliqua de his quæ reddenda sunt desunt, in capitulo satisfaciant, et quæ defuerint notificent.

Quibus redditis, præparent quæ ad *Mandatum* necessaria sunt. Mox autem ut signum pulsaverit, induti scapularibus deponant cucullas in capitulo, et sic veniant in claustrum. Incipiente ergo abbate Antiphonam, scilicet *Postquam*, vel cantore, absente abbate, prior intrantium in coquinam abluat pedes abbatis, et junior tergat, hoc modo percurrentes cæteros in sinistra parte; junior vero exeuntium pedes lavet, et prior tergat, similiter percurrentes cæteros in dextra parte. Et ne hic ordo perturbetur, si duo abbates fuerint, minor abbas in dextra parte sedeat. Qui citius percurrerint, in alteram partem transeunt, alios adjuvent. Qui quoties ante eum qui collationem tenet, transeunt; reverenter inclinent. Qui pedes lavat, et cui lavantur, post ablutio- nem invicem sibi inclinent. Similiter qui tergit, et cui tergantur. Porro nemo se discalciet, donec abbas se discalciet. Discalcianti vero observent quantum possunt, ne pedes nudi appareant : sed sub cuculla recondantur. Nec sedentibus manicæ defluant, sed apte eas ante se componant. Ante lectionem, omnes sint recalciati.

Expleto itaque *Mandato* et ablutis manibus et vasis, reponant vasa et tersoria ubi poni solent; et sic

in capitulo cucullas resumentes, et scapularia in claustro super sedes deponentes : tali ordine veniant ante abbatem, ut qui ultra abbatem ultimus sessurus est, sit primus in eundo : et sic succedant cæteri in ordine quo sessuri sunt : ita ut qui ultimus sessurus est in ea parte qua venerunt, incedat et tunc insimul ante abbatem inclinantes veniant ad sedes suas non inclinantes, sed, postquam resederint, caput humilient. Quod si alter eorum aliqua necessitate coactus, officium suum complere non poterit, quoad necessitas durat, aliquis alius pro eo serviat, et mistum sumat. Ipse tamen, etiamsi extra chorum fuerit, Dominica benedictionem accipiat : quod si infirmitorium introierit, ille accipiat qui pro eo complexit.

CAPUT CX.

De cocis abbatis

Coci abbatis coquinam per septimanas vicissim faciant. Si quando vero solus implere nequiverit, socium suum in auxilium vocare poterit : sed ad refectionem ambo non serviant, silentium more solito teneant. In coquinam nullum intromittant, cujus clavem custodiant. Nec non et laicus hospitalis alteram habeat, qui ipsos in omnibus debet adjuvare, et utensilia illius coquinæ sicut et monachi custodire. Coquinam monachorum et refectorium pro officio suo licet eis intrare. Missas, sicut superius de cocis ordinavimus, audiant. Qui septimanarius est, mane post Primam, scapulari et diurnalibus indutus, tantum leguminis (126) accipiat ut abbati et supervenientibus sufficere possit.

Ante horam refectionis mensam abbatis præparet; si hospites defuerint, duos quos abbas secum committere voluerit monachos, per signum advocet, eorumque scyphos et justitias deferat : quod si forte pro aliqua causa redire contigerit, non eis imputabitur quod verum perdiderint. Qui monachi mox ut verum post refectionem compleverint, inclinantes et licentiam non expectantes discedant, nisi abbas eos retinuerit. Quod si relectio abbatis ultra fratrum refectionem producta fuerit, cognito quod conventus ad ecclesiam ierit, accepta ab abbate licentia revertantur in claustrum.

Porro socius ejus mox ut a conventu ordinate divertere potuerit, ad ostium refectorii veniens socio suo se præsentet, et nutu ejus remaneat ad serviendum abbati, si necesse fuerit; exiens postquam perfecit mappulas et vasa recolligat, scyphos et justitias monachorum, si adfuerint, in refectorium referat, et cætera quæ socius ejus faceret, omnia compleat. Ante collationem vero vel refectionem potum abbati hebdomadarius in refectorio præparet, aut si jusserit abbas, in hospitio. Sabbato eadem hora qua generales coci, clavem et utensilia coquinæ intranti socio reddat. Et sciendum quod ad lectio-

(126) *Tantum leguminis*, quia nempe iisdem pulmentis utebantur abbates quibus et monachi.

nem mensæ tam absente quam præsentem abbate A scribantur.

CAPUT CXI.

De abbate.

Abbas debet primum et proprium locum in choro dextro habere : orationes terminare : primam Antiphonam ad Nocturnos imponere : benedictiones legentibus dare : duodecimum Responsorium cantare : *Tè Deum laudamus* incipere : Evangelium legere : per totam septimanam Nativitatis Domini, Paschæ et Pentecostes, et in duodecim Lectionibus ad *Benedictus* et ad *Magnificat* Antiphonam imponere : ad processiones in Purificatione sanctæ Mariæ, *Hodie beata Virgo* : in Palmis, *Ingrediante Domino* : et in Ascensione Domini, *O Rex gloriæ* incipere : *Pater noster* ad Matutinas et ad Vesperas cunctis audientibus dicere : de missis sicut alii hebdomadam facere, et etiam in Vigilia Nativitatis Domini, et ipso die : in Epiphania : Dominica in Palmis : tribus diebus ante Pascha, et in ipsa die : in Ascensione : in vigilia Pentecostes, et in ipso die : in omnibus solemnitatibus sanctæ Mariæ, et in Vigilia Assumptionis ejus : in die sancti Benedicti : in Nativitate sancti Joannis Baptistæ : et apostolorum Petri et Pauli : et *beati Bernardi* : in Dedicatione ecclesiæ : in festivitate Omnium Sanctorum : et in omnibus præcipuis officiis defunctorum, et pro præsentem defuncto, missas solemnes debet cantare, etiamsi nocturno somnio illusus fuerit.

In Purificatione sanctæ Mariæ candelas : in Capite C Jejunii cineres : Dominica in Palmis ramos : in Sabbato Paschæ ignem : coronas novitiorum, et ipsos novitios benedicere : Capitulum et Collationem tenere. Prioris et subprioris et cantoris officia : et poenitentias levis et gravioris culpæ debet in capitulo fratribus injungere, et ab eis absolvere : similiter et quem voluerit promovere et degradare. Cætera potest intus et foris injungere et absolvere : confessiones recipere : aquam benedictam post Completorium de ecclesia exeuntibus dare : in dormitorio jacere : in *hospitio comedere* (107). Si jejunium propter hospitem fregerit, nihilominus hora solita, scilicet post Nonam comedat. Cum hospites defuerint, duos ad minus monachos ad mensam debet habere, silentium ad mensam teneat in quantum rationabiliter poterit. Cum post Completorium deforis venerit in Refectorio comedat, nisi hospites adsint. Similiter et post Tertiam cum minutus fuerit : in ipso etiam potest bibere quoties voluerit.

Et sciendum quia, cum abbas alicui aliquid negaverit, ab alio id petere vel recipere non præsumat. Si quis vero a cellerario aliquid petierit quod ei dare noluerit, si illud idem postea a priore postulaverit, videat ne illi celaverit cellerarium id sibi negasse. Similiter qui Abbatem super aliqua re conve-

(107) *In hospitio comedere*, hoc fuit duodecimum discrimen Cisterciensium a Cluniacensibus : quod abbates Cisterciensis ordinis cum hospitibus com-

nerit, quam ei prior dare noluerit : nullatenus omit-
tat quin in ipsa petitione abbati dicat priorem id
sibi denegasse. Qui aliter præsumpserit, doli reum
se esse noverit.

Et notandum quia, quando monachi osculantur abbatem, coram eo genua flectent, et post osculum profunde inclinent. Hujusmodi pacis osculum intra abbatias nostri ordinis venienti de via non porrigimus, nisi prius oraverit. Qui cum in infirmitorio fuerit, non cantet missas nec privatim nec in conventu, nisi forte pro devotione, cum præsens defunctus fuerit : et hoc qui poterit et voluerit. Qui vero assidue in infirmitorio fuerit, per capitulum Cisterciense cantare poterit, tam privatim quam in conventu. Et sciendum quod abbas in levi culpa constitutus, totum officium suum implere poterit tantum ne impediatur satisfactio ejus.

CAPUT CXII.

De priore.

Prior in ecclesia in primo loco sinistri chori debet stare : in capitulo vero et ad collationem juxta abbatem in dextra parte sedere : hebdomadam invitatorii facere, nec tamen in capitulo legere : duodecimam lectionem legere : tabulam ad laborem pulsare, et fratres illuc, si abbas non ierit, ducere, nec quando non ierit, nisi subpriori, si subprior ad laborem ierit, committere : ad convocandos in capitulo fratres, cum necessitas exegerit, tabulam percutere, et signum ad lavandum pulsare : nolam rectorii in conventu et ad servitores cum adfuerit, pulsare. Si vero contigerit ut deforis veniens nolam pulsari vel versum dici invenerit, ingrediatur, subprior nola sufficienter pulsata in locum suum revertente. Quod si subprior jam resederit, ingrediatur ut cæteri monachi, et retrahente paululum se subpriori, ad nolam sedeat, et suum officium deinceps exequatur : quod etiam ad capitulum et ad collationem faciat. Septimanam de coquina faciat, si major utilitas non impedit, et suo die serviat. Si in infirmitorio jacuerit, restrictius se agat, nec loquatur cum pluribus simul quam cum duobus, et hoc in loco determinato, nisi forte absente abbate necesse fuerit aliquando pro aliquo consilio pluribus loqui, aut pro tenendo capitulo infirmis. Nam et ad tenendum commune capitulum, conventus poterit ire, si magna necessitas emergerit, absente abbate. Confessiones in capitulo etiam, si abbati visum fuerit, recipiat.

De cætero præsentem et absente abbate intus et foris de omnibus et in omnibus pro voluntate abbatis se agat, excepto quod locum ejus in ecclesia non occupabit : nec missas solemnes pro eo cantabit : nec candelas, cineres, ramos, ignem, coronam et novitium benedicet : nec ad Evangelium benedictionem dabit. Infirmum non unget : mortuum non sepe-
ederent juxta cap. Reg. S. Ben. 56, non autem Cluniacenses.

liet : nullum promovebit vel degradabit, nec ordinare faciet : nullum in gravi culpa mittet aut inde absolvet : monachum de monasterio non ejiciet, nec novitium recipiet, nisi jusserit abbas : nec confessionem de criminalibus, nisi in extremis positi, recipiet. Non ei committetur cura operum vel gregum aut grangiarum, sufficit enim ei officium suum. Quod si sacerdos non fuerit sed tantum diaconus, liceat ei benedictionem dare lectori in capitulo, in refectorio, ad Collationem ; quod in ecclesia facere non debet. Licet etiam ei in ecclesia *Pater noster* dicere, *Te Deum laudamus* incipere, et lectionem de Evangelio dicere.

CAPUT CXIII.

De subprioro.

Ad subprioroem pertinet fratres in choro excitare, præsente etiam priore, et cætera quæ ad cantorem et sacristam pertinent, cum necesse fuerit, emendare. In claustro tempore lectionis, et in capitulo ad intervalla, ut fratres se ordinate habeant, sollicite procurare. Confessiones, si ei jussum fuerit, tempore lectionis recipere, monachorum scilicet in capitulo, novitiorum vero et laicorum fratrum et infirmorum de infirmitorio ; ubi ei constitutum fuerit. Quando prior ad refectionem servierit, ad nolam sedere : ad gratias solus posterior ire : in choro superior stare, et absente abbate etiam ad *mandatum* sedere. Sed post *mandatum* inclinante ante cum sociis suis priore, paulisper cedit.

Egresso priore de monasterio, subprior nec loquatur, nec quidquam faciat de officio ejus, nisi ad *mandatum* ipsius, donec aliquid eorum quæ nominatim pertinent ad officium prioris occurrat : ut est tenere capitulo, si defuerit abbas : pulsare tabulam ad laborem : pulsare signum ad refectionem, vel nolam ad *biberes*. In absentia vero ejus nihil det vel disponat, nisi in quo prior convenienter expectari non potest, vel casu aliquid acciderit quod differri non debeat, nec possit. Quod si forte prior in infirmitorio fuerit, pro arbitrio abbatis vel consilio prioris, si abbas defuerit, intus et foris se agat.

In ecclesia locum suum mutare, duodecimam lectionem legere, ad ejus non pertinet officium. Similiter nec in capitulo, nec ad Collationem locum mutabit, si abbas præsens fuerit. Si quando prior de via regressus cum servitoribus comederit, interim intus et foris loqui poterit. Si in infirmitorio fuerit, nihil plus cæteris præsumat. Si prior extra monasterium vel in infirmitorio fuerit, subprior ad vigiliam et in capitulo vicem prioris agat, et cum servitoribus comedens, vel cum minutis in hieme *mistum* sumens ad nolam sedeat.

CAPUT CXIV.

De magistro novitiorum.

Magister novitiorum debet novitios suos ordinem suum docere : in ecclesia excitare, et ubicunque se negligenter habuerint verbo vel signo, quantum po-

tu fuerit, emendare. In labore tamen nisi tunc prior conventus fuerit, non loquatur cum eis, nisi prius accepta licentia, nec in cella ipsorum cantet aut legat. Necessaria eis, quantum potuerit, debet procurare. In capitulo ad audiendum sermones adducere. De apertis negligentibus, cum ante eum veniam petierint, pœnitentiam dare. Diem primum ingressionis in cella scriptum habere : et quando eis legenda sit Regula abbati pronuntiare, quam quisquis legerit, tempore lectionis et laboris seorsum ab aliis legat. Et cum lecta fuerit, abbati in capitulo debet dicere, et ad jussum ejus vocare. Et anno evoluto ad benedictionem adducere, etiam ipsa die qua intravit, si tamen ante capitulo Regulam audierit. Quod si in audienda Regula capitulo prævenerit non potuerit, in crastino vel deinceps ex quo Regulam audierit, benedicatur. Pro ipsis novitiis qui legere nesciunt professiones in ecclesia legere, ad crucem apponendam, incaustum præparatum habere, sicut et peregrinis monachis : ad pedes monachorum, si necesse fuerit, eum ducere et reducere : aquam benedictam et cucullam præparare : et ad eum ibi exuendum et induendum adjuvare. Post hæc scyphum ejus et justitiam in refectorium deferre, et lectum ei quem prior jusserit ostendere, et ipsa die ibi cum eo de necessariis significare. Deinde per duos menses in auditorio juxta capitulo, sicut et cum peregrinis monachis, cum eo loqui.

CAPUT CXV.

De sacrista et solutio ejus.

Sacrista debet horologium temperare, et ipsum in hieme ante Laudes privatis diebus (nisi dies fuerit) facere sonare, et ante vigiliam ad se excitandum quotidie. Qui postquam surrexerit, lumen dormitorii et ecclesie clarescere faciat, et in claustro si necesse fuerit ponat : ostia ecclesie reseret ; ad ipsum enim pertinet omnia ipsius ecclesie ostia quoties necesse fuerit, firmare, claudere et aperire : Capitulo, *mistum*, *biberes*, Collationem et omnes horas sonare, nec nisi ad sonitum prioris dimittere, præter *mistum* et *biberes* et excepto ad Vigiliam, et ad Primam omnino tempore, et ad Tertiam in hieme quando jejunamus et laboramus. Capitulo tamen et Collationem non intermittere sonare, nisi post datam benedictionem. Quæ si citius vel tardius quam debent, sonuerit, vel ad Collationem lumen fuerit : in sequenti capitulo satisfaciat. Quod si in Vigiliis duodecim lectionum tantum tardaverit, ut citius cantare et lectiones abbreviare necesse sit, ante gradum presbyterii satisfaciat stans incurvus a *Kyrie eleison*, usque post *Deo gratias*. Ipse etiam debet duodecimam lectionem, si ultra quam in Breviario terminata est, prolongata fuerit, signo vel horologio terminare.

Quando Vigiliæ vel horæ citius canendæ fuerint, cantori significare : candelas et cereos facere, et in diversis locis ecclesie sufficienter ponere. Ad mensas, ad collationem, cum negligentia evenerit, portare. Cellerario et infirmario, et quibus opus fuerit distri-

duere, necnon et candelas de sepo habere et distribuere. Stolum et baculum abbati quoties necesse fuerit, præparare. Candelas, cineres, ramos, ignem ad benedicendum super gradum presbyterii convenienter aptare. Candelas et ramos post benedictionem cum solatio suo, et cum quibus jussum fuerit, omnibus distribuere. Ramos post processionem tollere : candelas post offerendam de manu abbatis suscipere.

Ad inungendum infirmum oleum sacratum, ad tergendum stupas vel pannum lineum portare, et postersionem in piscina comburere. Ad benedictionem coronæ abbati adesse, et capillos in aliquo loco secreto ecclesiæ comburere. Textum, Missale, vasa, vestimenta, linteamina, et cætera utensilia in ecclesia et ad altare necessaria servare, parare, et quoties expedit, mutare. Corporalia, offertoria, tersoria, quibus digiti sacerdotis post communionem terguntur, et pallam altaris super quam extenditur corporale, in vase ad hoc deputato separatim lavans, singulas lavaturas in piscinam projiciat. Pallam quidem cum cæteris linteis lavandam cellerario reddat, cætera vero in olla ad hoc deputata, aqua cinericia calefacta, ipsemet abluat. Quibus lotis et diligenter exsiccatis, indutus alba cum petra, quæ vulgo *lisca* vocatur, corporalia poliat : quæ complicans, latitudinem in tres partes dividat, et sinistram partem mediæ superducens dextram superponat, cætera plicata recondat.

Similiter alba indutus, hostias faciat in loco mundis linteis cooperto, etiam extra terminos, si necesse fuerit, in silentio tamen. Cui duo fratres scapularibus induti ita subministrent, ne aliud quam ipsas hostias manibus tractare cogatur. Quorum unus ignem sollicitè faciat : alter vero instrumentum ferreum ad coquendas hostias teneat, et cum eas faciunt, non loquantur. Quæ cum peractæ fuerint, sacrista convenientes ab inconvenientibus studiosè discernens, in repositoio mundissimo conservet. Quæ si forte aliquando humectatæ fuerint, in claustro convenienter exsiccantur.

Semel in hebdomada calices, si sacerdos fuerit vel diaconus, digitis suis intus et foris cum solatio suo, prius tamen manibus ablutis, honeste lavare studeat, et lavaturas in piscinam projiciat. Postea digitos suos super piscinam abluens, ipsos et calices ad tersorium quod inter duo linteas desuper pendet, tergat, et hoc tempore lectionis. Quod si sacerdos vel diaconus non fuerit, priorem moneat, ut hæc alii facere jubeat. Similiter semel in hebdomada ampullas et justitias ministerii sui debet abluere. Pavimentum presbyterii, quoties expedit, scopare : ecclesiæ negligentias extinguere.

CAPUT CXVI.

De cantore et solatio ejus.

Cantor debet stare in dextro choro, et succentor in sinistro. Et unusquisque in choro suo fratres ad vigilandum et cantandum excitare. Negligentias de

Antiphonis, Psalmis, Responsoris parvis, hymnis, atque versiculis imponendis, unusquisque in choro suo et in altero, si alter non emendaverit, corrigere : ut fratres ordinate stent vel sedeant, providere : ad missas *Kyrie eleison* et festis diebus, excepto ad Sextam et Nonam incipere. Porro cantor pro qualibet negligentia, succentor vero pro intolerabili, in alterum chorum possunt transire, et etiam de suo in altero negligentias, si necesse fuerit, emendare. Cætera ad cantorem pertinentia, cantore præsentem et exoccupato facere succentor non præsumat. Qui si defuerit vel occupatus fuerit, cuncta pro illo compleat.

Cantoris enim est libros in ecclesiam ferre et referre : infirmis et quibus necesse fuerit præparare : operi Dei in oratorio ante omnes providere : ad nutum sacristæ citius cantare et lectiones abbreviare : quod utrumque tamen cum opportunum fuerit, sine signo sacristæ facere poterit. *Alleluia* et Antiphonas post Psalmos : ad commemorationes et repetitiones invitatorii et Responsoriorum : et Responsorialia mortuorum, et repetitiones eorum : et post Psalmos Antiphonas, incipere. Libros in ecclesia, prout oportuerit, distribuere : legenti duodecimam lectionem, quod dici conveniat ad legendum, præparare : Antiphonam ad *Benedictus* et ad *Magnificat* imponere et abbati quam incepturus est, cantandò pronuntiare . et tunc canticum incipere. Ad Missas Introitum, Responsorialia, *Alleluia*, Tractus, Offertorium, Sanctus, ter Agnus Dei, et Communionem incipere. Ad *Gloria in excelsis Deo*, et ad *Credo in unum Deum* post sacerdotem : *Et in terra pax hominibus et Patrem omnipotentem* subjungat. Omnes qui in ecclesia falluntur, exceptis illis qui lectione super analogium ad nocturnos legunt, per omnia emendare. Extra vero nusquam præsumat, nisi in capitulo lunam et breve pronuntiantes, nisi jussus. Lectiones ad missas in jejuniis : *Gloria, laus et honor et Popule meus*, et *Agios* : et quando bini et bini cantant, *litanias* illos qui dicturi sunt, in tabula scribere. Cum vero una tantum ad missam legenda est lectio, signo præmonere.

Ad cætera vero officia, id est ad missam de sancta Maria : ad missam pro defunctis : ad missam in conventu : ad Evangelium : ad Epistolam : ad Invitatorium : ad servitium ecclesiæ : ad lectionem mensæ : ad faciendam coquinam : ad faciendum *mandatum* hospitum, fratres in tabula designabit. Qui per quatuor dies fecerint officia sua, pro Hebdomada reputabitur : si minus, iterum faciant Hebdomadam. In Cæna quoque Domini ad *mandatum* monachorum : ad lectiones legendas in Ecclesia et Responsorialia canenda : ad missas in die Natalis Domini : in Vigilia Paschæ et Pentecostes : et ad illa quæ ad ipsas missas dicuntur, in tabula scribere debet. Quod si quid horum, postquam in capitulo recitatum breve fuerit, mutare opus sit : et illi quem delet, et illi quem scribit debet indicare. Horum negligentias (excepto de coquina) vel per se vel per

alium debet extinguere (128). Officia vero illorum qui A in via directi vel in infirmitorio fuerint, ex toto providere, præter coquinam. Qui antequam in viam dirigantur vel in infirmitorium ingrediantur, si quid habent officii, priori debent suggerere, et ille cantori.

Lectiones in claustro terminare : legentibus monstrare, et per se aut per alium auscultare. Professiones de manu abbatis recipere et servare. De chartis et libris faciendis et custodiendis provideat abbas, cui hanc curam injungat. Pro libris dandis et accipiendis usque ad ostia scriptorum ire, sed non introire. Similiter pro communibus libris, scilicet Antiphonariis, Hymnariis, Gradualibus, Lectionario, Collectaneo, Calendario, et illis qui in refectorio et ad collationem leguntur, potest usque ad ostium novitiorum et infirmorum et scriptorum ire, et illic signo B quærere, sed non ultra procedere, nisi ei ab abbate jussum fuerit. Post Collationem armarium debet firmare, et tempore laboris, dormitionis et refectionis, et dum Vesperæ cantantur obseratum tenere. Ad aquam benedictam : ad *mandatum* : in Capite Jejunii : ad omnes processiones : omnes versus et Antiphonas incipere, excepto quod si abbas adfuerit. *Postquam surrexit* incipiat ipse abbas, et etiam *Hodie beata Virgo*, et Responsorium *Ingre-diente*, et Antiphonam *O Rex gloriæ*, quæ tria ipse cantor ei pronuntiet.

In prima Dominica Quadragesimæ, dum missa matutinalis canitur, libros in capitulo ponere, et ad nutum Abbatis Fratribus cum solatio suo postea distribuere. In Vigilia Paschæ annos Domini, epactas concurrentes, indictiones in chartula scripta, et quinque grana incensi cereo affigere. Ad communicandum vel inungendum infirmum, quis aquam, quis ignem, quis crucem ferre debet, providere. Si abbas defuerit, infirmum inungat, mortuum sepeliat, aut cui injunxerit. Ad officium defunctorum *Kyrie eleison* quoties ibi dicitur debet incipere. Cum abbas hebdomadam de missis fecerit, in refectorio versus et benedictiones pro eo dicere. Ad benedictiones et infirmorum inunctionem Collectaneum ei præparare, et ante eum apertum tenere. *Kyrie eleison* quoties ibi dicitur incipere. Tricesimum diem defunctorum a sequenti die post sepulturam eorum computare, et in capitulo dicere, *Brevia* pro ipsis mittenda scribere, et in capitulo etiam *Brevia* legere. Et sciendum quod, si ante finem Completorii defunctus abierit, in *Brevibus* pro eo mittendis præsens designanda est dies. Si vero a fine Completorii transierit, in *Brevibus* sequens dies designabitur. Si quando abbas, monacho vel converso moriente, monasterio defuerit : in primo capitulo quo adfuerit eum commonere faciat, ut defunctum absolvat.

(128) *Horum negligentias extinguere.* Per negligentias hoc in loco aliqui candelas intelligi volunt sicut dictas a negligentia significandæ horæ divini officii. Sed qui attente legerit prima hujus cap. verba quibus cantori injungitur negligentias de Psalmis, Antiphonis, Responsoris parvis, hymnis atque versiculis impo-

CAPUT CXVII.

De infirmario.

Servitor infirmorum solet matutinalem missam audire, et ad eam communicare. Et quando infirmus vadit in infirmitorium, debet asferre scyphum, *justitiam* (129), stramenta lecti ejus in infirmitorium. Exinde loqui cum eo de necessariis ejus potest in loco determinato, sicut supra dictum est. Ad matutinas candelam accendere, libros ad hoc necesarios ferre, et in ecclesiam debet referre. Diebus Dominicis dicta Tertia in infirmitorio, debet illuc aquam benedictam asferre. Qui expeditius ibi horas cantare et lectiones legere possit, debet providere et illi injungere. Libros qui in infirmitorio fuerint ante Completorium in armarium referre.

Orationes quæ in capitulo pro vivis et mortuis generaliter cunctis injunctæ fuerint, vel si quid statutum vel mutatum in communi fuerit, vel in ipsos clamatum fuerit, hæc prima hora ad quam post capitulum cantatum convenerint percantata, eis recitare : illis tamen silentium tenentibus. Cætera vero quæ ibi dicta vel acta fuerint, omnino tacere. Legere ibi non debet, nec laborare, nisi apparatu vel gravi infirmitate eorum detentus fuerit. Necessaria a celerario signo requirere, vel etiam verbo, ubi et quando abbatibus visum fuerit.

Si plures fuerint comedentes et omnia parata ante se habentes ministrare sibi mutuo potuerint, pergat ad horam vel ad refectionem : quod si unus tantum, si ipse infirmus voluerit, cum eo remaneat, non solum quando reficitur, sed etiam ad Collationem et Completorium, si prope noctem peracta fuerint : et ad vigiliis, nisi prior ipso annuente, alium miserit. Post *Gloria* primi psalmi ad horas, nisi pro omnino infirmis, silentium teneat. Coquinam et refectorium pro servitio eorum ingredi potest. Sabbato pedes illorum qui voluerint lavet et indumenta excutiat. Cum in chorum redierint, quæ detulerat in refectorium et in domitorium referat.

Cum vero morti penitus propinquaverit, ad terram super seipsum ponat, et mox tabulam crebris ictibus ante ostium in claustro feriat. Aquam ad lavandum corpus calefaciat, feretrum præparet, de fossa reportet et custodiat. Ad ipsum etiam pertinet, nisi alii injunctum fuerit, minorum sanguinem condere : vasa ab ipso sanguine mundare : ignem in calefactorio per hiemen post vigiliis vel post matutinas vel Primam facere. Et sciendum quod infirmarius ex quo ire cœperit ad refectionem non revertetur, quamvis ante versum non possit occurrere, sed versum perdet, nisi forte causa supervenientium hospitum redire cogatur. Qui vero serviunt abbatibus vel

nendis emendare : per has negligentias nihil aliud quam defectus occurrentes in hujusmodi rebus, intelligendas esse judicabit.

(129) *Justitiam*, id est vas in quo potus regulari infundatur.

episcopis nostri ordinis, extra conventum post completerium in conventu cantatum, possunt bibere aquam in refectorio vel ante refectorium.

CAPUT CXVIII.

De cellerario et solatio ejus.

Cellerarius potest loqui omnibus præter monachos et novitios nostri ordinis. Ad ipsum etiam pertinet, præparare pulmenta cocis utriusque coquinæ, et mittere sal in pulmentis generalibus, et hæc per scutellas dividere, nisi ubi abbati aliquando visum fuerit, quod non possit fieri. Nulli, nisi minutis communem cibum vel potum mutare, vel ei aliquid addere debet, nisi jussu prioris. Qui tamen prior in hoc ipso, sicut et in omnibus pro voluntate abbatis, ut supra dictum est, se agat. Excipiuntur etiam hospites ordinis nostri (150), quibus prima die tantum potest pitantiam facere cellerarius. Et quando fecerit, ipsemet debet portare.

Panem et vinum vel siceram hora competenti in Refectorio ad distribuendum præparare. Illis qui ad prandium usque ad tertiam partem panis comedunt, ad cœnam de grossiori pane ubi habetur superaddere. Comedentes fratres tam ad prandium quam ad cœnam, semel ad minus invisere. De dormitorio quoties voluerit, et cum servitoribus comedens, de refectorio potest exire. De reliquiis ciborum, si necesse habuerit, accipere potest: cætera vero portario relinquat. Quando fratres post Sextam dormiunt, servitorum scutellas de refectorio auferat. Sabbato vasa et utensilia coquinæ ab exeuntibus de Coquina numerando recipiat, et ingredientibus reddat. Nec quidquam horum absque nutu cocorum de coquina transferat.

Si aliquis eorum qui officium coquinæ compleverunt, ad benedictionem post Matutinas deerit, benedictionem pro eo debet suscipere. Diebus quibus fratres lectioni vacant, in coquina duos conversos qui eos adjuvent, tam in scutellis lavandis quam in cæteris necessariis, et in nocte Nativitatis Domini in calefactorium ad faciendum ignem, duos similiter mittat. In Parasceve post Vesperas ecclesiam, et post Completerium claustrum et capitulum conversos mundare faciat. In capitulum novitios conversos ad petitionem, et post annum ad professionem faciendam adducat; et hoc ipsum tenenti capitulum denuntiet prius. Ad missam matutinalem communicet. In Cœna Domini conversos ad calefaciendum aquam, vasa et lintea ad *mandatum* pauperum necessaria præparet, et ad *mandatum* monachorum, conversos in claustrum deducat. In Parasceve post officium aquam calidam in claustro ponat.

Hæc omnia faciat ille qui assidue servit ad primam refectionem; nam ubi cellerarius majoribus

(150) *Ordinis nostri.* Quia nempe non licebat tunc alios, maxime laicos, in refectoria nostra introducere. Processu tamen temporis id monachis

utilitatibus occupatus est, quantum abbas utile judicaverit, poterit subcellerarius, præsentem etiam cellerario servire, et tunc laicis fratribus et familiæ loqui. Ipsi etiam cellerario tantum in auditorio juxta coquinam, et in cellario hospitibus, si cellerarius in monasterio fuerit, non loquatur. Infirmario ille tantum qui servit loquatur, ubi et quandovis Abbati visum fuerit. Quod si cellerarius defuerit, officium illius per omnia peragat. Caveat autem omnino ne quidquam contra voluntatem cellerarii faciat, sed de omnibus eum consulat, et ad consilium ejus cuncta distribuatur. Et notandum quia cum cellerario vel ejus solatio non loquantur intra abbatiam conversi amplius quam duo simul, nisi forte ab ipso, aliqua necessitate cogente, vocati.

CAPUT CXIX.

De refectorario.

Refectorarius potest ad matutinalem missam communicare. Ad cujus officium pertinet quando fratres bis comedunt ante Sextam; et quando semel comedunt ante Nonam vel ante Vesperas, novitiis panem et vinum vel siceram in loco designato præparare. In refectorio mapulas, coclearia, panem et vinum vel siceram per mensas distribuere. Ad quod faciendum cocum poterit vocare. Reliquias panis novitiorum et potus cum in claustro reperit, reservet. Quando fratres semel comedunt, ante *biberes* mapulas, et post *biberes* potum recolligat. Si tempus fuerit cœnæ, post cœnam servitorum hæc faciat. Claustrum non exeat, nisi cellerarius fuerit.

CAPUT CXX.

De hospitali monacho.

Monachus hospitalis potest loqui cum hospitali converso et omnibus hospitibus, et qui manducant, vel dormiunt in hospicio: extra portam vero neque cum hospitali converso neque cum hospitibus loquatur. Ad ipsum pertinet quid vel quando comedant hospites, quomodo vel ubi jaceant providere, ad refectionem servire: sed dum conventus comedit, non poterit, nisi jussus. *Mandatum* autem per se aut per alium debet præparare. Et cum paratum fuerit, tabulam in claustro tribus ictibus tractim percutere, et monachos vel etiam abbatem cundo et redeundo præire, et si nox fuerit, cum lumine ad *mandatum* faciendum, si necesse fuerit, adjuvare. Hospitum infirmorum tam pauperum quam aliorum sollicitudinem debet gerere. Si postquam monachi in lectis pauserint *mandatum* oportuerit fieri, cum cellerario faciat ut poterit. In Cœna Domini, ut pauperes ad *mandatum* in claustro bene se præparent, provideat.

CAPUT CXXI.

De portario et solatio ejus.

Portarius post Laudes eat ad portam. Quod si

quorundam monasteriorum nigri ordinis et Carthusianis concessum fuisse legitur in lib. Antiquar. Institutionum et in libello Defin.

quando sit ut per negligentiam Prima dicatur antequam lux diei clarēscat, post Primam eat. Cum hospes pulsaverit, responso *Deo gratias* januam aperiat. Et postquam *Benedicite* dixerit (131), humiliter quis sit vel quid velit, ab eo requirat. Et cum recipiendum intellexerit, genua flectens intra januam recipiat. Deinde faciens eum juxta cellam sedere, dicat ei : *Expectate me paululum hic, donec vos abbati nuntiem, et postea revertar ad vos.* Pergens igitur ad abbatem si eum non invenerit, potest per omnes officinas monasterii quærere, excepto quod in infirmitorium non intrabit, sed ad ostium sonitu vel signo quærat. Qui hospite nuntiato, tam abbati quam ei qui recepturus est, ad hospitem citius redeat : et qualiter se agat, cum ei fratres obviam venerint, doceat. Cui ulterius non loquatur, nisi discedenti.

Cum autem hospes discedens januam egredi voverit, humiliet se ad eum, eo modo quo ad ingressum diximus. Quod si de vicinis vel notis aliquis ad portam venerit, postquam quid velit cognoverit, extra portam eum demorari faciat, donec ab abbate quid de eo agatur agnoscat. Si autem talis fuerit quem nec nuntiare nec ibi remanere deceat, intrare et quo voluerit ire permittat. Cum monachis et conversis nostri ordinis postquam cognoverit, non loquatur. Quod si, dum hora in ecclesia celebratur hospes ad portam pulsaverit, more solito *Deo gratias* et *Benedicite* dicat : et postquam receperit, si necesse fuerit, dicat non esse ei consuetudinis dum hora celebratur loqui, rogans eum ut expectet donec ei post horam respondeat. Hospites possunt usque ad secundum signum nuntiari.

Pueri parvuli non solent duci ad orationem. Sed nec qui cum mulieribus veniunt intra claustrum recipi, sed foris cum mulieribus victus datur eis. Vicinis vero mulieribus nihil ibi datur, nisi tempore famis, si abbas hoc præceperit. Portarius vero debet habere panes in cella sua ad distribuendum transeuntibus. Qui etiam operetur ad portam scapulari indutus, et mox ut ad horam signum audierit, induat se cucullam, manens ibi cum reverentia dum hora celebratur, agens se, ut potuerit, sicut Fratres in Ecclesia. Qua die duæ missæ habentur, eat subportarius ad portam ante Primam, et portarius audiat primam missam et communicet, si voluerit et talis dies fuerit, et tunc sit in capitulo. Interim vero subportarius sit ad portam : diebus tamen quibus habetur sermo in capitulo, vicissim eant ad sermones. In Parasceve cum cæteris portarius adoret crucem in ecclesia.

Cum servitoribus solet comedere, et solatium ejus interim portam servare, et eleemosynam transeuntibus dare, qui solet etiam vasa sua ad colligendas reliquias ciborum in coquinam deferre, et pulmenta defunctorum et cætera quæ cellerarius

(131) In hac benedictione et salutatione positum fuit duodecimum discrimen Nostrorum a Clunia-

A dederit in ipsis recipere. Qui postquam a refectioe surrexerit, debet ad portam pauperibus distribuere. Quam distributionem non debet propter subsequens opus Dei dimittere sed paucis utens verbis et moderatis citius quod incæperat perficere : et postquam perfecerit, opus Dei quod distulerat, prout poterit persolvere. In aestate post Primam vel Nonam, si voluerit, in dormitorio dormiat, et solatium ejus interim portam custodiat. Usque post Completorium ad portam maneat, et tunc in claustrum veniens si ostium ecclesie obseratum invenerit, deforis orationem faciat, quam fratres finis Completorio fecerunt in choro : deinde aspergens se aqua benedicta intret dormitorio. Qui si quando minutus vel infirmus vel ad officium coquinæ, sive alio aliquo negotio detentus fuerit, hæc omnia, quæ supra diximus, solatium ejus pro eo compleat. Cui etiam subportarius cum missam audierit vel in refectorio comederit, prior provideat qui pro eo portam custodiat. Subportarius præsentem portario cum hospite non loquatur.

CAPUT CXXI.

De versu refectiois.

Quando fratres his comedunt, dicitur ad prandium post *Benedicite*, *Oculi omnium* totus versus. *Gloria Patri, Kyrie eleison, Pater noster*, et postea a sacerdote dicto, *Et ne nos*, et responso ab omnibus *Sed libera nos a malo*, subsequatur sine *Dominus vobiscum, Oremus, Benedic, Domine, dona tua, quæ de tua largitate sumus sumpturi : Per Dominum*, etc. Postea lectori det prior benedictionem, scilicet *Mensæ cælestis participes faciat nos rex æternæ gloriæ*. Post prandium dicatur *Confiteantur* totus versus, *Gloria Patri et Filio*, et tunc sacerdos dicat, *Agimus tibi gratias, omnipotens Deus, pro universis beneficiis tuis, qui vivis*, etc. Deinde cantato psalmo *Miserere mei, Deus*, dicatur *Gloria, Kyrie eleison, Pater noster*. Et dicto a sacerdote, *Et ne nos inducas*, responsoque *Sed libera nos a malo*, subsequantur ii quinque versus, sacerdote primam partem dicente, et conventu ultimam respondente, scilicet *Dispersit dedit pauperibus, Benedicam Dominum, In Domino, Magnificate, Sit nomen Domini benedictum*. Et tunc sacerdos absque *Dominus vobiscum* et *Oremus* dicat, *Retribuere dignare, Domine, omnibus nobis bona facientibus propter nomen tuum vitam æternam, et Benedicamus Domino*, conventu respondente *Amen* et *Deo gratias*.

Ante cœnam vero dicatur, *Edent pauperes* totus versus, et benedictio super lectorem, *Ad cœnam perpetuam perducatur nos rex æternæ gloriæ*. Post cœnam versus *Memoriam* totus, et postea *Benedictus Deus in donis suis, et sanctus in omnibus operibus suis, qui vivit*, etc., sicut superius diximus. Quando vero semel reficimur, dicitur ante refectioem, *Edent pauperes*, et post *Memoriam*. Cætera sicut ad prandium diximus.

consibus, teste Petro Cluniacensi ep. 17, lib. iv.

Hæc benedictio in capitulo lectori datur, *Divi- A potens et misericors Dominus. Hæc ad biberes, num auxilium maneat semper nobiscum. Hæc ad Largitor omnium bonorum benedicat potum servationem, Noctem quietam tribuat nobis omnium suorum. Amen.*

ADMONITIO IN EXORDIUM COENOBII ET ORDINIS CISTERCIENSIS.

(Nomasticon Cisterciensæ.)

Hæc nascentis ordinis Cisterciensis historia brevis quidem, sed certa et antiqua, quippe ipsi ordini cœva, et ab iisdem, a quibus ipse ordo conditus est, et eodem tempore conscripta. Hanc igitur, jam olim ab Auberto Miræo in suo Chronico traditam, et a nobis quibusdam in locis illustratam, intueri lubenter hoc in loco, et inter legendum attende non solum primam hujus ordinis simplicitatem ac humilitatem, verumetiam primorum ejus institutorum zelum ac religionem erga sinceram ac litteralem Regulæ sanctissimi Patris nostri Benedicti praxim et observantiam.

PRIMA NASCENTIS COENOBII ET ORDINIS CISTERCIENSIS

HISTORIA

VULGO INSCRIPTA

EXORDIUM COENOBII ET ORDINIS CISTERCIENSIS.

PROLOGUS.

Nos Cistercienses primi hujus ecclesiæ fundatores, successoribus nostris stylo presenti notificamus quam canonice, quanta auctoritate, a quibus etiam personis, quibusque temporibus cœnobium et tenor vitæ illorum exordium sumpserit, ut hujus rei propalata sincera veritate, tenacius et locum et observantiam sanctæ Regulæ in eo a nobis, per gratiam Dei, utcumque inchoatam ament; pro nobisque, qui pondus diei et æstus indefesse sustinimus, orent; in arcta et angusta via quam Regula demonstrat usque ad exhalationem spiritus desudent; quatenus, deposita carnis sarcina, in requie sempiterna feliciter pausent.

CAPUT PRIMUM.

Quo primum tempore S. Robertus abbas Molismensis fundamenta jecit sive cœnobii sive ordinis Cisterciensis.

Anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo octavo, beatæ memoriæ Robertus Molismensis Ecclesiæ (132) in episcopatu Lingonensi fundatæ primus abbas, et quidam ejusdem cœnobii fratres, ad venerabilem Hugonem tunc apostolicæ sedis legatum, ac Lugdunensis Ecclesiæ archiepiscopum venerunt, vitam suam sub custodia sanctæ Regulæ Patris Benedicti se ordinaturos pollicentes: et idcirco ad hoc liberius exsequendum, ut eis sui juvenis apostolicæque auctoritatis robur porrigeret, constanter flagitantes; quorum voto legatus lætan-

(132) Est Molismus cœnobium ordinis sancti Benedicti, in ducatu Burgundiæ et episcopatu Lingonensi, a S. Roberto fundatum.

(133) Hugo iste, antea episcopus Diensis et Gregorii septimi legatus in Galliis sub eodem factus est

ter favens, tali epistola exordii eorum fundamentum jecit.

CAPUT II.

Epistola Hugonis legati ad Robertum abbatem Molismensem.

« Hugo (133) Lugdunensis archiepiscopus, et apostolicæ sedis legatus, Roberto Molismensi abbati, et fratribus cum eo secundum Regulam sancti Benedicti, servire Deo cupientibus. Notum sit omnibus de sanctæ matris Ecclesiæ profectu gaudentibus, vos et quosdam filios vestros Molismensis cœnobii fratres, Lugduni in nostra presentia astitisse, ac Regulæ beatissimi Benedicti, quam illic huc usque tepide ac negligenter in eodem monasterio tenueratis, arctius deinceps atque perfectius inhærere velle professos fuisse. Et primum quidem ipsam Regulam, monachorum instituta et mores honestos et religioni convenientes vos velle imitari, in Dei et nostro conspectu statuistis. Quod quia in loco prædicto, pluribus impediens causis, constat adimpleri non posse: Nos utriusque partis salutem, videlicet inde recedentium atque illic remanentium providentes, in locum alium quem vobis divina largitas designaverit, vos declinare, ibique salubrius atque quietius Domino famulari, utile duximus fore.

« Vobis ergo tunc presentibus, videlicet Roberto abbati, fratribus quoque Alberico, Odoni, Joanni, Stephano, Letaldo et Petro, sed et omnibus quos regulariter et communi consilio vobis sociare decre-

archiepiscopus Lugdunensis anno D. 1080, ac rursus sub Urbano II eodem legati munere fungens in iisdem partibus, has S. Roberto et fratribus ejus litteras concessit, quibus novi cœnobii Cisterciensis fundandi facultatem fecit.